

Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси в Европейския съюз

Ръководство за практикуващи юристи

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение	4	4. Несъстоятелност	30
1.1. „Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси“ — изграждане на връзки между съдебните системи в ЕС	5	4.1. Контекст	31
1.2. Към истинско европейско пространство на гражданско правосъдие	5	4.2. Европейски регламент относно несъстоятелността	31
1.3. Специална позиция на Дания, Ирландия и Обединеното кралство	6	5. Приложимо право	36
1.4. Засилено сътрудничество	7	5.1. Приложимо право — проблемът	37
1.5. Достиженията на правото на Съюза в областта на гражданското правосъдие	7	5.2. Приложимо право по отношение на договорните задължения — Регламентът „Рим I“	37
1.6. Принципът на взаимно признаване и премахване на екзекутурата	7	5.3. Приложимо право при непозволено увреждане/деликт — Регламентът „Рим II“	43
2. Компетентност, признаване и изпълнение по граждански и търговски дела — Регламентът „Брюксел I“	10	6. Родителска отговорност и развод	50
2.1. Общо въведение	11	6.1. Регламентът „Брюксел IIa“	51
2.2. Регламентът „Брюксел I“ и преработеният регламент „Брюксел I“	12	6.2. Приложимо право при развод — Регламентът „Рим III“	58
3. Европейски процедури по граждански и търговски дела	24	7. Задължения за издръжка	62
3.1. Преглед	25	7.1. Контекст на Регламента за издръжката — Регламентът „Брюксел I“ и Хагската конвенция от 2007 г. относно издръжката	63
3.2. Европейско изпълнително основание при безспорни вземания — „ЕИО“	25	7.2. Цел на Регламента за издръжка	63
3.3. Процедура за европейска заповед за плащане — „ЕЗП“	27	7.3. Обхват	64
3.4. Европейска процедура за искове с малък материален интерес — „ЕПИММИ“	28	7.4. Компетентност	64
3.5. Европейска заповед за запор на банкови сметки — „ЕЗ3БС“	29	7.5. Приложимо право — член 15	66
		7.6. Признаване и изпълнение	67
		7.7. Правна помощ и освобождаване от разходи — членове 44—47	68
		7.8. Централни органи — членове 49—63	69

8. Наследяване	70	12. Медиация	98
8.1. Контекст и цели на Регламента относно наследяването	71	12.1. Извънсъдебно решаване на спорове — алтернативни способи за решаване на граждански и търговски спорове в Европейския съюз	99
8.2. Компетентност при наследяване	72	12.2. Европейски кодекс за поведение на медиатори	99
8.3. Приложимо право	74	12.3. Европейска директива относно медиацията	99
8.4. Признаване и изпълнение	78		
8.5. Европейско удостоверение за наследство — членове 62—73	79		
8.6. Информация относно законодателството и процедурите на държавите членки — членове 77—79	81	13. Изпълнение на решения	102
9. Връчване на документи	84	13.1. Контекст	103
9.1. Контекст на регламента относно връчването на документи	85	13.2. Европейска заповед за заповар на банкови сметки („ЕЗЗБС“)	103
9.2. Регламент относно връчването на документи	85	13.3. Компетентност	105
10. Събиране на доказателства	90	13.4. Получаване на ЕЗЗБС	105
10.1. Контекст на регламента относно събирането на доказателства	91	13.5. Какво се случва след издаване на ЕЗЗБС	107
10.2. Регламентът относно събирането на доказателства	91	13.6. Средства за правна защита и други разпоредби за защита на интересите на длъжника	109
11. Правна помощ	94	14. Улесняване на съдебното сътрудничество и достъпа до информация в практиката	110
11.1. Контекст	95	14.1. Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела	111
11.2. Директивата относно правната помощ	95	14.2. Предоставяне на информация чрез европейския портал за електронно правосъдие	113
		Списък на инструментите, посочени в настоящото ръководство	116

Въведение

1.1. „Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси“ — изграждане на връзки между съдебните системи в ЕС

През последните 15 години имаше важно развитие в областта на европейското право, което обаче като цяло остава незабелязано от практикуващите юристи. Международното частно право или — както се нарича в Договора — „съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси“ се разви като отделна и независима сфера от европейското право. Договорът от Амстердам предостави на Европейския съюз правомощието да приема законодателни актове в областта на международното частно право, в резултат на което в тази област бяха приети значителен брой европейски законодателни актове. Както и в другите области на правото на Европейския съюз, приетите инструменти в тази област са с предимство пред националните закони на държавите членки и си взаимодействат с националното право, когато в определени правни области трябва да се установят общи минимални процедурни стандарти на равнището на Съюза.

Европейското международно частно право е от практическо значение за практикуващите юристи — съдии, адвокати, нотариуси и други правни специалисти — които вземат решения по въпроси в сферата на гражданското и търговското право или консултират клиенти по такива въпроси и действат от тяхно име. Принципиите на свободно движение на стоки, услуги, капитали и хора насърчават мобилността на европейските граждани и развитието на търговските дейности навсякъде в Европейския съюз. В резултат на това практикуващите юристи все по-често се сблъскват със ситуации с трансгранични измерения и с проблеми и правни въпроси, които се уреждат от правото на ЕС. Сред тези ситуации могат да бъдат например изпълнението на договори с доставка на стоки и предоставяне на услуги през граница, правни въпроси, свързани с придвижването на туристи и пътнотранспортни произшествия в чужбина, въпроси относно

придобиването и разпореждането с движимо и недвижимо имущество от страна на физически лица и предприятия в една или повече държави — членки на Европейския съюз, различни от държавата, в която лицата са установени, и наследяване на физически лица, които имат имущество във връзки с няколко държави членки. Също в областта на семейното право многонационалните лични взаимоотношения са все по-често срещано явление и редовно възникват правни въпроси във връзка с дела относно трансгранични семейни отношения и родителска отговорност. По аналогичен начин в днешно време малките и средните предприятия — МСП — които представляват значим компонент от европейския вътрешен пазар, извършват трансгранични сделки почти системно и често онлайн. В резултат на това практикуващите юристи в държавите членки не могат да си позволят да не бъдат в течение на най-новите развития в тази все по-сложна и съществена област на дейност на Европейския съюз.

1.2. Към истинско европейско пространство на гражданско правосъдие

Нормите относно съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси се основават на презумпцията за еднаква стойност, компетентност и статут на правните и съдебните системи на отделните държави членки и решенията на техните съдилища или, с други думи, на **принципа на взаимно доверие** в съдилищата и правните системи на държавите членки. Взаимното признаване на решенията на съдилищата на държавите членки е залегнало в основата на този принцип, който също така обхваща идеята за практиката на **трансгранично сътрудничество между отделните съдилища и съдебни органи**. Целта на единните норми в тази област е да се увеличат правната сигурност и предвидимостта в правни ситуации с трансгранични измерения: ако всяка държава членка определя индивидуално кой закон следва да се прилага и кой съд следва да бъде компетентен по всяко трансгранично правоотношение, както и кои решения на кои други държави членки ще се признават,

резултатът би бил липса на правна сигурност за гражданите и предприятията от гледна точка както на компетентност, така и на приложимо право.

На **Европейския съвет в Тампере** на 15 и 16 октомври 1999 г. Съветът формулира целта да се създаде „истинско европейско пространство на правосъдие“ въз основа на принципа, че физическите лица и дружествата не следва да бъдат възпрепятствани или обезсърчавани да упражняват своите права поради несъвместимост между съдебните и административните системи на държавите членки или поради тяхната сложност. Като приоритети за действие в тази област Съветът определи по-специално осигуряването на **по-добър достъп до правосъдие** в Европа, **взаимно признаване** на съдебните решения и повишена степен на **сближаване** в областта на гражданското право.

Терминът **„съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси“** за първи път беше посочен в **Договора от Маастрихт**, т.е. Договора за Европейския съюз, в който съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси беше определено като въпрос от общ интерес за държавите членки. С **Договора от Амстердам** тази политика на сътрудничество — която до онзи момент беше насочена единствено към действия, които следва да се предприемат от държавите членки — се превърна във въпрос, по който законодателните действия се предприемат от институциите на Европейската общност. В **Договора от Лисабон** изрично се посочва **принципът на взаимно признаване** на решенията по граждански дела, но законодателната компетентност по същество беше оставена без промени. В **член 81** от Договора за функционирането на Европейския съюз се съдържа изчерпателен списък на дейностите, във връзка с които могат да се приемат законодателни актове. Много от тях са познати от съдържанието на предишните Договори, но понастоящем в списъка изрично се посочва осигуряването на ефективен достъп до правосъдие и съдебно обучение за членовете на съдебната система и персонала на съдилищата. В член 81 също така се пояснява, че съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси

може да включва приемането на мерки за сближаване на законовите и подзаконовите разпоредби на държавите членки. С изключение на мерките в областта на семейното право цялото законодателство по тези въпроси понастоящем се приема съгласно обикновената законодателна процедура, съгласно която законодателството на Съюза се приема съвместно от Европейския парламент и Съвета като съзаконодатели. Мерките в областта на семейното право се приемат съгласно специалната процедура, при която Съветът действа единодушно след консултация с Парламента.

1.3. Специална позиция на Дания, Ирландия и Обединеното кралство

Когато прилагат инструментите от европейското международно частно право, практикуващите юристи трябва да имат предвид, че не всички инструменти се прилагат по отношение на всички държави членки. Дания, Ирландия и Обединеното кралство са сключили специални договорености в рамките на Договора по отношение на законодателните актове, които се приемат в областта на гражданското правосъдие. Дания не участва в приемането на никакви инструменти в тази област и не е обвързана от нито един от тях. Независимо от това, посредством двустранно споразумение с ЕС редица инструменти бяха разширени, така че да обхванат и Дания. Обединеното кралство и Ирландия имат право да избират дали да вземат участие в приемането на законодателни инструменти в тази област и са обвързани само от инструментите, в които са избрали да участват. Досега Обединеното кралство и Ирландия са избрали да участват в повечето, но не във всички законодателни актове в областта на гражданските и търговските дела. Обединеното кралство и Ирландия решиха да не участват например в приемането на Регламента за наследяването. При прилагането на законодателен инструмент в тази област се препоръчва да се провери дали съответният инструмент се прилага и към една от тези държави членки или и към двете и до каква степен Дания може да се е съгласила да участва.

1.4. Засилено сътрудничество

И накрая, съгласно разпоредбите за **засилено сътрудничество** в Договора за функционирането на Европейския съюз съществува възможност, ако поне девет държави членки го желаят, те да предприемат мерки за засилване на сътрудничеството помежду си чрез приемане на мерки, които съответстват на целите на ЕС, но само като крайно средство, когато е ясно, че въпросните мерки не могат да бъдат приети от държавите членки като цяло. В областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси единствената мярка, приета досега по този начин, се отнася за приложимото право при развод (Регламентът „Рим III“).

1.5. Достиженията на правото на Съюза в областта на гражданското правосъдие

През последните петнадесет години така наречените достижения на правото на Съюза — корпусът от законодателство в областта на съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела — нараснаха значително. Въведени са правни инструменти, които уреждат компетентността, взаимното признаване и изпълнението на съдебни решения и приложимото право по широка гама от въпроси, която се простира от договори до наследяване и задължения за издръжка. Европейското законодателство също така предвижда пряко сътрудничество между съдилищата и компетентните органи на държавите членки, например при събиране на доказателства в чужбина или в случаи на отвличане на деца. Достъпът до правосъдие по трансгранични дела беше подобрен чрез разпоредби относно правната помощ, медиацията и опростени и по-евтини процедури за искове с малък материален интерес и безспорни вземания. С цел да се улесни прилагането на достиженията на правото на ЕС в практиката беше създадена Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела.

Към настоящия момент **достиженията на правото на ЕС** вече са в достатъчно напреднал стадий на развитие, който позволява приемането на инструменти от „второ“ и дори „трето“ поколение. **Необходимостта от актуализиране** на съществуващите мерки е резултат от придобития опит от тяхното функциониране в практиката, **както** и от новите схващания относно това как следва да функционират инструментите, за да отговорят на съвременните социални и икономически обстоятелства.

1.6. Принципът на взаимно признаване и премахване на екзекватура

Основният стълб на политиката в областта на съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела в ЕС е принципът на **взаимното признаване**. Целта на засиленото взаимно признаване на съдебните решения и присъдите, както и на необходимото сближаване на законодателството, е да се улеснят сътрудничеството между органите и съдебната защита на индивидуалните права. Крайната цел на политиката на взаимно признаване е съдебните решения от всякакъв вид в областта на гражданските и търговските дела да се движат свободно сред всички държави членки и по този начин да се признават и изпълняват в други държави членки без каквито и да било междинни стъпки.

Ключов елемент от развитието на правото на ЕС в това отношение е постепенното премахване на пречките пред признаването и изпълнението на съдебни решения между съдебните системи на държавите членки. Съветът от Тампере през октомври 1999 г. призова за допълнително намаляване на междинните мерки, които продължаваха да се изискват с цел признаване и изпълнение на решение или присъда в замолената държава, и за пълно премахване на необходимата процедура, с която чуждестранно съдебно решение се обявява за подлежащо на изпълнение („екзекватура“).

Като първа стъпка бяха премахнати междинните процедури за потребителските и търговските иски с малък материален интерес, както и за безспорните вземания. Изменението на Регламента „Брюксел I“ представлява допълнителна стъпка в тази насока и премахва процедурата на екзекватура за съдебните решения по граждански и търговски дела като цяло. Процедурата на екзекватура беше премахната и по отношение на някои решения, свързани със семейно право и издръжка.

Приетите досега инструменти са описани в следващите страници на настоящото ръководство. Целта на описанието на всеки инструмент е да се даде обща представа за съдържанието на инструмента, но това описание не цели да замести запознаването с текста на самия инструмент и неговото изучаване. За някои от отделните инструменти съществуват обособени ръководства, към които също се е направено препращане.

Компетентност, признаване и изпълнение по граждански и търговски дела — Регламентът „Брюксел I“

2.1. Общо въведение

Компетентността на съдилищата на държавите членки и нормите на приложимото право по **граждански и търговски дела** са залегнали в основата на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси в Европейския съюз. Националните норми на международното частно право и международните граждански производства се различават в отделните държави членки. Това може да затрудни доброто функциониране на вътрешния пазар в Европейския съюз. За да се предотврати това, от съществено значение е в ЕС да има уеднаквени разпоредби за определяне на компетентния съд и опростени процедурни формалности с цел да се постигне бързо и опростено признаване и изпълнение на съдебните решения, постановени в друга държава членка. По този начин се гарантира, че съдебните решения могат да се движат свободно от една държава членка в друга.

Пример 1

Дружество А, установено в държава членка 1, сключва договор с дружество Б — организатор на търговски панаири, чието централно управление е разположено в държава членка 2, съгласно който дружество А резервира срещу заплащането на договорената цена 500 кв. м. изложбена площ и съответните услуги на тридневен търговски панаир в държава членка 2, в който планира да участва като изложител. Пет дни преди началото на панаира основният клиент на дружество А го информира, че не може да участва на този панаир. Поради това дружество А анулира своята резервация с дружество Б. Поради късното съобщаване дружество Б не е в състояние да отдаде под наем 500-те кв. м. изложбена площ на друг изложител и отправя искане към дружество А да заплати договорената цена. Дружество А отказва да плати сумата. Дружество Б решава

да предприеме правни действия срещу дружество А и проучва как и къде ще бъде най-изгодно за неговите интереси да направи това.

Нормите относно европейското гражданско производство по граждански и търговски дела, които по отношение на компетентността на съдилищата се основават най-вече на Регламент № 44/2001⁽¹⁾, известен в разговорния език и наричан по-долу **Регламентът „Брюксел I“**, внесоха много по-голяма сигурност в ситуации като тази. Правилата относно компетентността, съдържащи се в Регламента „Брюксел I“, са едни и същи във всички държави членки⁽²⁾. Всяко съдебно решение, постановено съгласно този регламент в една държава членка, получава равнопоставено признаване и изпълнение във всички други засегнати държави членки. Отделно от това, с разпоредбите в Европейския съюз, с които се установяват единни норми относно приложимото право, се гарантира, че съдилищата и правораздавателните органи вземат решение кой закон урежда правоотношенията във връзка с конкретния предмет, като прилагат едни и същи правила.

Като прилага нормите относно компетентността, установени в регламента „Брюксел I“, дружество Б може да избира между два алтернативни начина на действие: първо, може да заведе дело пред компетентния съд по мястото на стопанска дейност на дружество А в държава членка 1 — съгласно общото правило, съдържащо се понастоящем в член 2, искът може да се предяви пред съда по мястото на стопанска дейност на ответника. Като алтернатива дружество Б може да предпочете да заведе дело пред съда

- (1) Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела.
- (2) Дания, която не е обвързана директно от Регламента „Брюксел I“, все пак участва в прилагането на инструмента, тъй като е сключила отделно споразумение с ЕС и държавите членки за тази цел: вж. ОВ L 299 от 16.11.2005 г., стр. 62.

в своята собствена държава членка 2, която е компетентна съгласно член 5, параграф 1, буква б) от Регламента „Брюксел I“, тъй като е мястото, където е трябвало да бъдат предоставени договорните услуги. Евентуалното благоприятно решение, постановено от съда в държава членка 2, ще бъде признато и би могло чрез относително опростена процедура да получи изпълнителна сила във всяка държава членка, в която дружество А разполага с активи. Дружество Б няма защо да се опасява, че тези съдилища могат да решат делото като прилагат различно приложимо право, тъй като съгласно Регламента „Рим I“, който се прилага в повечето държави членки⁽³⁾, едни и същи норми определят кое право е приложимо (вж. по-долу в глава 5 относно приложимото право).

(3) Всички с изключение на Дания.

2.2. Регламентът „Брюксел I“ и преработеният регламент „Брюксел I“

2.2.1. Преглед

Регламентът „Брюксел I“ влезе в сила на 1 март 2002 г. Той замени предишната Брюкселска конвенция от 1968 г., която има същия предмет и продължава да се прилага по отношение на някои отвъдморски територии на определени държави членки. Впоследствие Регламентът „Брюксел I“ беше преработен и през декември 2012 г. беше приета нова — преработена — версия на регламента⁽⁴⁾, която съдържа редица важни промени на първоначалния текст на Регламента

„Брюксел I“, описани по-нататък в настоящата глава⁽⁵⁾. След приемането на преработената версия беше прието допълнително изменение, с което се взема предвид влизането в сила на Европейското споразумение за Единен патентен съд и се създават условия за упражняване на компетентността на Единния патентен съд⁽⁶⁾.

През 80-те години на 20-ти век приложното поле на разпоредбите на Брюкселската конвенция беше разширено посредством международна конвенция, така че да бъдат обхванати държавите членки от Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ). Новата конвенция, известна като Конвенцията от Лугано, беше предоговорена след изтичането на няколко години от влизането в сила на Регламента „Брюксел I“ и така се стигна до преработена версия на конвенцията. Понастоящем новата Конвенция от Лугано се прилага по отношение на производства, касаещи държавите членки на ЕС, и Исландия, Норвегия и Швейцария⁽⁷⁾.

(4) Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г.; вж. ОВ L 351 от 20.12.2012 г., стр. 1; този регламент, който в настоящото ръководство ще бъде наричан „преработеният регламент „Брюксел I“, ще започне да се прилага от 10 януари 2015 г.; Дания е уведомила, че съгласно споразумението си с ЕС възнамерява да прилага преработения регламент „Брюксел I“ по отношение на държавите — членки на ЕС; вж. ОВ L 79 от 21.3.2013 г., стр. 4.

(5) В настоящото ръководство позоваването на отделните членове се извършва в съответствие с номерирането в преработения регламент; освен промените по същество, въведени от преработения регламент, номерирането на членовете в новата му версия е променено и в настоящото ръководство се използва именно това номериране; преработената версия съдържа в приложение III полезна таблица на съответствието, в която се посочват съответните членове в двете версии на регламента. Използваната техника за съставяне на преработения регламент представляваше повторно съставяне на целия инструмент вместо изменението му чрез поредица от текстови изменения.

(6) Вж. точка 2.2.8 по-долу за по-подробно описание на разпоредбите на инструмента за патентния съд.

(7) Първоначалната Конвенция от Лугано, която бе наречена така, тъй като бе договорена и подписана в Лугано, Швейцария, бе подписана на 16 септември 1988 г. Новата конвенция беше подписана на 30 октомври 2007 г., ратифицирана беше от ЕС и влезе в сила между ЕС и неговите държави членки, включително Дания, и Кралство Норвегия на 1 януари 2010 г. Впоследствие тя беше ратифицирана от Швейцария, с влизане в сила на 1 януари 2011 г., и от Исландия, с влизане в сила на 1 май 2011 г.

2.2.2. Обхват на Регламента „Брюксел I“

Регламентът се прилага по отношение на граждански и търговски дела, с изключение на данъчни, митнически или административноправни дела. Той не се прилага по отношение на определени области от гражданското право, например гражданското състояние, правоспособността и дееспособността на физически лица, имуществени права, произтичащи от брачни правоотношения, завещания и наследяване или обявяване в несъстоятелност. Освен това, за разлика от първоначалната версия на Регламента „Брюксел I“, той не се прилага по дела за издръжка (различни от дела, попадащи в приложното поле на преходните разпоредби), тъй като понастоящем делата за издръжка се уреждат от регламента, посветен на този конкретен въпрос⁽⁸⁾.

2.2.3. Система на правораздавателната компетентност съгласно Регламента „Брюксел I“

С Регламента „Брюксел I“ се въвежда затворена система за компетентността на съдилищата, като правораздавателната компетентност за решаване на трансгранични граждански и търговски спорове се разпределя между съдилищата на държавите членки. След това компетентният съд от съдебната система на държавата членка, която е компетентна съгласно регламента, се определя чрез прилагане на националните правила на гражданското производство на съответната държава членка. Между държавите членки на ЕС, могат да се прилагат само правилата относно компетентността, установени в Регламента „Брюксел I“, а някои от правилата относно компетентността, съдържащи се в националното законодателство на държавите членки, не се прилагат спрямо физическите лица с местожителство в държава членка⁽⁹⁾, въпреки че са приложими спрямо лицата, които нямат местожителство в ЕС⁽¹⁰⁾. Тези т. нар.

„отклоняващи се“ правила относно компетентността трябва да бъдат вписани в списъците, публикувани в *Официален вестник* след като Комисията бъде уведомена за тях⁽¹¹⁾.

Пример 2

Дружество В от държава членка 3 е продало машина на дружество Г от държава членка 4. Дружество Г е направило предложение за закупуване, в което *inter alia* се посочва, че при закупуването се прилагат общите условия за продажба на дружество Г, отпечатани на обратната страна на предложението.

Тези условия съдържат клауза за избор на съд, с която за компетентен да разглежда всички спорове, възникнали във връзка с договора, се определя съд Д в държава членка 4. Дружество В е приело предложението с потвърдително писмо. След доставката дружество Г заявява, че машината има съществени дефекти и завежда пред съд Д дело срещу дружество В за обезщетение за нарушаване на договора. В хода на производството дружество В заявява, че съдът Д не е компетентният съд. То изтъква, че съгласно законите на държава членка 3 клаузата за избор на съд, посочена в общите условия за продажба на една от страните, е валидна само ако другата страна изрично подпише, че я приема.

Съгласно член 25, параграф 1 от Регламента „Брюксел I“ независимо от своето местоживеее страните могат да се договорят, че съд или съдилищата на дадена държава членка са компетентни да разрешават всякакви спорове, които са възникнали или които могат да възникнат във връзка с определено правоотношение.

(8) Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г.; разглежда се отделно в глава 7 по-долу.

(9) Вж. член 5.

(10) Вж. член 6.

(11) Вж. член 76. Преди това тези правила бяха посочени в приложение I към Регламента „Брюксел I“.

Тази компетентност е изключителна, освен ако страните са уговорили друго. В Регламента „Брюксел I“ формалната валидност на клауза за избор на съд трябва да произтича изключително от регламента, който съдържа автономен набор от норми. Тези норми са с предимство пред съответните норми, съдържащи се в националните гражданскопроцесуални законодателни актове на държавите членки (вж. по-долу). Следователно дружество Г ще трябва да докаже, че формулярът с общите условия за продажба отговаря на разпоредбите на член 25, параграф 1, за да докаже правотата на твърдението за изключителната компетентност на съда Д.

2.2.3.1. Основно правило: компетентност на съда по местоживеене на ответника

Основното правило за компетентност съгласно член 4 от Регламента „Брюксел I“ е, че по отношение на лица с местоживеене на територията на държава членка компетентността се упражнява от съдилищата на държавата членка **по местоживеене на ответника**, независимо от неговото гражданство. Местоживеенето се определя в съответствие с националните закони на държавата членка, в която е разположен сезираният съд. В случай на юридически лица или дружества тяхното местоживеене е в държавата, в която се намира тяхното седалище по устав, централното им управление или основното им място на стопанска дейност. Ако ответникът няма местоживеене в държава членка, член 6 от регламента предвижда, че компетентността на съдилищата на всяка държава членка се определя от националното законодателство на тази държава членка при спазване на „защитните“ разпоредби относно компетентността за потребители, съдържащи се в член 18, и за служители — в член 21, както и на разпоредбите за възлагане на изключителна компетентност — съответно в членове 24 и 25.

2.2.3.2. Алтернативни и особени разпоредби относно компетентността

Членове 7—9 от регламента съдържат норми за специална компетентност като алтернатива на общото правило по член 4. Някои от тези норми позволяват на ищеца да избира дали да започне производството пред съдилищата на държавата членка по местоживеене на ответника или пред съдилищата на друга държава членка на основата на специална компетентност. На практика най-важната специална компетентност е посочена в член 7, параграф 1, който се отнася за искове, свързани с договори, различни от трудови, застрахователни или потребителски договори. Международната компетентност по съответния спор се упражнява от съдилищата по мястото на **изпълнение на задължението** по договора. При двата най-често срещани вида договори в европейската трансгранична практика мястото на изпълнение обхваща всички задължения, произтичащи от един договор. Освен ако е договорено друго, в случай на продажба на стоки мястото на изпълнение на задължението е мястото в държава членка, в която съгласно договора са доставени или е трябвало да бъдат доставени стоките, докато в случая на предоставяне на услуги, това е мястото, където съгласно договора услугите са били предоставени или е трябвало да бъдат предоставени.

Член 7 съдържа допълнителни специални норми относно компетентността по някои особени въпроси, например свързани с граждански искове за вреди или реституция или спорове, произтичащи от дейността на клон, агенция или друг вид представителство⁽¹²⁾. Член 7, параграф 2, който се отнася за компетентността по дела, свързани с деликт и неправомерно увреждане, придобива все по-голямо значение. Искове за неправомерно увреждане, деликт или квазиделикт могат да се

(12) Член 5, параграф 2 от Регламент № 44/2001 съдържа нормата за специална компетентност по дела във връзка с издръжка; оттогава Регламентът за издръжка започна да се прилага на 18 юни 2011 г., се прилагат разпоредбите относно компетентността, съдържащи се в този инструмент.

подават пред съдилищата по мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие. Съдът на ЕС е определил, че това е мястото, където настъпва вредата, или като алтернатива мястото, където е било извършено или изпълнено вредоносното действие.

2.2.3.3. Пророгация на компетентност и явяване на ответника

Пророгацията или изборът на съд се отнася за ситуация, в която страните по договор са се договорили да отнасят всеки спор, възникнал във връзка с договора, за решаване от определен съд или от съдилищата на определена правна система. Такова споразумение може да бъде включено в рамките на по-широкообхватен договор по съществото на правоотношението между страните или може да е отделно. То също така може да се отнася за спорове, различни от споровете, които възникват по даден договор. Разпоредбите на регламента не ограничават възможността за избор на съд до ситуации, в които въпросният спор възниква от договорна ситуация. Когато обаче спорът е свързан със ситуация, в която между страните няма предварително съществуващо правоотношение, например спорове, възникнали от деликт или непозволено увреждане. В тези случаи на практика много често споразумението може да се сключи едва след възникването на спора⁽¹³⁾.

Нормата относно споразуменията за избор на съд по член 25 е една от най-важните и често използвани норми на Регламента „Брюксел I“. Пророгацията на компетентност обикновено е позволена. При все това съществуват ограничения, установени в полза на страните, обхванати от „защитните“ разпоредби относно компетентността във връзка със спорове, касаещи застраховки, потребители и служители⁽¹⁴⁾. Следва да се отбележи, че пророгацията на компетентност не може да се ползва с предимство пред основанията за изключителна компетентност, предвидени в член 24⁽¹⁵⁾.

(13) Например обикновено е невъзможно да се сключи споразумение за избор на съд във връзка със спорно вземане, произтичащо от деликт или непозволено увреждане преди да настъпи събитието, довело до иска.

(14) Вж. разпоредбите на членове 15, 19 и 23.

(15) Вж. член 27.

Съгласно предишната версия на Регламента „Брюксел I“⁽¹⁶⁾ в резултат на споразумение за избор на съд в дадена държава членка, сключено между страни, от които една или повече са с местоживее в държава членка, всеки съд, различен от избрания съд, би могъл да гледа делото, дори ако споразумението за компетентност предоставя изключителна компетентност, при условие че другият съд е бил сезиран пръв. Преработеният регламент „Брюксел I“⁽¹⁷⁾ променя тази разпоредба по такъв начин, че ако дадено споразумение за пророгация на компетентността на съд в държава членка е валидно, то ще бъде с предимство независимо от местоживееето на страните⁽¹⁸⁾. Преработеният регламент „Брюксел I“ също така добавя разпоредби, съгласно които материалноправната действителност на споразумението за пророгация се определя съгласно правото на държавата членка, чиито съдилища са избрани⁽¹⁹⁾, и ако споразумението за пророгация е част от договор, то следва да се третира като споразумение, което е независимо от останалите разпоредби на договора, и неговата действителност не може да се оспорва единствено на основание, че договорът е недействителен⁽²⁰⁾. Освен това се предвижда, че всеки въпрос относно действителността на споразумението за избор на съд следва да се решава съгласно правото на държавата членка на избрания съд⁽²¹⁾.

(16) Член 23, параграф 1 от Регламент № 44/2001; тази позиция може да се съпостави със ситуацията, при която нито една от страните по споразумението за избор на съд не е с местоживее в държава членка; в такава ситуация нито един друг съд в държава членка, различен от избрания съд, не е компетентен по отношение на спорове между страните по споразумението, освен ако избраният съд се е отказал от компетентност; вж. член 23, параграф 3 от Регламент № 44/2001.

(17) Регламент № 1215/2012.

(18) Вж. член 25, параграф 1.

(19) Пак там.

(20) Вж. член 25, параграф 5.

(21) Вж. съображение (20).

Преработеният регламент „Брюксел I“ съдържа и друга важна промяна, която подсилва „автономията на страните“ във връзка със споразуменията за избор на съд, като изисква сезиран съд, който не е избраният съд, посочен от страните в споразумение за предоставяне на изключителна компетентност, да не спре производството по делото, докато избраният съд, независимо дали е бил сезиран пръв или не, определи дали е компетентен съгласно споразумението за избор на съд. След като определеният със споразумението съд се обяви за компетентен, всички други сезирани съдилища трябва да се откажат от компетентност⁽²²⁾.

Пример 2, продължение

В случая в пример 2 по-горе двете дружества от различни държави членки спорят относно действителността на клауза за избор на съд, съдържаща се в общите условия за продажба на едното от тях, дружество Г. Решението може да бъде изведено от член 25 от Регламента „Брюксел I“.

Що се отнася до формалните изисквания, приложими за клаузите за избор на съд, член 25 съдържа набор от диференцирани правила. Основното правило е, че клаузата за избор на съд трябва да бъде договорена писмено между страните, макар че не се изисква писмен документ, подписан от двете страни. Размяната на писмени волеизявления или потвърдени писмено устни споразумения също отговарят на изискванията. Изискването за форма е изпълнено и когато се използва форма, съобразена с практиките, които страните са установили помежду си, или — в международната търговия — форма, която е съобразена с обичая, който в тази търговска дейност е широко известен и редовно се съблюдава и който страните познават или е трябвало да познават.

Да си припомним фактите от пример 2: дружество Г е направило писмено предложение за закупуване, което дружество В е потвърдило писмено. В това предложение за закупуване дружество Г се е позовало изрично на своите общи условия за продажба, които е предоставило на дружество В на език, използван от двете страни. Поради това клаузата за компетентност, заложената в условията за продажба на дружество Г, отговаря на изискванията, установени в член 25, параграф 1 от Регламента „Брюксел I“. Следователно тя предоставя на съд Д изключителна компетентност да разгледа спора, поради което аргументът на дружество Г е основателен.

Извън компетентността, която произтича от други разпоредби на Регламента „Брюксел I“, по силата на член 26 компетентен е този съд на държава членка, пред който се яви ответникът. Това правило не се прилага, когато ответникът се явява, за да оспори компетентността на съда, или когато друг съд има изключителна компетентност по силата на член 24. Това правило е важно в практиката, тъй като принуждава ответника да се увери в компетентността на съда преди да се яви пред него. След като бъде приета, компетентността на съда не може да бъде отменена и се смята за окончателно установена.

Преработеният регламент „Брюксел I“ добавя важна предпазна мярка във връзка с това правило, съгласно която в случай на застрахователни, трудови и потребителски договори, по които ответникът съответно е застраховано лице, титуляр на полица или трето ползващо се лице по застрахователен договор, увредена страна, служител или потребител, явяването не означава, че ответникът се съгласява с правораздавателната компетентност на съда, освен ако сезираният съд гарантира, че ответникът е информиран за своето право да оспори компетентността на съда и последствията от явяването или неявяването си⁽²³⁾.

(22) Вж. член 31, параграф 2 от преработения регламент „Брюксел I“.

(23) Вж. член 26, параграф 2 от преработения регламент „Брюксел I“.

2.2.3.4. *Особени норми относно спорове, свързани със застраховки, потребителски договори и индивидуални трудови договори*

Установени са особени норми относно споровете, свързани със застраховки, потребителски договори и индивидуални трудови договори. Политиката по отношение на тези договори се отличава с осезаемата необходимост да се осигури защита на по-слабата страна, която в случая се приема, че е застрахованото лице, потребителят или служителът. В Регламента „Брюксел I“ се предвиждат особени норми за тези случаи с цел да се осигури по-удобен компетентен съд за по-слабата страна, за която се счита, че се нуждае от защита. В повечето случаи тази страна може да предяви иск в съда по своето местоживееие и срещу нея може да бъде предявен иск единствено там.

Пример 3

Г-жа А, с местопребиваване в държава членка 1, поръчва книга от търговец на книги в интернет и заплаща предварително цената от 26,80 EUR. Книгата така и не пристига. Г-жа А установява, че търговецът на книги в интернет е дружество с местопребиваване в държава членка 2. Тя решава да заведе дело и проучва къде трябва да направи това. Търговецът на книги заявява, че съгласно неговите общи условия за продажба компетентни са съдилищата в държавата членка 2.

Съгласно член 18, параграф 1 от Регламента „Брюксел I“ даден потребител може да предяви иск срещу другата страна по договора или в съдилищата на държавата членка, в която е местоживееенето на тази страна, или в съдилищата по мястото, където е местоживееенето на потребителя. Член 17, параграф 1, буква в) предвижда, че този избор е достъпен за потребителя, ако договорът е сключен с лице, което извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, в която е местоживееенето на потребителя, или което с всички средства насочва тези дейности към тази държава членка или към няколко държави, включително тази държава членка, и договорът попада в обхвата на тези дейности. Тъй като от това правило не може да се направи изключение по силата на споразумение, сключено преди възникването на спора, съгласно член 17 и тъй като търговецът на книги е създал уебсайт специално за привличане на клиенти в държава членка 1, той е насочвал своите търговски дейности към държавата членка по местоживееие на г-жа А, така че тя може да предяви иск срещу търговеца на книги пред компетентния съд по своето местоживееие⁽²⁴⁾.

(24) Този въпрос бе разгледан в съдебната практика на Съда на ЕС, който предложи някои от елементите, които трябва да бъдат налице, за да се докаже, че дейностите са насочвани към държава членка посредством уебсайт. Сред фактическите показатели, чрез които може да се определи намерението да се насочва стопанска дейност към държавата членка на потребителя, се включват използването на език на въпросната държава членка, който е различен от езика на предприятието, ценови оферти във валута, специфична за тази държава, указания как да се стигне от една или повече държави членки до помещенията на въпросното предприятие, където се предоставят съответните услуги, използването на име на domeйн от първо ниво, различно от това, което се ползва в държавата, където е установен търговецът, и посочването на международна клиента, съставена от лица с местоживееие в различни държави членки. Вж. съединени дела *Pammer/Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG* (C-585/08) и *Hotel Alpenhof GesmbH/Oliver Heller* (C-144/09).

2.2.3.5. Изключителна компетентност

В член 24 от Регламента „Брюксел I“ се изброяват случаите, при които се предоставя изключителна компетентност, когато е налице презумпция за особено тясна връзка със съдилищата на конкретна държава членка или когато е налице специална необходимост от правна сигурност. Сред тези случаи са делата, които имат за предмет вещни права върху недвижимо имущество или договори за наем на недвижимо имущество, или дела във връзка с регистрацията или действителността на патенти или други права на индустриална собственост. Във всички случаи, изброени в член 24, не се допуска делата да бъдат заведени пред други съдилища, например съда по местоживеене на ответника или който и да било друг съд, за който страните може да са се договорили в клауза за избор на сезиран съд⁽²⁵⁾.

2.2.4. Привременни мерки и временна закрила

Що се отнася до временните мерки, в член 35 от Регламента „Брюксел I“ се предвижда възможност молбата за налагане на такива мерки да се подаде пред съдилищата на държава членка, когато в правото на тази държава са предвидени такива мерки. Това важи дори ако съдилищата на друга държава членка са компетентни да разглеждат делото по същество. Следва да се отбележи, че в преработения Регламент „Брюксел I“ се съдържа ново определение на термина „съдебно решение“, съгласно което този термин се разширява, така че да обхваща решения за допускане на временни или обезпечителни мерки, постановени от съд, който по силата на регламента е компетентен по съществото на делото; това не включва допускането на такава мярка от съд без ответникът — презюмирайки, че той е лицето, срещу което се допуска мярката — да бъде призван да се яви преди допускането на мярката, освен ако съдържащото мярката решение е връчено на ответника преди да се пристъпи към изпълнение. При все това съгласно регламента не се признава и не

се изпълнява решение за допускане на временна и обезпечителна мярка, постановено от съд, който не е компетентен по съществото на делото съгласно Регламента „Брюксел I“.

2.2.5. Предотвратяване на паралелните производства — европейско правило за висящ процес (*lis pendens*)

Дори съгласно правилата относно компетентността, съдържащи се в Регламента „Брюксел I“, пак е възможно повече от един съд в Европейския съюз да бъде компетентен по един и същ граждански спор. Европейското правило за висящи дела (*lis pendens*) не позволява съдилищата на две или повече държави членки да разглеждат едновременно дело с един и същ предмет и между същите страни със съпътстващия риск да се стигне до противоречащи си решения и ненужно изразходване на съдебни и други ресурси. Когато такива производства са заведени в съдилищата на различни държави членки, всеки съд, различен от първия сезиран съд, спира разглеждането на делото служебно, докато първият сезиран съд установи дали е компетентен. Когато бъде установена компетентността на първия сезиран съд, всеки друг съд, различен от първия сезиран съд, се отказва от компетентност в полза на този съд⁽²⁶⁾. Това правило е от голямо значение в трансграничната правна практика. В преработения Регламент „Брюксел I“ бяха направени важни промени на разпоредбите относно висящите дела. Първо, сезираният съд може да поиска от всеки друг сезиран съд да го уведоми относно датата, на която е бил сезиран, и замоленият съд трябва незабавно да съобщи тази информация. Второ, когато са сезирани няколко съдилища, всяко от които притежава изключителна компетентност съгласно член 26, всеки друг съд, различен от първия сезиран съд, трябва да се откаже от компетентност в полза на този съд. Трето и изключително важно в случай на избор на съд, съгласно преработения Регламент „Брюксел I“ това правило е различно при споразуменията за предоставяне

(25) Вж. член 27.

(26) Вж. член 29; член 30 съдържа подобно правило за свързаните искове, определение за които се съдържа в член 30, параграф 3.

на изключителна компетентност⁽²⁷⁾; когато избран от страните съд бъде сезиран и има изключителна компетентност съгласно споразумението за избор на съд, всеки друг сезиран съд трябва да спре разглеждането на делото и ако е установена компетентността на избрания съд, трябва да се откаже от компетентност в полза на избрания съд⁽²⁸⁾. И накрая, правилата относно висящите дела се прилагат, макар и в изменена форма, и по отношение на искове, заведени в държави извън ЕС, когато съд в държава членка е сезиран на основание член 4 или членове 7—9 и е налице висящ иск между същите страни и с един и същ предмет⁽²⁹⁾.

2.2.6. Признаване и изпълнение на решения, постановени от съдилища на други държави членки съгласно преработения регламент „Брюксел I“

Регламентът „Брюксел I“ опрости формалностите за признаване и изпълнение на всяко решение, постановено от съд в дадена държава членка („държава членка по произход“)⁽³⁰⁾, в друга държава членка („сезирана държава членка“). С регламента беше въведена ясна и единна процедура за обявяването на дадено решение за подлежащо на изпълнение в друга държава членка, известна и като процедурата на екзекватура. В преработения регламент „Брюксел I“ беше преминато на следващия етап и процедурата на екзекватура беше премахната изцяло. От 10 януари 2015 г. вече няма да е необходимо спечелият делото взискател да подава молба за издаване на декларация за изпълняемост; той може директно да подаде молба за изпълнение на решението⁽³¹⁾.

(27) Вж. точка 2.2.3.3 и бележка под линия 15.

(28) Вж. член 31 и съображение (22).

(29) Вж. член 33; съществува подобно правило относно свързаните искове; тези разпоредби бяха включени отчасти за да се позволи на ЕС да ратифицира Хагската конвенция относно избор на съд; вж. също така съображения (23) и (4).

(30) Вж. определението в член 2, буква г).

(31) Вж. член 39.

2.2.6.1. Признаване

Съгласно член 36 решение, постановено в дадена държава членка, се признава автоматично в другите държави членки без изискване за специално производство. Признаване може да се откаже само в много малко на брой извънредни случаи, от които най-важният случай от гледна точка на правната практика е уреден в член 45, параграф 1, буква б) и се отнася за решенията, постановени в отсъствие на страната.

2.2.6.2. Изпълнение

Както беше отбелязано по-горе, преработеният регламент „Брюксел I“ доведе до значителна промяна на процедурата, с която на решение, постановено в една държава членка, се придава изпълнителна сила в друга. Вместо страната, която желае решението да бъде изпълнено — „спечелият делото взискател“ — да е длъжна да подаде молба за издаване на декларация за изпълняемост, решението ще подлежи на директно изпълнение в другата държава членка, ако бъдат представени определени документи. Спечелият делото взискател, който желае решението да бъде изпълнено, отправя искане към съда по произход да издаде удостоверение, с което се потвърждава изпълнителната сила и се предоставя информация за решението⁽³²⁾. След това удостоверението и копие от решението са достатъчни основания за изпълнение в сезираната държава членка⁽³³⁾.

В допълнение към оправомощаването на спечелилия делото взискател да изпълни решението в сезираната държава членка съгласно правото на тази държава и при същите условия като решение, постановено в нея⁽³⁴⁾, подлежащото на изпълнение решение дава възможност да се използват всякакви временни, включително обезпечителни

(32) Вж. член 53 и приложение 1.

(33) Вж. член 37.

(34) Вж. член 41.

мерки в съответствие с правото на сезираната държава членка⁽³⁵⁾. Ако дадено решение съдържа разпореждане, което не е познато в правото на сезираната държава членка, разпореждането се адаптира до разпореждане, което има равностоен ефект съгласно правото на тази държава⁽³⁶⁾.

2.2.6.3. *Отказ на признаване и изпълнение*

Признаването може да бъде отказано, ако е налице основание за отказ на признаване, както е посочено в член 45. Решението няма да бъде признато а) ако такова признаване явно противоречи на обществения ред в сезираната държава членка, б) ако при решение, постановено в отсъствие на страната, се докаже, че на ответника не е връчен документът за образуване на производството или равностоен документ в достатъчен срок и по такъв начин, че да има възможност да организира защитата си, или в) ако противоречи на нормите за изключителна компетентност или специалните норми относно дела, свързани със застрахователни или потребителски договори⁽³⁷⁾. Във всички други случаи съдът на сезираната държава членка трябва да приеме фактическите констатации относно компетентността, направени от съда по произход, и изрично му се забранява да преразглежда компетентността на този съд⁽³⁸⁾. Член 36 гласи, че при никакви обстоятелства не се допуска преразглеждане по същество на чуждестранно съдебно решение⁽³⁹⁾. Всяко заинтересовано лице може да подаде молба за постановяване на решение, че нито едно от основанията за отказ на признаване не се прилага към конкретно

решение⁽⁴⁰⁾. Всяко заинтересовано лице може да внесе молба срещу признаване и всеки осъден длъжник може да внесе молба срещу изпълнение пред едно от съдилищата, посочени от Комисията за тази цел⁽⁴¹⁾. Молбата е свързана единствено с изпълнението на решението, а не с делото по същество⁽⁴²⁾. В допълнение към това осъденият длъжник може да подаде молба до съда за отказ на признаване или изпълнение на решение на едно от основанията за отказ на признаване⁽⁴³⁾. Решението по молбата за отказ за изпълнение може да се обжалва от всяка от страните по реда на специална процедура⁽⁴⁴⁾.

2.2.7. *Изпълнение на автентични актове и съдебни спогодби*

При повечето правни системи на държавите членки е възможно задължения за изплащане на суми или изпълнение на други видове договорни задължения да се включат в споразумение или друг документ, съставен от нотариус, или на който по друг начин е придадена правна сила и автентичност, например чрез вписване в публичен регистър или в съда. Такова споразумение или акт се нарича автентичен акт. Съгласно предишните разпоредби на регламента „Брюксел I“⁽⁴⁵⁾, ако такъв акт има изпълнителна сила в държавата членка по произход, където е бил формално съставен или вписан, той подлежи на пряко изпълнение във всички други държави членки при същите условия като съдебно решение. Явното предимство на този подход е, че това представлява един относително бърз и недвусмислен начин да се обезпечи изплащането на суми или изпълнението на други задължения,

(35) Вж. член 40.

(36) Вж. член 54.

(37) Вж. член 45, буква д).

(38) Вж. член 45, параграфи 2 и 3.

(39) Вж. член 52.

(40) Вж. член 36, параграф 2; процедурата за такива молби е като процедурата за отказ за изпълнение, за която може да се направи справка с членове 46—51.

(41) Вж. членове 47 и 75; Комисията следва да разпространи тази информация чрез Европейската съдебна мрежа.

(42) Вж. член 52.

(43) Вж. членове 46—48 и съображение (29).

(44) Вж. членове 49—51.

(45) Вж. член 57.

тъй като такъв автентичен акт може да бъде изпълнен пряко след като кредиторът получи декларация за изпълняемост. Единственото основание, на което може да се възрази срещу изпълнението, е ако то явно противоречи на обществения ред на сезираната държава членка.

Съгласно преработения регламент „Брюксел I“ в резултат на премахването на необходимостта от декларация за изпълняемост вискателят трябва да разполага единствено със самия акт и с удостоверение, издадено от компетентния орган или по целесъобразност от съда в държавата членка по произход⁽⁴⁶⁾. В преработения регламент „Брюксел I“ също така е включено определение за термина „автентичен акт“⁽⁴⁷⁾. По отношение на съдебните спогодби се прилагат подобни разпоредби като тези за изпълнение на автентични актове⁽⁴⁸⁾.

2.2.8. Специални договорености за Единния патентен съд и Съда на Бенелюкс

Нов регламент ще започне да се прилага успоредно с преработения регламент „Брюксел I“ считано от 15 януари 2015 г. като той установява особени правила относно връзката между производствата пред Единния патентен съд и Съда на Бенелюкс (заедно наричани „общите съдилища“), от една страна, и съдилищата на държавите членки съгласно регламента „Брюксел I“, от друга⁽⁴⁹⁾. Освен това той съдържа разпоредби относно взаимоотношенията със съдилища в трети държави, т.е. извън ЕС. Предложението, на което се основава този регламент, беше прието от Европейския съвет и Парламента през юни 2014 г. Инструментът съдържа разпоредби, свързани с относителната правораздавателна компетентност на съдилищата на държавите членки съгласно разпоредбите относно компетентността, съдържащи

се в регламента „Брюксел I“, и връзката им с компетентността на общите съдилища; той съдържа и норми относно висящите дела и признаването и изпълнението на решения съгласно двата режима.

Това изменение на преработения регламент „Брюксел I“ беше необходимо, за да се даде възможност за прилагането на т.нар. „патентен пакет“, който се състои от два регламента⁽⁵⁰⁾ („регламентите за единния патент“) и едно международно споразумение („Споразумението относно Единен патентен съд“ или „Споразумението относно ЕПС“), с който се създава единна патентна закрила в Европейския съюз. Съгласно Споразумението относно ЕПС и регламентите ще стане възможно получаването на европейски патент с единно действие — документ, чието правно значение е да гарантира еднаква закрила на изобретението на територията на 25 държави членки⁽⁵¹⁾ — въз основа на принципа за „обслужване на едно гише“, което ще способства за реализиране на икономии на разходи и намаляване на административната тежест.

Съдът на Бенелюкс е общ за Белгия, Люксембург и Нидерландия съд, създаден през 1965 г., който има за задача да осигури еднаквото прилагане на общите за държавите членки на Бенелюкс, норми в различни области, като правото на интелектуална собственост (по-специално някои видове права, свързани с търговските марки, полезните модели и промишлените дизайни). Досега функцията на Съда на Бенелюкс се състоеше основно в постановяването на преюдициални заключения във връзка с тълкуването на тези норми. През 2012 г. трите държави членки предвидиха възможността за разширяване на компетентността на Съда на Бенелюкс, за да може той да придобие

(46) Вж. членове 58 и 60 от преработения регламент.

(47) Вж. член 2, буква в).

(48) Вж. член 57 и членове 59 и 60, както и определението в член 2, буква б) от преработения регламент.

(49) Вж. Регламент (ЕС) № 542/2014 на Европейския парламент и на Съвета.

(50) Регламент (ЕС) № 1257/2012 на Европейския парламент и на Съвета за осъществяване на засилено сътрудничество в областта на създаването на единна патентна закрила; Регламент (ЕС) № 1260/2012 на Съвета за осъществяване на засилено сътрудничество в областта на създаването на единна патентна закрила по отношение на приложимите правила за превод.

(51) Регламентите за единния патент бяха приети в рамките на засилено сътрудничество от всички държави членки с изключение на Италия и Испания.

правораздавателна компетентност по специфични въпроси, попадащи в приложното поле на регламента „Брюксел I“.

Тези изменения на преработения регламент „Брюксел I“ целят да се гарантира съответствие между споразумението относно тези общи съдилища и преработения регламент „Брюксел I“, както и да се намери решение на въпроса за нормите относно компетентността, приложими по отношение на ответници в държави извън Европейския съюз.

Основното правило относно компетентността предвижда, че общ съд е компетентен съгласно разпоредбите на регламента „Брюксел I“, когато по силата на въпросните разпоредби такава компетентност се предоставя на съдилищата на държава членка, която е страна по споразумението за създаване на този съд, по правен въпрос, попадащ в обхвата на споразумението. Що се отнася до страни с местоживееие извън ЕС, приложното поле на разпоредбите на регламента „Брюксел I“ се разширява, така че те да се прилагат и към ответници с местоживееие в трети държави за дела, които са от компетентността на общите съдилища. Освен това общите съдилища могат да изслушват ответници с местоживееие извън ЕС въз основа на субсидиарно правило относно компетентността: ако общ съд е компетентен по спор, свързан с нарушаване на европейски патент, в резултат на което в ЕС е настъпила вреда, този съд може да разгледа и иск за вреди извън ЕС, причинени от това нарушение, срещу ответник без местоживееие в ЕС, ако имущество на този ответник се намира в държава членка, която е страна по споразумението за създаване на общия съд⁽⁵²⁾. Правилата за висящи дела в преработения регламент „Брюксел I“ се прилагат към искове, заведени едновременно в общ съд и съд на държава членка,

която не е страна по съответното споразумение за създаване на общ съд⁽⁵³⁾. Що се отнася до признаването и изпълнението като цяло, прилагат се разпоредбите на регламента „Брюксел I“, освен когато постановено от общ съд решение следва да се изпълни в държава членка, която е страна по споразумението за създаване на общия съд, и това споразумение съдържа правила относно признаването и изпълнението, като в този случай ще се прилагат тези правила⁽⁵⁴⁾.

(52) Вж. член 71б.

(53) Вж. член 71в.

(54) Вж. член 71г.

Европейски процедури по граждански и търговски дела

3.1. Преглед

Европейският съюз прие четири отделни регламента, които улесняват бързото и ефикасно събиране на вземания (заедно наричани „европейски процедури“). Три регламента създават единни европейски процедури, които са достъпни за страните по съдебен спор като алтернатива на съществуващите процедури съгласно националното право. Четвъртият регламент предвижда, че постановилият решението съд удостоверява, че са спазени определени минимални процесуални стандарти. Решенията, постановени в рамките на тези процедури, се признават и изпълняват в друга държава членка без да е необходимо да се получи декларация за изпълняемост (екзекватура). Създадените по този начин процедури, по ред на приемане, са европейското изпълнително основание при безспорни вземания („ЕИО“) ⁽⁵⁵⁾, европейската заповед за плащане („ЕЗП“) ⁽⁵⁶⁾, европейската процедура за искове с малък материален интерес („ЕПИММИ“) ⁽⁵⁷⁾ и европейската заповед за запор на банкови сметки („ЕЗЗБС“) ⁽⁵⁸⁾. Тези процедури могат да се използват само във връзка с трансгранични дела.

3.2. Европейско изпълнително основание при безспорни вземания — „ЕИО“

Целта на **Регламента** за въвеждане на **европейско изпълнително основание при безспорни вземания** ⁽⁵⁹⁾ беше да се премахнат всички междинни мерки, които трябва да се предприемат преди

изпълнението на решение в държава членка, различна от тази, в която решението е било постановено, като се въведат минимални процесуални стандарти. С някои изключения този регламент се прилага по граждански и търговски дела, независимо от естеството на съда или правораздавателния орган.

Понятието **„безспорно вземане“** обхваща всички ситуации, в които с оглед на доказуемата липса на признаци, че длъжникът оспорва естеството или размера на парично вземане, кредиторът се е сдобил или с решение на съда срещу въпросния длъжник, или разполага с документ с изпълнителна сила, с който се потвърждава или признава вземането и който изисква изричното съгласие на длъжника под формата на автентичен акт или спогодба, одобрена от съда.

Ако в дадена държава членка е постановено решение относно безспорно вземане, което трябва да се признае и изпълни в друга държава членка, кредиторът разполага с две възможности: той може да подаде молба решението да бъде удостоверено като европейско изпълнително основание или може да подаде молба за издаване на декларация за изпълняемост съгласно регламента „Брюксел I“. Решение относно безспорно вземане, което е било удостоверено като европейско изпълнително основание в държавата членка по произход, се признава и изпълнява в другите държави членки без да е необходима декларация за изпълняемост. С преработения регламент „Брюксел I“ беше премахната процедурата на екзекватура за решения, постановени по съдебни производства, образувани след 10 януари 2015 г. По отношение на тези решения европейското изпълнително основание ще бъде особено полезно във връзка с изпълнението на вземания за издръжка от Обединеното кралство, тъй като в регламента за издръжка се запазва необходимостта от декларация за изпълняемост във връзка с тази държава членка.

(55) Регламент (ЕО) № 805/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 г.

(56) Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г.

(57) Регламент (ЕО) № 861/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 г.

(58) Регламент (ЕС) № 655/2014 на Европейския парламент и на Съвета.

(59) Регламентът се прилага по отношение на всички държави членки с изключение на Дания.

Пример 4 — Г-н А е предявил искане за парично вземане срещу г-н Б, като е завел дело в държава членка 1, където е местоживеенето и на двамата. Съдът е наредил на г-н Б, който не е оспорил вземането по време на съдебното производство, да заплати 10 000 EUR на г-н А. Тъй като г-н Б наскоро е прехвърлил всички свои парични активи в банка в държава членка 2, г-н А се интересува как може да изпълни решението в държава членка 2.

Към настоящия момент г-н А има две възможности: той може да подаде молба до съда по произход в държава членка 1 за удостоверяване на решението като европейско изпълнително основание при безспорни вземания; по този начин решението, заедно с удостоверението, ще бъде признато и ще има изпълнителна сила в държава членка 2 без да се налага някаква допълнителна специална процедура. Вторият вариант е г-н А да подаде молба съгласно регламента „Брюксел I“ в държава членка 2, в която се иска изпълнение, за издаване на декларация за изпълняемост на решението. Процедурата на екзекватура, предвидена в този регламент, ще доведе до образуване на производство в държава членка 2, отделно от производството в държава членка 1, в резултат на което е било постановено решението. Това може да доведе до известно забавяне и до допълнителни разходи.

В бъдеще съгласно преработения регламент „Брюксел I“ вторият вариант няма да изисква г-н А да подава молба за декларация за изпълняемост в държава членка 2, тъй като от 10 януари 2015 г. решението ще се признава и ще е изпълняемо в държава членка 2 без да е необходимо да се използват междинните процедури, предвидени понастоящем в регламента „Брюксел I“.

Процедурата за ЕИО е от осезаема полза за кредиторите, които по този начин получават достъп до бързо и ефикасно изпълнение на решения при безспорни вземания в други държави членки без участието на съдебната система на държавата членка, в която се иска изпълнение, и без съпътстващото забавяне и разходи. Освен това тя като цяло премахва необходимостта от превод, тъй като за удостоверението се използват многоезични стандартни формуляри. Съдът по произход издава удостоверението за европейското изпълнително основание на езика на решението, като използва стандартния формуляр, съдържащ се в приложение I. С Регламента за ЕИО се въвеждат минимални стандарти за съдебната процедура, която води до постановяването на съдебното решение, за да се гарантира, че длъжникът е информиран — по такъв начин и в такова време, че да може да организира своята защита — за съдебните действия срещу него, за изискванията за активното му участие в съдебната процедура за оспорване на вземането, както и за последствията от неучастието. Съдилищата на държавата членка по произход са натоварени със задачата да следят за пълното спазване на минималните процесуални стандарти преди да издадат стандартизирано удостоверение за европейско изпълнително основание, което води до прозрачност на разглеждането и неговите резултати. По време на етапа на изпълнението интересите на осъдения длъжник са защитени, като е предоставено ограничено право на отказ за изпълнение на изпълнителното основание в държавата членка на изпълнение, без обаче да се дава възможност за преразглеждане на делото по същество.

ЕИО започна да се прилага от 21 октомври 2005 г. Допълнителна информация относно процедурата за ЕИО може да бъде намерена в практическото ръководство за прилагане на Регламента за ЕИО, публикувано под егидата на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела ⁽⁶⁰⁾.

(60) Това ръководство може да бъде намерено онлайн на адрес: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_european_enforcement_order_en.pdf

3.3. Процедура за европейска заповед за плащане — „ЕЗП“

Тази процедура донякъде е сходна с ЕИО, в смисъл че се отнася за трансгранични парични вземания, които не са оспорвани, и води до издаване на заповед с изпълнителна сила в други държави членки без прилагане на междинните процедури, предвидени в регламента „Брюксел I“. За разлика от ЕИО обаче не е необходимо първо да е налице съдебна заповед или документ, удостоверяващ вземането, например автентичен акт или съдебна спогодба. ЕЗП може да се използва само за парични вземания за конкретни суми, които са били изискуеми към момента на подаване на молбата за издаване на заповедта. ЕЗП представлява изцяло писмена процедура и не включва съдебно изслушване, освен ако или докато вземането бъде оспорено или срещу ЕЗП бъде повдигнато възражение. Ако бъде повдигнато възражение срещу ЕЗП, производството по ЕЗП се спира; ако ищецът желае да продължи делото, това трябва да бъде извършено по реда на друго подходящо производство.

Процедурата за ЕЗП не е задължителна, в смисъл че от ищеца зависи дали ще използва нея или някой от другите възможни начини, по които може да се предави същото вземане, включително съгласно националното процесуално право. Процедурата започва чрез попълване на формуляр на молбата — формуляр А, който може да бъде намерен в приложението към регламента. Формуляр А и другите формуляри за ЕЗП са достъпни и в електронен вид онлайн на уебсайта на Европейския портал за електронно правосъдие⁽⁶¹⁾.

ЕЗП представлява особен интерес за взискатели, които имат вземания с малка вероятност за възражение, по-специално по дела между предприятия и потребители. Трябва обаче да се има предвид, че правилата относно компетентността, приложими за искове срещу

потребители по реда на ЕЗП, се променят съгласно предвиденото в регламента „Брюксел I“, който следва да се прилага в тези случаи. Когато вземането, предмет на процедура за ЕЗП, произтича от потребителски договор и потребителят е ответник, компетентен трябва да е съдът на държавата членка по местоживеене на ответника, както е предвидено в член 59 от регламента „Брюксел I“.

Ако вземането предмет на процедура за ЕЗП бъде прието и ответникът не възрази срещу него, съдът ще издаде заповедта, заедно с удостоверение, и след това заповедта може да бъде изпълнена в други държави членки без да се изискват допълнителни процедури и без необходимост от европейската екзекватура, предвидена в регламента „Брюксел I“. В това отношение регламентът за ЕЗП премахва екзекватурата⁽⁶²⁾. Изпълнението се извършва при сходни условия с тези, свързани с изпълнението на ЕИО.

ЕЗП започна да се прилага от 12 декември 2008 г. Допълнителна информация относно процедурата за ЕЗП може да бъде намерена в практическото ръководство за прилагане на регламента за ЕЗП, публикувано под егидата на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела⁽⁶³⁾.

(62) Вж. член 19 от регламента за ЕЗП.

(63) Това ръководство може да бъде намерено онлайн на адрес: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm.

(61) https://e-justice.europa.eu/dynform_intro_taxonomy_action.do?idTaxonomy=15&lang=bg&init=true&refresh=1

3.4. Европейска процедура за искове с малък материален интерес — „ЕПИММИ“

Европейската процедура за искове с малък материален интерес („ЕПИММИ“) е третата от процедурите, при които междинните мерки, изисквани за признаване и изпълнение на решения, бяха намалени в отговор на призива на Европейския съвет от Тампере⁽⁶⁴⁾. В това отношение тя е сходна с процедурите за ЕИО и ЕЗП, но в други отношения се различава значително от тях.

Първо, ЕПИММИ се прилага както за спорни, така и за безспорни вземания, поради което съдържа разпоредби от процесуално естество, включително за провеждането на устно изслушване и събирането на доказателства. Освен това при нея са предвидени редица срокове, чието спазване следва да позволи процедурата дори по спорни производства да приключи доста по-бързо в сравнение с други производства. По същество ЕПИММИ представлява писмена процедура и целта ѝ е да може да се използва от ищците и ответниците с минимални затруднения и без да е необходимо процесуално представителство, макар използването на такова да не се изключва.

Подобно на ЕЗП, ЕПИММИ е достъпна само за трансгранични дела и представлява алтернатива на националните процедури от подобно естество. Спечелилата делото страна по ЕПИММИ може да получи възстановяване на разходите си от другата страна, но само ако те са пропорционални на цената на иска. Целта за ограничаване на разходите по процедурата е от основно значение за идеята, че ЕПИММИ следва да подпомага достъпа до правосъдие, по-специално за индивидуални потребители и собственици на малки предприятия, които в противен случай може би няма да желаят или да бъдат в състояние да предявят своите искове в държави членки, различни от тяхната собствена държава.

Най-важният фактор за ЕПИММИ е описанието на вземанията, които могат да бъдат предмет на процедурата. Първо, тяхната стойност не трябва да надхвърля 2000 EUR. Тази сума следва да се изчисли при предявяването на иска и изключва всички лихви върху вземането, както и разностите. Ако в спорно производство бъде предявен насрещен иск, насрещният иск също не трябва да надхвърля 2000 EUR, но цените на иска и на насрещния иск не се сумират при изчисляване на горната граница. Що се отнася до предмета, по ЕПИММИ могат да се предявяват искове от гражданско и търговско естество с изключения, сходни на описаните в регламента „Брюксел I“. Изключват се и някои допълнителни области на правото, включително искове във връзка с трудови правоотношения, искове във връзка с договори за наем на недвижимо имущество и искове при деликти, свързани с нарушаване на правото на неприкосновеност на личния живот и клеветата.

Изпълнението на решение, постановено по ЕПИММИ, е сходно с изпълнението във връзка с ЕИО и ЕЗП; съдът, постановил решението, издава удостоверение съгласно регламента и решението се връчва на страните. След получаване на удостоверението и решението не са необходими допълнителни процедури преди пристъпване към изпълнение в друга държава членка. Подобно на ЕИП, формулярите за ЕПИММИ са достъпни онлайн на различните езици на ЕС, като е възможно да се потърси електронна версия онлайн и, ако компетентният съд допуска такъв вариант, тя може да се изпрати онлайн до този съд⁽⁶⁵⁾.

ЕПИММИ влезе в сила на 1 януари 2009 г. Допълнителна информация относно процедурата за ЕПИММИ може да бъде намерена в практическото ръководство за прилагане на Регламента за ЕПИММИ, публикувано под егидата на Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела⁽⁶⁶⁾.

(65) Вж. https://e-justice.europa.eu/dfnform_intro_form_action.do?idTaxonomy=177&lang=bg&init=true&refresh=1 за онлайн формулярите за ЕПИММИ.

(66) Това ръководство може да бъде намерено онлайн на адрес: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/small_claims_practice_guide_bg.pdf.

(64) Вж. точка 1.5.

Към момента на изготвянето на настоящото ръководство Регламентът за ЕПИММИ е предмет на предложение на Комисията за внасяне на изменения в процедурата⁽⁶⁷⁾.

3.5. Европейска заповед за заповар на банкови сметки — „ЕЗЗБС“

С преработения регламент „Брюксел I“, ЕИО, ЕЗП и ЕПИММИ, достиженията на правото на ЕС в областта на гражданското правосъдие бяха развити до такава степен, че по отношение на искове за плащания кредитор, който се сдобие със заповед с изпълнителна сила в една държава членка, може относително лесно и евтино да потърси изпълнение на заповедта в друга държава членка с малко на брой или без никакви допълнителни процесуални стъпки. Досега обаче реалното изпълнение на такива заповеди беше предмет на националното право и националните процедури, които се различават значително между отделните държави членки. Когато става въпрос за методи на изпълнение, една много често срещана процедура е „замразяването“ на банкови сметки, за да се попречи на неспазващ задълженията си осъден длъжник да прехвърли средства от или между сметки в ущърб на интересите на кредиторите. Този въпрос е от особено значение за кредитор, който цели да запорира едновременно няколко банкови сметки на длъжника, открити в различни държави членки. Постигането на това по реда на различните национални процедури може да се окаже тромаво и скъпо. Поради тези причини Европейската комисия започна да работи по предложение за европейска заповед за заповар на банкови сметки. Регламентът, одобрен въз основа на предложението, беше приет на 15 май 2014 г. и ще започне да се прилага от 18 януари

2017 г.⁽⁶⁸⁾ Важен елемент от процедурата за ЕЗЗБС е, че тя позволява издаването само на една заповед от съдилищата на една държава членка, която ще може да „замрази“ всяка от банковите сметки на съответния длъжник в която и да било държава членка. Заповедта следва да бъде издадена без изслушване на длъжника, за да му се попречи да прехвърли средствата, които трябва да бъдат заповарени, в рамките на срока за изпълнение на заповедта. За да се компенсира това, процедурата предвижда предпазни мерки за длъжниците, за да се гарантира, че „замразените“ суми отразяват размера на законната претенция на кредитора и че на длъжника се осигурява възможност на ранен етап да се обърне към съда и да оспори заповедта. По-подробно обяснение на процедурата е дадено в глава 13 относно изпълнението на решения.

(67) Вж. текста на предложението от 19 ноември 2013 г.; COM(2013) 794 final, 2013/0403(COD).

(68) Регламент (ЕС) № 655/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 г. за създаване на процедура за европейска заповед за заповар на банкови сметки с цел улесняване на трансграничното събиране на вземания по граждански и търговски дела.

Несъстоятелност

4.1. Контекст

Несъстоятелността беше един от въпросите, които бяха изключени от обхвата на регламента „Брюксел I“. Независимо от това беше отчетен фактът, че съществува особено голяма необходимост от европейски инструмент, който да предвижда възможността за издаване на заповед по дела в областта на правото на несъстоятелността, която да се признава и изпълнява във всички държави членки и чието прилагане да не се ограничава от границите на държавите членки или от техните национални процедури, които се различават в значителна степен. Дейностите на стопанските субекти водят до все повече международни и трансгранични ефекти в резултат на развитието на вътрешния пазар. В допълнение беше необходимо да се положат усилия за премахване на всички стимули за стопанските субекти да прехвърлят активи от една държава членка в друга в опит да осуетят интересите на кредиторите и да придобият по-благоприятна правна позиция. Освен това правилното функциониране на вътрешния пазар изисква трансграничните производства по несъстоятелност в Европейския съюз да се провеждат по ефективен и ефикасен начин. Цели от такова естество очевидно не могат да бъдат постигнати в достатъчна степен на равнище държави членки и поради това е необходимо в мярка от европейското право да се въведат разпоредби относно компетентността, признаването и приложимото право в областта на несъстоятелността. Преговорите между държавите членки в тази насока започнаха в началото на 90-те години на 20-ти век след влизането в сила на Договора от Маастрихт и приключиха с приемането на текста на международна конвенция на 23 ноември 1995 г. между тогавашните държави членки. Тази конвенция така и не влезе в сила, но на практика послужи като основа за последващия регламент, приет на 29 май 2000 г.

4.2. Европейски регламент относно несъстоятелността⁽⁶⁹⁾

Европейският регламент относно несъстоятелността съдържа разпоредби за уреждане на взаимодействието между производства по несъстоятелност в отделните държави членки на ЕС. **Регламентът** влезе в сила на 31 май 2002 г. и се прилага по отношение на всички производства, образувани след тази дата.

4.2.1. Обхват на Регламента на ЕС относно несъстоятелността

Регламентът относно несъстоятелността се прилага по отношение на общите производства по несъстоятелност — независимо дали длъжникът е физическо или юридическо лице и дали е търговец или не, — с които имуществото на длъжника се отнема изцяло или отчасти и му се назначава ликвидатор или управител. Въпросните производства са определени в член 1, параграф 1 от регламента и са изброени конкретно в приложения А и Б към него. За да се прилага регламентът относно несъстоятелността, производства трябва да са официално признати и да имат изпълнителна сила в държавата членка, в която са образувани.

4.2.2. Правила относно компетентността в регламента — член 3

Регламентът съдържа правила относно компетентността, съгласно които се определя кой съд в коя държава членка е компетентен да образува и разгледа производството по несъстоятелност. В регламента се изхожда от принципа, че в ЕС следва да има само една процедура във връзка с несъстоятелността на един конкретен длъжник. Тя следва да обхваща главното производство, което

(69) Регламент (ЕО) № 1346/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. относно производството по несъстоятелност.

е с универсален обхват, и евентуално допълнителни вторични производства. Компетентността за образуване на главното производство следва да бъде предоставена на съдилищата на държавата членка, на чиято територия се намира т. нар. „център на основните интереси“ на длъжника ⁽⁷⁰⁾. Успоредно с главното производство се допускат национални производства — наричани „вторични производства“ — отнасящи се единствено за активите, разположени в държавата членка, където е образувано производството ⁽⁷¹⁾. Ако националните производства са образувани преди главното производство, те се наричат „частични производства“ и продължават да се разглеждат до образуване на главното производство.

4.2.3. Главно, вторични и частични производства по несъстоятелност

Главното производство по несъстоятелност и вторичните производства се провеждат поотделно и обикновено от различни ликвидатори. Те обаче могат да допринесат и да доведат до ефективно осребряване на масата на несъстоятелността само ако всички текущи паралелни производства са координирани. За тази цел е необходимо тясно сътрудничество между различните ликвидатори, което трябва да включва по-специално достатъчен обмен на информация относно напредъка по съответните производства. Ликвидаторите следва, наред с други неща, да съобщават информация, да известяват за предявяването и установяването на вземанията, както и за мерки, насочени към приключване на производството ⁽⁷²⁾. За да се гарантира господстващата роля на главното производство, на ликвидатора по това производство са предоставени различни възможности да се намесва по висящите по същото време вторични производства.

(70) Вж. член 3, параграф 1.

(71) Вж. член 3, параграфи 2 и 3.

(72) Вж. член 31.

4.2.4. Кредитори

Всеки кредитор, чието обичайно пребиваване, местоживеене или седалище според устройствения акт се намира в държава членка, има право да предяви вземанията си във всяко висящо производство по несъстоятелност, образувано в държава членка във връзка с имуществото на длъжника ⁽⁷³⁾. За да се осигури равнопоставеност между кредиторите обаче, разпределението на приходите от осребряването на имуществото трябва да бъде съгласувано. Всеки кредитор може да запази това, което е получил при производството по несъстоятелност, но не следва да има възможност да участва в разпределението на масата на несъстоятелността, което се извършва в рамките на различно производство, докато кредиторите от един и същ ред не получат еднакъв дял от техните вземания (член 20, параграф 2). Дали и при какви условия кредитор има право да поиска образуване на вторично производство се определя от правото на държавата членка, на чиято територия се образува това производство ⁽⁷⁴⁾. Аналогично действието на това производство се свежда до имуществото на длъжника, което се намира на територията на държавата членка, в която се провежда вторичното производство ⁽⁷⁵⁾.

Пример 5

Дружество А е учредено съгласно законодателството на държава членка 1, където се намират неговото място на дейност и основните му интереси. То е подало молба за обявяване в несъстоятелност пред компетентния съд в държава членка 1, който е образувал производство по несъстоятелност и е определил ликвидатор. Дружество Б, което е установено в държава членка 2, има големи вземания срещу дружество А.

(73) Вж. член 40.

(74) Вж. член 29.

(75) Вж. член 27.

Дружество Б знае, че дружество А поддържа стопански субект в държава членка 2, включително голям склад и недвижимо имущество. Дружество Б иска да разбере как най-добре може да защити своите интереси по време на производството по несъстоятелност.

Преди влизането в сила на Регламента за несъстоятелността дружество Б можеше да се опита да се сдобие със съдебно разпореждане за принудително изпълнение срещу активите на дружество А в държава членка 2. При все това действието на съдебните решения във връзка с производство по несъстоятелност щеше да бъде ограничено до държавата членка, в която са постановени тези решения, и те често не възпрепятстваха предприемането на индивидуални действия за принудително изпълнение в други държави членки. В резултат на разпоредбите на регламента това положение се промени съществено. Понастоящем съгласно регламента, считано от датата на образуване на производство по несъстоятелност в една държава членка, се изключват индивидуалните действия за принудително изпълнение във всички останали държави членки. В съответствие с това към днешна дата в примера с дружества А и Б, въз основа на правилата на Регламента за несъстоятелността дружество Б трябва да предяви вземането си в производството по несъстоятелност на дружество А, образувано в държава членка 1.

В ситуация като тази на дружество А, когато обявено в несъстоятелност дружество притежава значителни активи в държава членка, различна от държавата, в която се провежда главното производство по несъстоятелност, Регламентът за несъстоятелността предвижда възможност за образуване на т. нар. „вторично производство“. Такова производство може да се образува при определени условия. Действието на производството е ограничено до имуществото на длъжника, което се намира на територията на тази друга държава членка. Поради това

дружество Б може да бъде посъветвано да проучи дали в държава членка 2 е било образувано вторично производство по несъстоятелност или дали са спазени специалните условия, съгласно които кредиторът може да поиска да бъде образувано такова производство.

4.2.5. Приложим закон към производствата по несъстоятелност — член 4

Съгласно принципа, заложен в член 4, параграф 1 от Регламента за несъстоятелността, приложимият закон към производството по несъстоятелност и последиците от него е законът на държавата членка, на чиято територия е образувано производството. *Lex concursus* определя всички последици от производството по несъстоятелност, както процесуални, така и материални, спрямо заинтересованите лица и засегнатите правоотношения. Регламентът също така установява, в рамките на материята, която се регулира от него, **единни правила за случаите на съткновение на закони**, които заменят, в рамките на тяхното приложно поле, националните норми на международното частно право. Предвиждат се особени норми относно приложимия закон при някои особено важни права и правоотношения, например вещи права, прихващане, запазване на правото на собственост и трудови договори⁽⁷⁶⁾. Целта на тези изключения от общото правило е да бъдат защитени оправданите правни очаквания на кредиторите и сигурността на сделките в държавите членки, различни от тази, в която е образувано производството.

(76) Вж. членове 5—10.

4.2.6. Признание на производството по несъстоятелност — членове 16—18 и член 26

В регламента се предвижда възможност за **незабавно признаване на решенията** за образуване, провеждане и приключване на производство по несъстоятелност, които попадат в обхвата му на приложение, както и на решенията, които се намират в пряка връзка с това производство по несъстоятелност. По правило решението за образуване на производство по несъстоятелност се признава във всички държави членки от момента на влизането му в сила в държавата на образуване на производството⁽⁷⁷⁾. То има произвежда, без допълнителни формалности, същото действие в другите държави членки както действието съгласно закона на държавата на образуване на производството⁽⁷⁸⁾, освен ако признаването му явно противоречи на обществения ред на съответната държава⁽⁷⁹⁾. Освен това определянето на ликвидатора и неговите правомощия съгласно закона на държавата на образуване на производството се признават изцяло в другите държави членки⁽⁸⁰⁾.

(77) Вж. член 16.

(78) Вж. член 17.

(79) Вж. член 26.

(80) Вж. член 18.

4.2.7. Предложение за реформа на Регламента за несъстоятелността

Европейската комисия публикува предложение за реформа на Регламента за несъстоятелността в същия ден, в който беше публикуван докладът от 12 декември 2012 г. относно прилагането на Регламент (ЕО) № 1346/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. относно производството по несъстоятелност⁽⁸¹⁾. Понастоящем преговорите относно това предложение се намират в заключителния си етап. По същество реформата ще включва следните елементи:

- **Приложно поле:** разширяване на приложното поле на регламента като се изменя определението за производството по несъстоятелност, така че то да обхване хибридните производства и производствата, предшествващи производството по несъстоятелност, както и производствата за погасяване на задължения и други производства по несъстоятелност на физически лица, които понастоящем не отговарят на определението; ако тези изменения бъдат приети, те също така ще допринесат за сближаване на регламента с подхода, възприет от Закона — модел на УНСИТРАЛ за трансграничната несъстоятелност⁽⁸²⁾.
- **Компетентност:** изясняване на разпоредбите относно компетентността, по-специално чрез допълване на определението за центъра на основните интереси, както и чрез подобряване на процесуалноправната уредба за определяне на компетентността чрез изискване от съдилищата и ликвидаторите да проверяват основанията за компетентност по дадено производство по несъстоятелност.

(81) COM(2012) 743 окончателен и COM(2012) 744 окончателен : 2012/0360 (COD).

(82) Вж. http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/insolvency/1997Model.html

- **Вторично производство:** разпоредби, които позволяват по-ефикасно водене на производството по несъстоятелност, като се позволява на съдилищата да отказват да образуват вторично производство, ако са спазени определени условия, по-специално ако то не е необходимо за защитата на интересите на местните кредитори, чрез премахване на изискването вторичното производство да се извършва под формата на производство по ликвидация и чрез подобряване на сътрудничеството между главното и вторичните производства, по-специално чрез разширяване на изискванията за сътрудничество спрямо сезираните съдилища.
- **Публичност на производствата и предявяване на вземанията:** изискване държавите членки да публикуват съответните съдебни решения по трансгранични дела за несъстоятелност в публично достъпен електронен регистър и свързване на националните регистри по несъстоятелност.
- **Групи дружества:** създаване на нормативна уредба за разглеждането на производствата по несъстоятелност на различните членове на една и съща група дружества, по-специално чрез въвеждане на процедура за координация на групата и задължаване на ликвидаторите и на сезираните съдилища по различните главни производства да си сътрудничат и да си съобщават информация.

Приложимо право

5.1. Приложимо право — проблемът ⁽⁸³⁾

В рамките на вътрешния пазар необходимостта да се гарантира, че гражданите и стопанските субекти могат да определят със сигурност кой закон ще се прилага във връзка с различните правоотношения, които възникват или се създават, е също толкова важна, ако не и по-важна, колкото необходимостта да се установят норми относно компетентността във връзка със съдебните процедури. Ежедневно се сключват няколко милиона сделки или възникват правни ситуации, в които потенциално или реално се повдигат въпроси относно приложимото право. Всеки път, когато даден субект извърши трансгранична покупка между две държави членки, възниква въпросът чие право се прилага по отношение на сделката. Когато предприятията сключват договори за доставка на стоки или предоставяне на услуги, въпросът относно приложимото право се разглежда или следва да бъде разглеждан, за да се установи съгласно чие право ще се определят правните последици от договора и съответно да се гарантира, че страните са наясно какви са тези последици. Ако семейство отива на почивка в друга държава членка, пътувайки с автомобил по маршрут, пресичащ няколко държави членки, и по време на пътуването претърпи за нещастие пътнотранспортно произшествие, причинено по вина на друго лице, в резултат на което членовете на семейството понасят телесни повреди и вреди по автомобила и неговото съдържание, за тях е от изключително значение да знаят съгласно коя правна система ще бъде разглеждан произтичащият от произшествието иск. Поради това, с оглед повишаване на предвидимостта при тези дела, бяха приети хармонизирани норми относно приложимото право, които заменят нормите, съдържащи се в законите на държавите членки.

(83) Съществуват и други инструменти, които съдържат норми относно приложимото право; сред тях са регламентите относно несъстоятелността, задълженията за издръжка, развода и наследяването. Темата за приложимото право във връзка с тези въпроси се разглежда в главите, описващи въпросните инструменти.

5.2. Приложимо право по отношение на договорните задължения — Регламентът „Рим I“

5.2.1. Римската конвенция от 1980 г. и Регламентът „Рим I“

Първите стъпки за хармонизиране на нормите относно приложимото право бяха направени с преговорите по и приемането на Римската Конвенция за приложимото право към договорните задължения, сключена на 19 юни 1980 г. Конвенцията влезе в сила на 1 април 1991 г., като беше ратифицирана от осем държави членки. Впоследствие конвенцията беше заменена, освен по отношение на Дания, от Регламента „Рим I“, който има същия предмет. Съответно конвенцията продължава да е в сила в отношенията между Дания и останалите държави членки на ЕС.

Конвенцията установява хармонизирани норми относно договорните задължения, но в някои отношения в тях бяха внесени съществени разлики, по-специално поради факта, че на държавите членки беше предоставена възможност да изразят резерви по някои от разпоредбите на конвенцията. С цел да се гарантира по-голяма еднородност и правна сигурност в тази област, на 17 юни 2008 г. беше приет регламент, който започна да се прилага от 17 декември 2009 г.

5.2.2. Приложно поле на Регламента „Рим I“

Регламентът се прилага за договорни задължения от граждански и търговски характер. Някои въпроси са изключени от приложното му поле, като общо погледнато това са всички въпроси, свързани със семейното право и правното положение на физическите лица, арбитражът, дружественото право, доверителната собственост, наследяването и представителството. Нормите на Регламента „Рим I“ се прилагат изключително за определяне на приложимото право по въпроси, обхванати от регламента, дори ако определеното по този начин право не е правото на държава членка.

5.2.3. Принципът за автономия на страните и неговите ограничения — член 3

Основният принцип в регламента, както и в конвенцията, е принципът за „автономията на страните“, съгласно който страните по договора могат да изберат правото, което да урежда договора. Направеният избор може да се отнася за целия договор или само за част от него. Изборът на страните може да бъде изразен изрично или да следва ясно от условията на договора или обстоятелствата по случая. Страните могат да променят вече направен избор. Ако всички елементи на договора, освен избора на право, са свързани с държава, различна от държавата, чието право е избрано, могат да се прилагат всички разпоредби на правото на тази друга държава, които не могат да бъдат отклонени чрез споразумение. Има определени видове договори, по отношение на които принципът за автономия на страните е ограничен и съществуват специални норми, които в повечето случаи ограничават избора на право до правото на някои конкретни държави. Сред тях са договорите за превоз, застрахователните и трудовите договори, както и договорите, една от страните по които е потребител. По-нататък в настоящата глава се дават повече подробности за правилата относно тези договори.

5.2.4. Приложимо право, когато не е направен избор — член 4

Ако страните не са направили изричен избор на приложимо право, регламентът съдържа норми, определящи кое право ще се прилага по отношение на някои конкретни видове договори. Основният принцип при тези норми е, че договорът следва да се урежда от правото на държавата, с която договорът има тясна връзка. По отношение на някои конкретни видове договори тези норми са посочени в следната таблица:

Вид договор	Приложимо право	
Продажба на стоки	Право на държавата по обичайното местопребиваване на:	продавача
Предоставяне на услуги		доставчика на услуги
Договор за франчайз		франчайзополучателя
Договор за дистрибуция		дистрибутора
Вещно право върху недвижима вещь или договор за наем на недвижима вещь	- право на държавата, в която се намира недвижимата вещь; - когато обаче договорът е за краткосрочен наем: правото на държавата по обичайното местопребиваване на наемодателя, ако то е същото като на наемателя, при условие че наемателят е физическо лице	
Договор за продажба на стоки чрез търг	Право на държавата, където се провежда търгът, ако това място може да бъде определено	
Някои видове договори, сключени в рамките на многостранна система за покупката и продажбата на финансови инструменти	Право, уреждащо многостранната система, в рамките на която е сключен договорът, ако системата се урежда от едно-единствено право	

За договори, които не попадат в тези категории или попадат в повече от една категория, договорът се урежда от правото на държавата по обичайно местопребиваване на страната, която дължи характерната за договора престация. Ако даден договор е по-тясно свързан

с държава, различна от държавата, която ще бъде определена съгласно тези правила, тогава се прилага правото на въпросната друга държава. На последно място, ако приложимото право не може да бъде определено чрез прилагане на тези правила, прилага се правото на държавата, с която договорът е най-тясно свързан.

В случая с пример 1 относно договор за изложбена площ, сключен с организатор на търговски панаири — дружество Б, като договорът е развален от дружество А пет дни преди откриването на съответния търговски панаир (вж. пример 1 в точка 2.1), дружество Б желае да се увери, че договорът с дружество А се урежда от нормите на правото на държавата по собственото му обичайно местопребиваване, т.е. държава членка 2.

Организаторите на търговски панаири обикновено посочват в своите общи условия относно търговските панаири, че договорите с изложителите се уреждат от правото на държавата, в която се намира мястото на дейност на въпросния организатор. Подобно на конвенцията преди него, Регламентът „Рим I“ установява принципа за автономия на страните като осигурява свобода на страните да изберат правото, което да се прилага по отношение на даден договор: вж. член 3, параграф 1. Ако в договора между дружества А и Б страните са избрали правото на държава членка 2, т.е. държавата по обичайно местопребиваване на дружество Б, договорът ще се урежда от това право.

Ако не е бил направен избор, трябва да се използват т. нар. „основни разпоредби“ в регламента, за да се установи съгласно коя норма следва да се определи приложимото право при липса на избор на приложимото право. За тази цел е необходимо да се определи характерната за договора престация, тъй като ако той попада в една от категориите, посочени в член 4, приложимото право ще бъде съответното право, указано в този член. От различните договори,

посочени в този член, вероятно видът договор с най-голямо сходство с наема на изложбена площ на търговски панаир е договорът, посочен в член 4, параграф 1, буква б) — предоставяне на услуги. Ако това е така — а то ще зависи от условията на договора, — приложимото право при липса на избор ще бъде правото на държавата по обичайно местопребиваване на доставчика на услуги, а именно държавата на дружество Б, т.е. отново държава членка 2.

Ако характерната за договора престация не може да бъде определена по този начин, следващият резервен вариант е правото на държавата по обичайно местопребиваване на страната, която дължи характерната за договора престация. Вероятно ще се окаже, че това отново е правото на държава членка 2, тъй като наемът на изложбена площ и свързаните с това услуги на търговския панаир, които са щели да бъдат предоставени от дружество Б, са най-характеризиращи за договора. Случаят очевидно не е такъв при задължението за плащане на дружество А, което е задължение от най-общ вид. Следователно, на това основание приложимото право към договора отново ще бъде правото на държава членка 2, т.е. държавата на централното управление на дружество Б и съответно държавата по неговото обичайно местопребиваване съгласно нормата на член 19, параграф 1 от регламента.

5.2.5. Особени норми и норми за защита на по-слабата страна — членове 5—8

По отношение на договорите за превоз на стоки и пътници и договорите, свързани с потребители, титуляри на застрахователни полици и служители по индивидуални трудови договори, са установени особени норми.

5.2.5.1. Договори за превоз — член 5

По отношение на договорите за превоз, които често съдържат стандартни разпоредби, има общо правило, което позволява избор на приложимото право, но това правило е различно за превоза на стоки и превоза на пътници поради необходимостта от зачитане на някои международни конвенции. По отношение на превоза на стоки няма ограничение на избора на приложимо право съгласно общите правила за автономия на страните. Ако не бъде направен избор, приложимото право е правото на държавата по обичайно местопребиваване на превозвача, когато тя съвпада с държавата на товародателя; в противен случай се прилага правото на държавата, в която се намира мястото на доставяне. По отношение на превоза на пътници правото, което може да бъде избрано, е ограничено до правото на държавата, в която:

- е обичайното местопребиваване на пътника;
- е обичайното местопребиваване на превозвача;
- е мястото на централно управление на превозвача;
- се намира мястото на заминаване;
- се намира местоназначението.

Ако не бъде избрано конкретно право, се прилага правото на държавата по обичайното местопребиваване на пътника, при условие че мястото на заминаване или местоназначението се намира в същата държава. Ако не се прилага нито едно от тези права, се прилага правото на държавата по обичайното местопребиваване на превозвача.

5.2.5.2. Защита на по-слабата страна

5.2.5.2.1. Потребители — член 6

Съгласно определението в член 6, параграф 1 договор между потребител и професионалист се урежда от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на потребителя, при условие че професионалистът извършва своята стопанска дейност там или по какъвто и да било начин насочва тази дейност към тази държава. Избор на право в договор между такива страни не може да поражда действие, ако лишава потребителя от защита, която би била достъпна, в случай че приложимото право е правото на държавата по обичайното местопребиваване на потребителя. Тези правила не се прилагат при определени договори за услуги, които се предоставят на потребителя извън държавата по обичайното му местопребиваване, нито при договори за превоз, различни от пакетно пътуване, договори относно недвижима вещ, различни от договори за временно ползване на недвижима собственост, и някои финансови инструменти.

В случая с г-жа А, описан по-горе в пример 3 в точка 2.2.3.4, с местопребиваване в държава членка 1, тя е поръчала книга от търговец на книги в интернет и е заплатила предварително цената в размер на 26,80 EUR; но книгата така и не е пристигнала. Г-жа А е установила, че търговецът на книги в интернет е дружество, установено в държава членка 2. Г-жа А е взела решение да предяви иск, за да възстанови обратно парите си, тъй като междувременно е закупила книгата от друг онлайн търговец. Освен въпроса с компетентността, разгледан в пример 1, възниква и въпросът за приложимото право, тъй като г-жа А желае да се възползва от специалната защита, с която се ползват купувачите онлайн в държава членка 1, съгласно която тежестта на доказване, че поръчаните стоки са били доставени, се носи от търговеца, а не от потребителя.

Все пак г-жа А вече е прочела текста с дребен шрифт в онлайн договора, с чиито условия е трябвало да се съгласи преди да направи поръчката, и е разбрала, че се прилага правото на държава членка 2, което не предвижда такава защита за потребителите. Търговецът на книги твърди, че общите условия за продажба обхващат всички продажби от този търговец, включително онлайн, и поради това г-жа А трябва да докаже, че книгата не е била доставена, а не той да доказва, че е била доставена. Г-жа А се пита дали регламентът може да ѝ помогне в това отношение.

При прилагането на условията на член 6 в този случай, първо трябва да се посочи, че става въпрос за потребителски договор, тъй като действията на г-жа А при закупуването на книгата не са продиктувани от занаят или професия, за разлика от действията на търговеца на книги. Второ, може да се каже, че по един или друг начин търговецът на книги извършва търговски дейности в рамките на държавата по обичайното местопребиваване на г-жа А или поне насочва тези дейности към въпросната държава. Това означава, че с нейното съгласие за избор на правото на държава членка 2, г-жа А попада в обхвата на член 6, параграф 2, съгласно който изборът не може да доведе до загуба на защита, която ѝ се осигурява съгласно правото на държава членка 1. Тъй като търговецът на книги не е в състояние да докаже доставката на книгата, има голяма вероятност г-жа А да е в състояние да се сдобие със заповед да ѝ бъде възстановена сумата.

5.2.5.2.2. Застраховане — член 7

Особените норми за приложимото право във връзка със застрахователни договори се разделят на две категории: норми, приложими за договори, свързани с голям риск съгласно определението на термина в съответното законодателство на ЕС ⁽⁸⁴⁾, и норми относно други видове застрахователни договори. Що се отнася до застрахователните договори, покриващи голям риск, прилага се принципът за автономия на страните и последните са свободни да изберат приложимото право. Ако не бъде направен избор, има две общи норми: прилага се или правото на държавата по обичайното местопребиваване на застрахователя, или правото на друга държава, когато обстоятелствата ясно сочат, че договорът явно е по-тясно свързан с тази държава. При застрахователни договори, различни от договорите, покриващи голям риск, свободата за избор на право е ограничена до следното:

- правото на държавата членка по местонахождението на риска към момента на сключване на договора;
- правото на държавата, където е обичайното местопребиваване на титуляря на застрахователната полица;
- за договор за застраховка живот — правото на държавата членка, чийто гражданин е титулярят на застрахователната полица;
- за договор, покриващ рискове във връзка със събития в държава членка, различна от държавата членка по местонахождение на риска — правото на тази държава членка;
- за договори, покриващи рискове във връзка с търговски, промишлени или професионални дейности, разположени в различни държави членки — правото на всяка от тези държави членки или правото на държавата по обичайното местопребиваване на титуляря на полицата.

(84) Първа директива № 73/239/ЕИО на Съвета от 24 юли 1973 г.

В първата, втората и петата ситуация може да има повече свобода за избор на приложимото право, ако съответната държава позволява това. Ако в тези случаи не е направен избор, приложимото право отново ще бъде правото на държавата членка по местонахождение на риска към момента на сключване на договора. Въведени са и някои допълнителни правила за случаите, когато съгласно правото на държава членка е задължително да се сключат застрахователни договори, както и за определяне на държавата, в която е разположен рискът, като в този случай за договори, различни от животозастраховане, трябва да се направи препратка към Втората директива на Съвета относно застраховането ⁽⁸⁵⁾, а за животозастрахователни договори трябва да се направи препратка към Директивата на ЕО относно животозастраховането ⁽⁸⁶⁾.

5.2.5.2.3. Трудови договори — член 8

Трудовите договори се уреждат от правото, избрано от страните, а при липса на избор — от правото на държавата, във или от която служителът обичайно полага своя труд по изпълнение на договора. Когато правото не може да бъде определено по този начин, например ако служителът не полага обичайно своя труд в някоя държава, договорът се урежда от правото на държавата, в която се намира мястото на стопанска дейност, чрез което е бил нает. Ако обаче от обстоятелствата като цяло изглежда, че договорът е по-тясно свързан с друга държава, тогава той се урежда от правото на тази друга държава. Ако е направен избор на приложимо право, той не може да води до лишаване на служителя от защитата, произтичаща от повелителни норми на трудовото право, което съгласно регламента би било приложимо към договора при липса на избор.

(85) Вж. член 2, буква г) от Втората директива 88/357/ЕИО на Съвета от 22 юни 1988 г., изменена с Директива 2005/14/ЕО.

(86) Вж. член 1, параграф 1, буква ж) от Директива 2002/83/ЕО от 5 ноември 2002 г. относно животозастраховането; ОВ L 345 от 19.12.2002 г., стр. 1.

5.2.6. Обхват на приложимото право — член 12

Приложимото право урежда:

- тълкуването и изпълнението на договора;
- последиците от пълното или частичното неизпълнение на задълженията и определяне на размера на вредите;
- погасяването на задълженията поради изтичането на давност или преклузивни срокове, както и
- последиците от недействителността на договора.

Що се отнася до начина на изпълнение и действията, които следва да се предприемат в случай на неточно изпълнение, прилага се правото на държавата, в която се изпълнява договорът.

5.2.7. Други разпоредби по отношение на приложимото право за договорите

В регламента има и други съществени разпоредби, които се отнасят за някои конкретни въпроси, свързани с приложимото право, включително повелителните норми на държавата, в която ще се изпълнява договорът, на които следва да бъде придадено действие в зависимост от тяхното естество и действие, както и последиците от тяхното прилагане, по-специално дотолкова доколкото биха направили договора недействителен. Целта на тези норми е да се защитят интересите на съответната държава и те се считат за изключително важни за постигането на тази цел. Други въпроси, обхванати от особени норми, са свързани с материалната и формалната действителност на договора, въпроси относно недееспособността, прехвърлянето на вземания и суброгацията, множество длъжници, прихващането и тежестта на доказване. Предвидени са норми за указване на мястото на обичайно пребиваване на юридическите и физическите лица, които осъществяват стопанска дейност, за изключване на препращането към правилата на международното

частно право на всяка държава, чието право е приложимо съгласно регламента, за прилагане на регламента по отношение на държави с повече от една правна система и за връзките с други разпоредби на правото на ЕС и Римската конвенция.

5.3. Приложимо право при непозволено увреждане/деликт — Регламентът „Рим II“

5.3.1. Контекст

Въпреки че както Брюкселската конвенция, така и Регламентът „Брюксел I“ съдържат правила относно компетентността за договорни и извъндоговорни задължения, в рамките на Римската конвенция бяха хармонизирани само правилата относно правото, приложимо към договорните задължения. След приключване на работата по Римската конвенция беше постигнат известен напредък по преговорите относно конвенция по въпроса с приложимото право относно непозволено увреждане и деликт. При все това преговорите все още не бяха приключени, когато през 1999 г. влезе в сила Договорът от Амстердам и проектът беше отложен за няколко години. По-късно Европейската комисия представи предложение за инструмент относно правото, приложимо към извъндоговорните задължения, и този регламент, известен в разговорния език като Регламента „Рим II“, беше приет на 11 юли 2007 г. и започна да се прилага от 11 януари 2009 г.

5.3.2. Приложно поле на Регламента „Рим II“ — членове 1 и 2

Регламентът е насочен към приложимото право при извъндоговорни задължения във връзка с граждански и търговски дела. Подобно на други инструменти в тази област, приложното поле на регламента не включва данъчни, митнически или административноправни въпроси. Идеята е, че помежду си двата регламента — „Рим I“ и „Рим II“ — следва да обхващат всички граждански задължения, поне в рамките на тези и останалите изключения от обхвата. Що се отнася

до териториалния обхват на регламента, той се прилага във всички държави членки с изключение на Дания. Следва да се отбележи, че правилата също така се прилагат по отношение на ситуации, в които е налице риск от подвеждане под отговорност, например очаквани нарушения на закона, които вероятно ще доведат до деликтна или виновна отговорност.

5.3.2.1. Значение на термина „извъндоговорно задължение“ — член 2

В член 2 се определя смисълът на термина „извъндоговорни задължения“ за целите на регламента. Те обхващат традиционните категории правонарушения в рамките на непозволено увреждане и деликта. Те обаче включват и задължения, които в миналото не бяха класифицирани като деликтни или договорни, например неоснователно обогатяване, водене на чужда работа без пълномощие (*negotiorum gestio*) или правото на обезщетение за понесени разноски при доброволно предоставяне на услуга на друго лице, както и задължения, произтичащи от нарушаването на преговорите за сключване на договор, което води до загуби за една от страните във връзка с преговорите, която предварително е поела определени разходи в очакване на договора, като е извършила изискваните според него действия (*culpa in contrahendo*). Последните три категории задължения са толкова специфични, че регламентът съдържа специални правила за тях.

5.3.2.2. Изключения от приложното поле — член 1

Някои области от извъндоговорните задължения се изключват от приложното поле на регламента, например извъндоговорни задължения, произтичащи от семейни отношения или подобни отношения, режими на съпругеска общност, както и доверителна собственост и наследяване. Изключват се и задължения, произтичащи от различни търговски отношения, например във връзка с менителници и други прехвърляеми инструменти и дела от областта на дружественото право. Предметът на задълженията, произтичащи от ядрена вреда, също

се изключва, тъй като той подлежи на по-широкообхватни международни конвенции и сам по себе си е много противоречив предмет за някои държави членки. От особено значение е фактът, че регламентът не се прилага по отношение на отговорността на държавата за действия и бездействия при упражняването на държавната власт. На последно място, въпреки че в приложното поле на предложения регламент бяха включени клеветата и нарушаването на правото на неприкосновеност на личния живот и права, свързани с личността, те бяха изключени от приетия инструмент ⁽⁸⁷⁾.

5.3.3. Правила относно приложимото право

Регламентът предвижда различни правила за определяне на приложимото право по отношение на двете категории извъндоговорни задължения, които обхваща, а именно задължения, произтичащи от непозволено увреждане или деликт, и задължения, произтичащи от други правоотношения. Освен че се определят общи правила за тези две категории, в областта на задълженията, произтичащи от непозволено увреждане или деликт, има специални правила за пет вида ситуации, а именно отговорност за вреди от стоки, конкуренция, увреждане на околната среда, интелектуална собственост и отговорност за действия при колективен трудов спор.

5.3.3.1. Автономия на страните — член 14

За разлика от положението съгласно Регламента „Рим I“, изборът на приложимо право изпълнява по-ограничена роля по дела за непозволено увреждане и деликт. Страните обикновено не са в положение да направят избор преди настъпването на събитието, което води до предявяване на иск за загуба, имуществени и неимуществени вреди, тъй като при обичайни обстоятелства те няма да очакват такова

събитие и следователно понеслата загубата страна няма с кого да сключи споразумението предварително. Това означава, че съгласно регламента е невъзможно да се сключи споразумение за общ избор на право, който да бъде направен преди такова събитие. Следователно моментът, в който се прави избор, е ограничен до периода след настъпване на събитието. Има една ситуация, обхваната от регламента, при която страните могат да сключат споразумение за избор на приложимо право преди събитието, а именно когато всички участващи страни извършват търговска дейност. Всеки избор на право е обхванат от изключението, че избраното право няма да се прилага, ако е налице тясна връзка с избраното право на друга държава, като ще се прилагат разпоредбите на това право, които не подлежат на договаряне. Изборът трябва или да бъде изричен, или да произтича ясно от обстоятелствата по делото.

5.3.3.2. Приложимо право при липса на избор — член 4

Общото правило по отношение на задължение, произтичащо от деликтна ситуация, зависи от прилагането на правото на държавата, в която е настъпила или има вероятност да настъпи вредата, независимо в коя държава е настъпил вредоносният факт и независимо в коя държава настъпват непреките последици от този факт. Целта на това правило, което утвърждава *lex loci delicti commissi* като приложимото право, е да се гарантира сигурност в правото и същевременно да се установи разумен баланс между лицето, за което се твърди, че е отговорно, и увреденото лице. При все това, когато лицето, на което се търси отговорност, и предполагаемо увреденото лице са с обичайно местопребиваване в една и съща държава към момента на настъпване на вредата, се прилага правото на тази държава. По-нататък в регламента се предвижда обща клауза за изключение, която цели да внесе известна гъвкавост, като позволява на съда да адаптира разпоредбите към индивидуално дело и да прилага правото по начин, който съответства на сериозността на ситуацията — с други думи, когато непозволеното увреждане или деликт е явно по-тясно свързано с друга държава, ще се прилага правото на въпросната друга държава. В допълнение към това

(87) Това изключение бе обхванато от декларация на Комисията към момента на приемане на регламента, съгласно която Комисията се ангажира не по-късно от декември 2008 г. да представи проучване по темата на Европейския парламент и на Съвета. Всъщност проучването бе публикувано през февруари 2009 г.

в регламента се предвиждат специални правила, които се прилагат към някои области от правото, например отговорност за вреди от стоки, нелегална конкуренция или право на интелектуална собственост.

Пример:

През 2010 г. лице с френско гражданство и местопребиваване в Оломоуц в Чешката република е претърпяло пътнотранспортно произшествие, при което било ударено от автомобил и е получило наранявания на пътно кръстовище в Братислава. Засегнатият от произшествието автомобил е бил регистриран в Унгария и при настъпване на произшествието е бил управляван от лице с унгарско гражданство и обичайно местопребиваване в Унгария. Автомобилът е бил застрахован с полица при австрийски застраховател, установен във Виена.

През 2012 г. потърпевшият от пътнотранспортното произшествие е завел дело за неимуществени вреди срещу застрахователя пред съда в Чешката република. Кое право ще се прилага при определяне на правата и задълженията на страните, включително определяне на отговорността и размера на обезщетението? И кое право ще се прилага по отношение на въпроса дали срещу застрахователя може да бъде заведено дело без да се предяви иск срещу лицето, отговорно за произшествието, както и по отношение на иска на застрахователя за възстановяване на разходи срещу това лице?

При прилагане на член 14, параграф 1, буква а) от регламента след възникване на спора страните могат да се договорят кое право да се прилага. Ако те не направят това, ще се прилагат общите разпоредби на член 4. Член 4, параграф 2 не се прилага, тъй като увреденото лице и отговорното лице са с обичайно местопребиваване в две различни държави. Поради това приложимото право се определя от член 4, параграф 1 и то е правото на държавата, в която е настъпила вредата. При пътнотранспортно произшествие като въпросното това

ще бъде държавата, в която е настъпило произшествието. Предвид факта, че в този случай произшествието е настъпило в Словакия, ще се прилага правото на Словакия.

Въпросът дали може да се заведе дело директно срещу австрийския застраховател зависи дали това се позволява от приложимото право към непозволеното увреждане, т.е. правото на Словакия, или приложимото право съгласно застрахователния договор.

На последно място правото, с което се урежда правото на суброгация на застрахователя срещу отговорното лице за загубите и вредите, претърпени в произшествието, съгласно член 19 съпада с правото, което се прилага към задължението на застрахователя да изплати обезщетение на увреденото лице — в този случай отново правото на Словакия.

5.3.3.3. *Правила за специални ситуации на непозволено увреждане и деликт — членове 5—9*

Съществуват няколко специални правила, които обхващат пет различни ситуации, както следва:

- Отговорност за вреди от стоки — член 5; приложимото право трябва да се оцени съгласно последователност от критерии на привързване: на първо място правото на държавата, в която се намира обичайното местопребиваване на увреденото лице към момента на настъпване на вредата, ако стоката е била въведена на пазара в тази държава. Ако горното не е изпълнено, правото на държавата, в която стоката е закупена, ако стоката е била въведена на пазара в тази държава, или, ако горното не е изпълнено, правото на държавата, в която е настъпила вредата, ако стоката е била въведена на пазара в тази държава. Ако

лицето, на което се търси отговорност, не би могло разумно да предвиди въвеждането на стоката на пазара на която и да било от тези държави, ще се прилага правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на това лице. Ако делото явно е по-тясно свързано с друга държава, ще се прилага правото на тази държава.

- Нелоялна конкуренция — член 6; прилагат се различни правила в зависимост от ситуацията. В общ смисъл целта на тези правила е да се защитят интереси на потребителите и предприятията срещу антиконкурентни дейности. В съответствие с това когато бъде извършен акт на нелоялна конкуренция, приложимото право е правото на държавата, в която са засегнати или е вероятно да бъдат засегнати конкурентни отношения или колективните интереси на потребители. Общото правило на член 4 се прилага, когато е засегнат интересът на определен конкурент. Конкретни правила в член 6, параграф 3 са насочени към антиконкурентни практики и целят прилагане на правото на държавите, чиито съответни пазари са засегнати в резултат на тези практики. Тези правила не могат да се договарят с избор на право съгласно член 14.
- Увреждане на околната среда — член 7; деликтно задължение, произтичащо от увреждане на околната среда или претърпени имуществени или неимуществени вреди в резултат на такова увреждане, се урежда най-вече от правото, определено от страните. При все това лицето, което търси обезщетение за вредата, може да избере да основе иска си на правото на държавата, в която е настъпил вредоносният факт. Възможността за едностранен избор подчертава общия ангажимент на ЕС за насърчаване на опазването на околната среда.
- Права на интелектуална собственост — член 8; тук се прави разграничение между европейските и националните права на интелектуална собственост. По отношение на последните

приложимото право е правото на държавата, в която се търси закрила на тези права. По отношение на европейските права, когато въпросът не се урежда от съответния инструмент на ЕС, приложимото право е правото на държавата, в която е извършено нарушението. При тези дела също не се позволява избор на право.

- Отговорност за действия при колективен трудов спор — член 9; тази последна специална ситуация се отнася до извъндоговорни задължения по отношение на отговорността на лице в качеството му на работник или на работодател, или на организациите, представляващи техните професионални интереси, например професионални съюзи или асоциации на работодателите, за вреди, причинени от предстоящи или извършени действия при колективни трудови спорове. Макар че в такива случаи се прилага общото правило в член 4, параграф 2, съгласно което се прилага правото на държавата по общо обичайно местопребиваване, в член 9 се предвижда, че ще се прилага правото на държавата, в която е предприето или ще бъде предприето действието.

5.3.3.4. *Приложимо право при неоснователно обогатяване — членове 10 и 11*

Що се отнася до извъндоговорните задължения при неоснователно обогатяване, произтичащо от действие, различно от неправомерно увреждане или деликт — например неоснователно обогатяване и представителство без пълномощие — регламентът предвижда правила, за да се гарантира, че задължението се урежда от правото на държавата, която е най-тясно свързана с неговия предмет, като същевременно съдилищата разполагат с достатъчно гъвкавост за адаптиране на правилото към своите национални системи. И в двете ситуации е установено йерархия на правилата.

- Неоснователно обогатяване — член 10; основното правило е, че когато задължението произтича от съществуващо отношение между страните, тясно свързано с неоснователното обогатяване, то се урежда от правото, което урежда това друго отношение, например договор. Ако случаят не е такъв и страните са с обичайно местопребиваване в една и съща държава към момента на възникване на задължението, се прилага правото на тази държава. Ако приложимото право не може да бъде определено по този начин, се прилага правото на държавата, в която е настъпило неоснователното обогатяване. Ако ситуацията е по-тясно свързана с държава, различна от посочените в другите разпоредби, се прилага правото на тази държава.
- Водене на чужда работа без пълномощие — член 11; тук първото правило е сходно с правилото във връзка с неоснователното обогатяване; когато е налице отношение между страните, което е в тясна връзка с извъндоговорното задължение, прилага се правото, уреждащо това друго отношение. Второто правило отново е да се прилага правото на държавата по съвместното обичайно местопребиваване на страните и третото правило е да се прилага правото на държавата, в която е извършено воденето на чужда работа без пълномощие. И накрая, включено е правило за най-тясна връзка подобно на правилото в член 10, параграф 4.

Пример

Служител на дружество А, базирано във Франция, извършва електронен банков превод на средства за заплащане на такса за търговски панаир в Италия до дружество Б, което е организирано панаира, и допуска грешка при попълването на данните за онлайн

превода, така че платената сума е 50 000 вместо 5000 EUR. Освен това плащането е извършено по сметката на трета страна, която по никакъв начин не е свързана с италианското дружество или сделката. Тази страна, установена в Австрия, случайно е открила сметка в същата банка като дружество Б и номерът на нейната сметка се различава само с една цифра от сметката на дружество Б. Третата страна отказва да възстанови сумата, така че дружество А трябва да заведе дело срещу тази страна в съдилищата по местоживееене на последната, т.е. Австрия, тъй като съгласно Регламента „Брюксел I“ няма специално основание за компетентност за дела във връзка с неоснователно обогатяване като разглежданото в този случай. Въпросът е кое право следва да прилага австрийският съд?

Тъй като тази ситуация е свързана с неоснователно обогатяване на третата страна, се прилага член 10 от Регламента „Рим II“. Първият вариант, а именно съществуването на договорно или деликтно отношение във връзка с фактическото положение, от което произтича неоснователното обогатяване, в този случай не важи, тъй като между дружество А и австрийската трета страна не съществуват никакви отношения. Не се прилага и съвместното обичайно местопребиваване на страните, тъй като дружество А и третата страна имат обичайно местопребиваване в различни държави.

Така остава последният от критериите на привързване в член 10, параграф 3, съгласно който се прилага правото на държавата, в която е настъпило неоснователното обогатяване. В този случай това ще доведе до прилагането на италианското право, тъй като банковата сметка на австрийската страна е разкрита в Италия. Няма вероятност специалните разпоредби в член 10, параграф 4 да повлияят на приложимостта на италианското право, тъй като обстоятелствата по случая не показват ясна връзка с друга държава.

5.3.3.5. *Приложимо право по задължения, произтичащи от culpa in contrahendo* — член 12

Culpa in contrahendo означава ситуация, в която извъндоговорно отношение произтича от делови отношения, предхождащи сключването на договор, независимо дали договорът е бил действително сключен или не. Това включва нарушаване на задължение за неразкриване на информация, както и нарушаване и произволно прекъсване на преговорите за сключване на договор. И в този член се предвижда йерархия на правилата. Съгласно тази йерархия първата стъпка е да се прилага правото, което е приложимо към договора, или е щяло да се прилага, ако той беше сключен. Ако не е изпълнено горното, приложимото право е или правото на държавата, в която е настъпил вредоносният факт или вредата, независимо в коя държава или държави са настъпили непреките последици, или правото на държавата по общото обичайно местопребиваване, или, ако отношението е явно в по-тясна връзка с държава, различна от посочената съгласно другите правила, приложимото право е правото на тази държава.

5.3.4. Обхват на приложимото право — член 15

Приложимото право съгласно правилата на регламента урежда:

- основанието и границите на отговорността;
- основанията за освобождаване от отговорност, както и ограничаването и разделянето на отговорността;
- наличието, вида и определянето на размера на вредите или на търсеното обезщетение;
- мерките, които съдът може да постанови, за да осигури предотвратяване или прекратяване на вредата;
- прехвърляне на право на обезщетение за претърпените вреди, включително чрез наследяване;
- лицата, които имат право на обезщетение за лично претърпени от тях вреди;

- отговорност за вреди, причинени от друго, и
- погасяване на задължение чрез погасителна давност и прекратяване на права, както и прекъсване на срокове на погасителна давност или прекратяване на права.

5.3.5. Други разпоредби по отношение на приложимото право при извъндоговорни задължения

Подобно на Регламента „Рим I“, в регламента има и други съществени разпоредби, свързани с определени специфични въпроси по отношение на приложимото право. Това включва и член относно повелителните норми от правото на сезирания съд, който гледа делото, които се прилагат независимо от правото, което би било приложимо в противен случай. Други въпроси, обхванати от специалните правила, включват правило, че трябва да се отчетат действащите разпоредби за сигурност и правила за поведение на мястото и по времето на настъпване на събитие, което води до задължение, и правило, съгласно което увредено лице може да предяви иск пряко срещу застрахователя на лицето, чиято отговорност се търси, ако приложимото към извъндоговорното задължение право или приложимото към застрахователния договор право предвижда това. Приети са правила за суброгация, за множество длъжници и форма за действителност на волеизявление, свързано с извъндоговорно задължение. И накрая, определени са правила за тежестта на доказване, обичайното местопребиваване на юридически и физически лица, осъществяващи стопанска дейност, за изключване на препращането към правилата на международното частно право на всяка държава, чието право е приложимо съгласно регламента, за прилагане на регламента по отношение на държави с повече от една правна система и за връзките с други разпоредби на правото на ЕС и някои международни конвенции.

Родителска отговорност и развод

6.1. Регламентът „Брюксел IIa“

6.1.1. Контекст — Регламентът „Брюксел II“ и Регламентът „Брюксел IIa“

Регламент (ЕО) № 1347/2000 от 29 май 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и дела, свързани с родителската отговорност за деца на двамата съпрузи (наричан Регламент „Брюксел II“) ⁽⁸⁸⁾, влезе в сила на 1 март 2001 г. Този регламент регулираше компетентността, признаването и изпълнението по граждански производства, свързани с развод, законна раздяла на съпрузите или обявяване на брака за нищожен, но по отношение на делата за родителска отговорност разпоредбите му бяха ограничени до ситуации, в които такава отговорност възниква в контекста на брачни производства във връзка с общите деца на двамата съпрузи. Самият регламент беше правопреемникът на конвенция между държавите членки, преговорите по която бяха проведени преди влизането в сила на Договора от Амстердам. Текстовете на Регламента „Брюксел II“ и на конвенцията са на практика идентични, но конвенцията ⁽⁸⁹⁾, която беше приета на 28 май 1968 г., така и не влезе в сила.

Териториалното приложно поле обхваща всички държави членки с изключение на Дания. Относително скоро след влизането в сила на Регламента „Брюксел II“ беше установено, че неговото материалноправно приложно поле е твърде ограничено що се отнася до разпоредбите му относно делата за родителска отговорност. Това беше една от причините, поради които през август 2002 г. Комисията внесе предложение ⁽⁹⁰⁾ за проект на регламент, който да замени Регламента „Брюксел II“ и който да обхваща всички решения относно родителска

отговорност, независимо от семейното положение на родителите и независимо дали между тях има висящо брачно производство. Освен това беше предложено да бъдат обхванати и въпросите относно родителската отговорност, свързани с настаняване на деца под институционална грижа, както и в семейства за отглеждане. Предложението до голяма степен следваше разпоредбите на Хагската конвенция от 19 октомври 1996 г. за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата („Хагска конвенция за закрила на децата“), която по онова време все още не беше в сила по отношение на нито една от държавите членки. Регламентът „Брюксел IIa“ беше приет на 27 ноември 2003 г. и се прилага, считано от 1 март 2005 г. ⁽⁹¹⁾

6.1.2. Регламентът „Брюксел IIa“ и отвлечането на деца

Съгласно предложението, Регламентът „Брюксел IIa“ трябваше да съдържа и специални правила във връзка с трансгранично отвлечане на дете от родител в рамките на Европейския съюз и по този начин между държавите членки да се реши проблемът с неправомерното отвеждане и задържане на деца в нарушение на родителските права. Хагската конвенция от 25 октомври 1980 г. относно гражданските аспекти на международните отвлечения на деца е в сила във всички държави членки. Съгласно тази конвенция, когато дете бъде отвлечено или задържано в държава — страна по тази конвенция, различна от държавата по обичайното му местопребиваване, органите на държавата, в която е отвлечено или задържано детето, следва да разпоредят незабавното му връщане в държавата по обичайното му местопребиваване, когато тази държава е договаряща държава. С разпоредбите на Регламента „Брюксел IIa“ се целеше да се допълнят и подсилят разпоредбите на конвенцията при функционирането им между държавите членки и по този начин родителите и други лица да се възпрат от предприемането на едностранни стъпки за отвеждане или задържане на деца извън държавата членка на тяхното обичайно местопребиваване.

(91) Дания не участва в този регламент.

(88) Вж. ОВ L160 30.6.2000 г., стр. 19.

(89) Вж. ОВ C 221, 16.7.1998 г.; стр. 1.

(90) Вж. ОВ C 203 E, 27 август 2002 г., стр. 155. На уебсайта на портала за електронно правосъдие може да бъде намерено отделно практическо ръководство относно функционирането на регламента.

6.1.3. Регламентът „Брюксел IIа“ и брачните дела

6.1.3.1. Компетентност по брачни дела — член 3

В регламента са включени без промени нормите относно брачните дела от регламента „Брюксел II“. За тези производства в регламента се предвиждат правила за определяне на:

- компетентността сред съдилищата на държавите членки;
- признаването и изпълнението на решения, постановени от съдилищата на други държави членки.

Пример

Г-жа А е гражданин на държава членка 1 и е омъжена за г-н Б от три години; те живеят заедно в държава членка 2, държавата по произход на г-н Б. Тъй като смята, че бракът им е приключен, г-жа А желае да получи развод и да се върне в своята държава по произход, където живее нейното семейство. Тя би искала да напусне възможно най-скоро и да поиска развод в своята държава по произход. Не е говорила с г-н Б от две седмици и се опасява, че разводът може да се превърне в сериозен проблем.

Съгласно член 3, параграф 1 от регламента компетентни да разглеждат дела за развод са съдилищата в държавата членка по обичайното местопребиваване на съпрузите или по тяхното последно обичайно местопребиваване, ако един от съпрузите все още живее там. Компетентни могат да бъдат и съдилищата на държавата членка по общо гражданство на съпрузите (по отношение на Обединеното кралство и Ирландия — „domicile“ на всеки от съпрузите). Ако г-жа А се върне в своята държава по произход (държава членка 1), тя ще бъде в състояние да поиска

развод пред съд на тази държава само когато придобие обичайно местопребиваване там и ако е спазено едно от следните условия:

- г-н Б се съгласи да подаде обща искова молба за развод с нея;
- ако г-н Б не желае да подаде обща искова молба, г-жа А трябва да е живяла там поне шест месеца преди да подаде своята молба. Ако г-жа А реши да се премести в трета държава членка, на която не е гражданка, тя ще получи правото да поиска развод там само ако има обичайно местопребиваване и е живяла поне една година в тази държава преди да подаде молбата си.

Г-жа А следва да има предвид, че г-н Б, който възнамерява да остане в настоящото съвместно жилище на съпрузите в държава членка 2, е в далеч по-благоприятно положение, тъй като може незабавно да поиска развод пред съд в тази държава членка. Г-жа А също може да постъпи така, тъй като г-н Б все още има обичайно местопребиваване в тази държава членка, докато за подаване на молба в държава членка 1 г-жа А ще трябва да изчака поне шест месеца.

Ако г-н Б реши да подаде молбата в държава членка 2, това на практика ще възпрепятства г-жа А от последващо подаване на молба в държава членка 1. Това следва от член 19, параграф 1 от регламента, който гласи, че когато дела с едно и също основание и между същите страни са заведени пред съдилища в различни държави членки, които са компетентни да разгледат делото съгласно регламента, компетентният съд, който е бил сезиран пръв, разглежда делото по същество, а вторият сезиран съд трябва да спре своето производство и след като се установи компетентността на първия сезиран съд, вторият не трябва да гледа делото; това е така съгласно правилото за европейско висящо дело, съдържащо се в този член.

Регламентът се прилага само по отношение на разтрогването на брачните връзки, но не се занимава с въпросите за основанията за развода, имуществените последици от брака, задълженията за издръжка⁽⁹²⁾ или други мерки, съпътстващи развода.

6.1.3.2. *Признаване и изпълнение на решения по брачни производства съгласно Регламента „Брюксел IIa“*

Въз основа на принципа на взаимно доверие решение, постановено в една държава членка, се признава във всички останали държави членки. Основанията за непризнаване са сведени до минимум. При решения относно законна раздяла, развод или обявяване на брака за нищожен не се изисква специална процедура за актуализиране на регистрите за гражданско състояние на дадена държава членка. Освен това в Регламента „Брюксел IIa“, както и в Регламента „Брюксел I“ е предвиден основен принцип, според който сезираната държава не следва да преразглежда нито решението на съда в държавата членка по произход, нито фактическите констатации на този съд. Решенията по брачни дела се признават по силата на закона и могат да се изпълняват в други държави членки след като бъдат обявени за изпълняеми от съответния съд в държавата членка на прилагане („екзекватура“). Решението за предоставяне на екзекватура може да бъде преразгледано при обжалване. Не се изисква легализация на нито един документ, включително на решението за развод, представено за признаване и изпълнение.

6.1.4. Регламентът „Брюксел IIa“ и родителската отговорност

6.1.4.1. *Приложно поле*

Регламентът е с широкообхватно приложно поле по отношение на въпроси, свързани с родителската отговорност. Той обхваща традиционните форми на родителски задължения в отношенията между родители и дете, например определяне на местопребиваването

на детето, право на лични отношения с детето, настояйничество, мерки за закрила на детето, свързани с неговото имущество. Регламентирано е и настаняването на деца в социална институция от публичен орган, посочено в точка 6.1.8. В регламента се предвиждат правила във връзка с компетентността на съдилищата по такива дела, както и признаването и изпълнението на решения относно родителска отговорност.

6.1.4.2. *Компетентност относно родителската отговорност — членове 8, 9, 12 и 13*

Съгласно общото правило компетентни са съдилищата в държавата членка по обичайното местопребиваване на детето. Никъде в регламента не се дава определение за термина „обичайно местопребиваване“, но целта е той да притежава самостоятелно значение и това беше потвърдено от Съда на Европейския съюз в редица дела⁽⁹³⁾. Освен това с регламента се въвежда ограничена възможност при определени условия съд на държава членка, различна от държавата по обичайното местопребиваване на детето, да бъде компетентен по отношение на родителската отговорност, например когато случаят е свързан с висящо бракоразводно дело по реда на член 3 от регламента в другата държава членка⁽⁹⁴⁾. Освен това в него се предвижда компетентност въз основа на присъствието на детето в дадена държава членка, но само когато е невъзможно да се определи обичайното местопребиваване на детето⁽⁹⁵⁾. Когато дете се мести от държавата членка по своето обичайно местопребиваване в друга държава със съгласието на носителите на родителската отговорност (т.е. обикновено родителите), съдилищата в първата държава продължават да бъдат компетентни да постановяват всички видове решения относно личните отношения с детето, но само за срок от три месеца след преместването и ако носителят на правото на лични отношения с детето все още живее там⁽⁹⁶⁾.

(93) Вж. например следните дела: А, С – 523/07 от 2 април 2009 г. и *Mercredi/Chaffe*, С – 497/10 PPU от 22 декември 2010 г.

(94) Вж. член 12, параграф 1.

(95) Вж. член 13.

(96) Вж. член 9.

(92) Вж. по-долу в глава 7.

6.1.4.3. Прехвърляне на дела между съдилища — член 15

Регламентът съдържа още едно иновативно правило в европейското право, съгласно което съд, който е сезиран по дело и който е компетентен по съществото на спора, по изключение може да го прехвърли на съд в друга държава членка, ако последният е по-подходящ за разглеждането на делото. Съдът може да прехвърли цялото дело или конкретна част от него.

Поради общото правило в член 8 компетентни са съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на детето към момента на сезиране на съда и компетентността не се прехвърля автоматично, ако в хода на съдебното производство детето придобие обичайно местопребиваване в друга държава членка. При все това при определени обстоятелства по изключение сезираният съд („съдът по произход“) не е най-подходящият съд за разглеждане на делото. При тези обстоятелства член 15 позволява съдът по произход да прехвърли делото на съд в друга държава членка, при условие че това е във висш интерес на детето. Процедурата за извършване на такова прехвърляне и категориите съдилища, на които може да се прехвърли делото, са описани в посочения член. След като делото е прехвърлено на съд в друга държава членка, то не може да бъде прехвърлено повторно на съд на трета държава членка⁽⁹⁷⁾.

6.1.4.4. Компетентност при случаи на отвлечане на дете — член 10

Някои деца биват отвлечани от една държава членка в друга от родители, които желаят да заведат дело за родителска отговорност по отношение на тези деца например пред съдия с тяхното гражданство с надеждата да получат по-благоприятно решение. Съгласно регламента неправомерното отвеждане или задържане на дете не може да доведе до прехвърляне на правораздавателната компетентност от съдилищата на държавата членка по първоначалното обичайно местопребиваване на детето, освен ако всички страни с родителски

права съгласно определението в регламента мълчаливо са приели отвеждането или задържането на детето или ако детето е било отседнало в новата държава за срок от поне една година след като лицето с право на упражняване на родителски права е знаело или е трябвало да знае къде се намира детето, но не е депозирало искане за завръщането му съгласно Хагската конвенция относно отвлечането на деца в рамките на тази една година, или искането за завръщане е било оттеглено, или в държавата членка по първоначалното обичайно местопребиваване на детето е постановено решение относно родителските права, което не предполага връщане на детето в тази държава. По този начин родителите, които считат, че могат да получат предимство, като заведат своите деца едностранно в друга държава членка, се обезкуражават да извършват такива действия поради факта, че в рамките на Европейския съюз е ясно, че такова действие няма да доведе до промяна на компетентността по дела за родителска отговорност.

6.1.5. Функциониране на Хагската конвенция относно отвлечането на деца в Европейския съюз — член 11

6.1.5.1. Основни принципи на конвенцията и регламента

Хагската конвенция от 1980 г. относно гражданските аспекти на международните отвлечения на деца продължава да се прилага в Европейския съюз, но регламентът съдържа разпоредби, които допълват действието на конвенцията между държавите членки. Целта на тези разпоредби е да се укрепи функционирането на конвенцията и по-специално да се подсили централният принцип на конвенцията и регламента, съгласно който неправомерното отвеждане или задържане на деца извън държавата по тяхното обичайно местопребиваване е срещу най-добрия (висшия) интерес на децата. Този принцип на свой ред се подкрепя от процесуалния принцип, че ако бъде извършено такова отвеждане или задържане, съответното дете или деца следва да бъде(ат) върнато(и) в държавата

(97) Вж. съображение (13).

по тяхното обичайно местопребиваване възможно най-бързо, ако съдът вземе такова решение, и че от съда на тази държава зависи да взема подходящи решения в най-добрия интерес на децата по отношение на това с кого следва да живеят и да имат лични отношения и на каква основа.

6.1.5.2. *Допълнителни разпоредби на регламента — член 11, параграфи 1—5*

Член 11 съдържа редица разпоредби, които целят подсилване на тези основни принцип и които следва да се прилагат в случаи, когато съгласно конвенцията се иска връщане на детето от една държава членка в друга; те са, както следва:

- Когато се разглежда искане за връщане и евентуални възражения срещу него посредством изключенията, предвидени в членове 12 и 13 от конвенцията, на детето се осигурява възможност да бъде изслушано по време на процеса, освен ако това се приема за неподходящо, като се отчита неговата възраст или степен на зрялост. В регламента не се посочва конкретно как следва да се извърши това действие и то се оставя на националното процесуално право на държавите членки. При все това от разпоредбата е ясно, че съдът разглеждащ искането, следва да прецени дали детето следва да бъде изслушано — член 11, параграф 2.
- Производствата за връщане съгласно конвенцията следва да се разглеждат възможно най-експедитивно и, освен ако извънредни обстоятелства правят това невъзможно, следва да не отнемат повече от шест седмици от внасянето на искането до постановяването на решението; тази разпоредба е сходна с разпоредбите на конвенцията⁽⁹⁸⁾ и подкрепя принципа, че бързото връщане на децата е основна цел на двата инструмента — член 11, параграф 3.

- Съгласно член 13, параграф 1, буква б) от горепосочената Хагска конвенция от 1980 г. родителите могат да се опитат да избегнат издаването на заповед за връщането на децата, които неправомерно са отвели, като заявят, че връщането на детето ще го изложи на голям риск от физическа или психологическа вреда или ще го постави в неблагоприятна ситуация. Както и при другите изключения, тежестта на доказване на риска за детето по приемлив за съда начин се носи от лицето, което желае да бъде даден отказ за връщане. Всъщност това изключение като цяло се тълкува много ограничително от съдилищата в повечето договарящи държави, включително държавите членки на ЕС, и регламентът подсилва това ограничение, като предвижда, че то не може да се използва за постановяване на отказ за връщане на детето, ако бъде установено, че по отношение на него са били предприети адекватни мерки за закрила след като бъде върнато в държавата по обичайното му местопребиваване, в чиито съдилища следва да се разгледат въпросите за благосъстоянието на детето, като се отчитат висшите интереси на детето — член 11, параграф 4.
- Съдът не може да откаже връщането на дете, освен ако на лицето, което е поискало връщането му, е предоставена възможността да бъде изслушано — член 11, параграф 5.

6.1.5.3. *Последици при постановяване на решение за отказ за връщане на дете — член 11, параграфи 6—8*

Както беше отбелязано, в конвенцията са предвидени ограничени изключения, които съдът може да използва като основания за отказ да постанови решение за връщане на дете в държавата по обичайно местопребиваване след неправомерно отвеждане или задържане в друга държава. За да се попречи на родители, които се опитват

(98) Вж. членове 2 и 11.

да извлекат предимство от тях, често на доста фалшиви основания, и за да се гарантира, че решението относно бъдещето в дългосрочен план на децата, които са били подложени на такова действие, ще бъде взето в държавата по обичайното им местопребиваване, регламентът предвижда, че съдилищата в държавата членка по обичайното местопребиваване на детето преди отвлечането не само запазват своята компетентност⁽⁹⁹⁾, но и че след отвлечането тези съдилища имат последната дума относно бъдещето на детето в дългосрочен план. Следователно решение за отказ за връщане на детето въз основа на член 13 от конвенцията, постановено от съдилищата в държавата членка, в която детето е било отвлечено, може да бъде последвано от решение за връщане на детето, постановено от компетентните съдилища на държавата членка по местопребиваване на детето непосредствено преди отвлечането.

6.1.5.4. Признание и изпълнение на решение за връщане на дете след решение за отказ за връщане на дете — ускорена процедура — член 11, параграф 8, член 40, параграф 1, буква б) и член 42

Ако бъде постановено решение за връщане на детето, то следва да бъде признато и изпълнено без необходимост от специална процедура (например екзекватура), при условие че са осигурени определени процесуални гаранции, например че съдът в държавата членка по обичайното местопребиваване на детето е осигурил възможност за изслушване на детето⁽¹⁰⁰⁾. Съдът, който е постановил решението за отказ за връщане, ще изпрати документите по делото на компетентния съд в държавата по обичайното местопребиваване на детето непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане. Компетентният съд в държавата по обичайното местопребиваване на детето непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане приканва страните да изложат своите доводи пред този съд; ако бъдат изложени доводи, съдът проучва въпроса за упражняването на родителските права.

⁽⁹⁹⁾ Вж. член 10 и точка 6.1.4.4.

⁽¹⁰⁰⁾ Вж. член 42, параграф 2, буква а).

6.1.6. Признание и изпълнение на решения за лични отношения с детето — ускорена процедура — член 40, параграф 1, буква а) и член 41

Регламентът „Брюксел IIa“ се придържа към разпоредбите за изпълнение на Хагската конвенция за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на деца като същевременно добави удостоверения за улесняване на движението в рамките на Съюза на решенията за развод и родителска отговорност, включително решенията за личните отношения с дете, постановени в дадена държава членка. Удостоверението относно правата на достъп включва декларации относно следваната от съда процедура: когато решението е постановено в отсъствие на ответника, удостоверението потвърждава, че документите са били връчени на неявилото се лице по такъв начин, че да му се даде възможност да организира защитата си; че всички страни и детето, с оглед на неговата възраст и степен на зрялост, са получили възможност да бъдат изслушани. Издаването на удостоверение не може да се обжалва в държавата членка по произход, но удостоверението може да се поправя (член 43). Завереното решение не може да се изпълни в държавата членка по изпълнение, ако противоречи на постановено впоследствие изпълняемо съдебно решение.

6.1.7. Признание и изпълнение на решения — стандартна процедура — членове 21—39

По отношение на другите решения относно родителската отговорност процедурата е сходна с тази за решения, обхванати от процедурата съгласно Регламента „Брюксел I“. След като бъде постановено и придобие изпълнителна сила, решението се издава заедно с удостоверение в стандартната форма, определена в регламента⁽¹⁰¹⁾. Процедурата за подаване на молба за декларация за изпълняемост или регистрацията за изпълнение в Обединеното кралство (член 28)

⁽¹⁰¹⁾ Вж. членове 37 и 39 и приложение II.

се урежда от законодателството на държавата членка по изпълнение (член 30). Лицето, което иска изпълнение, подава молба за декларация за изпълняемост в държавата членка, в която следва да бъде изпълнено решението. След като бъде издадена, декларацията се свежда до знанието на лицето, срещу което се иска изпълнение, в съответствие с необходимите процедури съгласно националното право. Това лице може да се противопостави на декларацията, но само на основанията, посочени в регламента⁽¹⁰²⁾. Действителното изпълнение на решението се извършва съгласно процедурите, предвидени в националното законодателство⁽¹⁰³⁾.

6.1.8. Настаняване на деца под институционална грижа в друга държава членка — член 55, буква г) и член 56

Беше посочено, че регламентът обхваща дела, свързани с решения за настаняване на деца под институционална грижа или в семейства за отглеждане. Такива решения относно родителската отговорност могат да включват настаняване на дете в друга държава членка като в регламента е предвидена специална процедура, когато се обмисля този вариант. Преди компетентният съд да може да постанови решение за настаняване, той трябва първо да се консултира с централния орган или компетентния орган в държавата членка, в която обмисля да настани детето, ако в тази държава е необходима намесата на публичен орган. Решение за настаняване може да бъде постановено само ако компетентният орган се е съгласил с настаняването. Ако за настаняването на дете в семейство за отглеждане в друга държава членка не е необходима намеса на публичен орган, не е нужно да се получи съгласие от тази друга държава и настаняващият орган трябва единствено да уведоми централния или компетентния орган⁽¹⁰⁴⁾. Централните органи, създадени съгласно регламента, следва да подпомагат този процес като предоставят информация и съдействат

на съдилищата. Държавите членки са длъжни да определят ясни правила и процедури във връзка с даването на съгласието, посочено в член 56 от регламента, с цел да се гарантират правна сигурност и експедитивност. Процедурата трябва *inter alia* да позволява на съда, който обмисля настаняването на детето, лесно да определи компетентния орган и също така трябва да позволява на компетентния орган своевременно да даде или да откаже да даде своето съгласие⁽¹⁰⁵⁾.

6.1.9. Сътрудничество между съдилища и централни органи — член 11, параграфи 6—8, член 15, параграф 6, член 42, параграф 2, буква в), членове 53—55 и член 67

Подобно на предвиденото в Хагската конвенция от 1980 г. относно отвлечането на деца и Хагската конвенция от 1996 г. за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на деца, на централните органи в държавите членки се предоставя основна и важна роля — да сътрудничат помежду си и с други съответни органи при изпълнението на целите и разпоредбите на регламента. За тази цел всяка държава членка следва да определи един или повече централни органи. Създава се повече от един централен орган в случаите, когато държавата членка има две или повече правни системи⁽¹⁰⁶⁾. Централните органи имат както общи, така и специфични задължения. Допълнителна функция на централните органи съгласно регламента е да подпомагат съдилищата при осъществяването от тях сътрудничество, по-специално във връзка с връщането на деца след постановяването на решение за отказ за връщане и когато съдилищата обмислят прехвърляне на дело или трансгранично настаняване. Регламентът влезе в сила, опирайки се на това, че сътрудничеството между централните органи и комуникацията между тях и между съдилищата⁽¹⁰⁷⁾ на държавите

(102) Вж. член 23.

(103) Вж. член 47.

(104) Вж. член 56, параграф 4.

(105) *Решение на Съда на ЕС от 26 април 2012 г. по дело *Health Services Executive*, C-92/12, точка 82.

(106) Вж. член 53.

(107) Вж. член 11, параграфи 6 и 7, член 15, параграф 6, член 53, член 55, букви в) и г) и член 56.

членки за целите на регламента ще се подпомагат от европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела („ЕСМ“) ⁽¹⁰⁸⁾. Целта на тази комуникация и на сътрудничеството е да се съдейства за решаване на често изключително трудни и чувствителни дела, свързани с деца ⁽¹⁰⁹⁾.

6.2. Приложимо право при развод — Регламентът „Рим III“ ⁽¹¹⁰⁾

6.2.1. Контекст

През юли 2006 г. Европейската комисия представи предложение за регламент относно приложимото право при развод. Преговорите по това предложение продължиха до 2008 г., когато стана ясно, че са налице непреодолими трудности при осигуряване на необходимото единодушие за приемането му от държавите членки ⁽¹¹¹⁾. Скоро след това група от държави членки ⁽¹¹²⁾ възобнови инициативата съгласно новите договорености за засилено сътрудничество в Договора за функционирането на Европейския съюз ⁽¹¹³⁾ и така се стигна до приемането на регламента „Рим III“ в тази област.

(108) Вж. член 54; ЕСМ представлява мрежа от звена за връзка и централните органи съгласно регламента; вж. глава 14 по-долу относно европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела.

(109) В този контекст вж. член 55, буква д).

(110) Регламент (ЕС) № 1259/2010 на Съвета от 20 декември 2010 г. относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право при развод и законна раздяла.

(111) Мерките относно семейното право трябва да се приемат единодушно от държавите членки в Съвета за разлика от повечето мерки по гражданскоправни въпроси, при които е достатъчно квалифицирано мнозинство в Съвета.

(112) Белгия, България, Германия, Гърция, Испания, Франция, Италия, Латвия, Люксембург, Унгария, Малта, Австрия, Португалия, Румъния и Словения.

(113) Член 328, параграф 1 от ДФЕС.

6.2.2. Териториален и материалноправен обхват

На 21 юни 2012 г. и считано от тази дата четиринадесет държави членки се обвързаха с единните правила относно приложимото право при развод и законна раздяла. Това бяха първоначалните петнадесет държави, които решиха да си сътрудничат в рамките на тази засилена процедура, с изключение на Гърция, която се оттегли от преговорите, но впоследствие извести за своето намерение да се обвърже с регламента. Понастоящем Литва също е обвързана с регламента ⁽¹¹⁴⁾. От материалноправния обхват на регламента се изключват редица дела в областта на семейното право, подобно на изключените от обхвата на Регламента „Брюксел IIa“ ⁽¹¹⁵⁾, много от които понастоящем се разглеждат поотделно в други регламенти. Регламентът е с универсален характер, което означава, че определеното с него приложимо право се прилага дори когато не е право на държава членка, участваща в регламента.

(114) Гърция се обвързва с регламента, считано от 29 юли 2015 г., вж. Решение 2014/39/ЕС на Комисията от 27 януари 2014 г. и ОВ L 231 от 28 януари 2014 г., стр. 41; що се отнася до Литва, регламентът се прилага и в нея от 22 май 2014 г.; вж. Решение на Комисията от 21 ноември 2012 г. и ОВ L 323, 22.11.2012 г., стр. 18.

(115) Изключените въпроси са правоспособност на физическите лица, съществуване, действителност, признаване или унищожаване на брака, имена на съпрузите, имуществени последици от брака, родителска отговорност, задължения за издръжка и попечителство или наследяване.

6.2.3. Избор на право

Съгласно регламента страните имат право да избират измежду следните права:

- правото на държавата, в която съпрузите имат обичайно местопребиваване към момента на сключване на споразумението за определяне на приложимото право;
- правото на държавата на последното обичайно местопребиваване на съпрузите, ако единият от тях все още пребивава там към момента на сключване на споразумението за определяне на приложимото право;
- правото на държавата, чиито гражданин е един от съпрузите към момента на сключване на споразумението за определяне на приложимото право; или
- правото на сезирания съд.

Споразумението за определяне на приложимото право може да бъде сключено и изменено по всяко време, но не по-късно от момента на сезиране на съда. Освен това, ако правото на *сезирания съд* предвижда това, съпрузите могат да определят приложимото право и пред съда в хода на съдебното производство. В такъв случай споразумението се отбелязва в протокола съгласно правото на *сезирания съд*. Материалната действителност на избора на право трябва да се определи съгласно правото, което би било приложимо в контекста на направения избор, ако споразумението е действително. Споразумението относно избора на право трябва да бъде в писмен вид, с дата и подпис от двамата съпрузи. Могат да се прилагат и допълнителни официални изисквания за този вид споразумение в зависимост от правото на държавата членка или държавите членки по обичайното местопребиваване на съпрузите.

6.2.4. Приложимо право при липса на избор

Когато не е направен избор на право се прилагат следните правила за определяне на приложимото право: прилага се правото на държавата

- на обичайно местопребиваване на съпрузите към момента на сезиране на съда; или, ако не е изпълнено това;
- на последно обичайно местопребиваване на съпрузите, при условие че това пребиваване е приключило не повече от една година преди сезирането на съда и ако единият от съпрузите все още живее в тази държава към момента на сезиране на съда; или, ако не е изпълнено това,
- чиито граждани са и двамата съпрузи към момента на сезиране на съда; или, ако не е изпълнено това,
- правото на държавата на сезирания съд.

6.2.5. Други правила

6.2.5.1. Прилагане на правото на сезирания съд

Когато приложимото право съгласно регламента не предвижда развод или не осигурява на единия от съпрузите, поради неговия пол, равни права на достъп до развод или до законна раздяла, се прилага правото на *сезирания съд*.

6.2.5.2. Изключване на препращане

Прилагане на правото на дадена държава означава прилагане на правните норми, които са в сила в тази държава, с изключение на нормите на нейното международно частно право ⁽¹¹⁶⁾.

(116) За общо описание на ефекта от изключването на препращане вж. точка 8.3.9 по-долу.

6.2.5.3. *Обществен ред*

Съдът може да откаже да приложи разпоредба на правото, определено като приложимо по силата на регламента, само ако това прилагане е явно несъвместимо с поддържания от този съд обществен ред.

6.2.5.4. *Различия в националното право*

Регламентът не задължава съдилищата на държава членка, чието право не предвижда развод или не приема въпросния брак за действителен за целите на производството за развод, да постановяват развод по силата на прилагането на регламента.

Задължения за издръжка

7.1. Контекст на Регламента за издръжката — Регламентът „Брюксел I“ и Хагската конвенция от 2007 г. относно издръжката

В Регламента „Брюксел I“ бяха включени разпоредби относно компетентността, признаването и изпълнението на решенията за издръжка в рамките на тогавашната Европейска общност. Той позволи на вискателите на издръжка да завеждат дела пред съдилищата на държавата членка по своето местоживееие или обичайно местопребиваване. Тази договореност функционираше добре до известна степен, но все пак изискваше от вискателя на издръжка да премине през процеса по получаване на декларация за изпълняемост, за да може да изпълни решението в друга държава членка. Това бе трудно за много вискатели, които се нуждаеха от бързо и ефективно изпълнение на решението, тъй като зависеха от изплащането на постановената издръжка. Този проблем бе още по-изострен във връзка с издръжката на деца.

С цел премахване на междинните мерки, необходими за признаване и изпълнение на решения за изплащане на издръжка, и с цел да се установят общи процедурни правила за опростяване и ускоряване на уреждането на трансгранични спорове относно иски за издръжка, през 2005 г. Европейската комисия прие предложение за нов регламент на ЕС относно издръжката.

Докато течаха преговорите на равнище ЕС по това предложение, Хагската конференция по международно частно право участваше в преговори, които през ноември 2007 г. доведоха до приемането на Хагската конвенция за международното събиране на издръжка на деца и на други членове на семейството. Хагската конвенция от 2007 г. осигурява всеобхватна рамка за решаване на въпросите, свързани със задължения за издръжка, с държавите, които са страни по конвенцията. Тя се придружава от незадължителен протокол, съдържащ правила относно приложимото право към задължения

за издръжка. Европейската комисия и държавите членки бяха пълноценни участници в тези преговори и редица от договорените на международно равнище правила бяха включени в регламента за издръжката, който бе приет през декември 2008 г.

Хагската конвенция от 2007 г. бе ратифицирана от Европейския съюз на 9 април 2014 г. Тя влезе в сила на 1 август 2014 г. за всички държави членки с изключение на Дания. Протоколът бе приет от Европейския съюз на 8 април 2010 г.⁽¹¹⁷⁾ и се прилага от влизането в сила на Регламента за издръжката на 18 юни 2011 г. от всички държави членки с изключение на Обединеното кралство и Дания. Държавите — членки на ЕС, прилагат Хагската конвенция от 2007 г. само за държави извън ЕС, които са страни по конвенцията.

7.2. Цел на Регламента за издръжка⁽¹¹⁸⁾

Основната цел на Регламента за издръжка е да се създаде инструмент за улесняване на процеса, чрез който вискател на издръжка в една държава членка на Европейския съюз, да може да подаде молба, за да получи бързо и лесно изплащане на издръжката от длъжник по задължение за издръжка в друга държава членка, като използва разпоредбите относно компетентността, съгласуването на закони, признаването и изпълнителната сила, изпълнението на решенията, правната помощ и сътрудничеството между централните органи. Вискателят на издръжка, който разполага с решение, постановено в една държава членка, следва да е в състояние (при необходимост) да получи декларация за изпълняемост и да изпълни решението в друга държава членка съгласно опростените процедури, посочени в раздел 7.6 по-долу. Вискателят на издръжка също така може да желае да му

(117) Решение 2009/941/ЕО на Съвета; вж. ОВ L 331 от 16.12.2009 г., стр. 17.

(118) Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка.

бъде изплатена издръжка чрез постановяване на решение за издръжка в друга държава членка. Длъжникът по задължение за издръжка следва също да може да получи подкрепа от централните органи за подаване на молби не само за признаване на решения, но и за тяхното изменение. Освен това регламентът обхваща и ситуацията, в която публичните органи встъпват в правата на взыскател.

7.3. Обхват

7.3.1. Териториален обхват

Регламентът се прилага към и обвързва всички държави членки на ЕС, с изключение на Дания. При все това Дания се съгласи да се обвърже с него, както е посочено в споразумението между Европейската общност и Дания от 19 октомври 2005 г.⁽¹¹⁹⁾, доколкото този регламент измени Регламента „Брюксел I“ (ЕО)⁽¹²⁰⁾. В резултат на това регламентът се прилага за Дания с изключение на разпоредбите в глави III (приложимо право) и VII (административно сътрудничество)⁽¹²¹⁾. Това означава, че нормите на регламента относно компетентността, признаването и изпълнението на решения и достъпа до правосъдие се прилагат по отношение на Дания на тази основа и при спазване на изискванията на регламента за държавите, които не са страни по Хагския протокол.

Що се отнася до Обединеното кралство и Ирландия, всяка от тези държави членки трябваше да отправи известие в тримесечен срок от представяне на предложението, в случай че желае да се обвърже

с регламента⁽¹²²⁾. Ирландия се включи преди началото на преговорите по предложението на ЕС, което впоследствие се превърна в Регламента относно издръжката от 2009 г. Обединеното кралство избра да не участва⁽¹²³⁾. Обединеното кралство взе участие в преговорите и впоследствие се обвърза с регламента, с изключение на това, че то не е ратифицирало Хагския протокол за приложимото право от 2007 г. и съответно по отношение на Обединеното кралство правилата за признаване и изпълнение на решения, предвидени в регламента, се прилагат съгласно посоченото в раздел 7.6.

7.3.2. Материален обхват

Регламентът се прилага по отношение на всички задължения за издръжка, които произтичат от семейна, родствена, брачна връзка или връзка по сватовство. Той съдържа норми относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението, както и относно сътрудничеството. Освен това в него са установени някои важни норми, свързани с достъпа до правосъдие, по-специално във връзка с достъпа до правна помощ и подпомагането на взыскатели на издръжка и длъжници, достъпно чрез централните органи.

7.4. Компетентност

Нормите относно компетентността, съдържащи се в регламента, се прилагат към съдилищата, които съгласно определенията включват и административните органи, изброени в приложение X към регламента⁽¹²⁴⁾.

(119) Вж. ОВ L 299, 16.11.2005 г., стр. 62.

(120) Споразумение между Европейската общност и Кралство Дания относно компетентността и признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела; ОВ L 149, 12.6.2009 г., стр. 80.

(121) Вж. ОВ L 149, 12.6.2009 г.

(122) Вж. точка 1.3 от въведението и Протокола относно позицията на Обединеното кралство и Ирландия, приложен към Договора за Европейския съюз (ДЕС) и ДФЕС.

(123) Вж. съображения (46) и (47).

(124) Вж. ОВ L 293, 11.11.2011 г., стр. 24. За Дания вж. също: ОВ L 251, 21.9.2013 г., стр. 1.

7.4.1. Общи правила — член 3

Съдилищата, компетентни да разглеждат дела съгласно регламента, са:

Съдът:

- по обичайното местопребиваване на ответника (длъжника по задължение за издръжка),
- по обичайното местопребиваване на вискателя,
- който по силата на закона на своята държава е компетентен да разглежда искове за гражданско състояние, ако вземането за издръжка е свързано с въпросното производство, или
- който съгласно правото на своята държава е компетентен да разглежда дела за родителска отговорност, ако вземането за издръжка е свързано с въпросното производство,

при условие че в последните два варианта по-горе тази компетентност не се основава единствено на гражданството на едната от страните.

7.4.2. Избор на съд — член 4

Страните могат да сключат споразумение относно съда, който ще е компетентен да решава всички вече възникнали или бъдещи спорове, свързани със задължения за издръжка, с изключение на спорове във връзка със задължение за издръжка на дете на възраст под 18 години. Могат да бъдат избрани следните съдилища:

Съдът или съдилищата, които към момента на сключване на споразумението за избор на съд или на сезиране на съда са:

- съдът или съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на една от страните,
- съдът или съдилищата на държавата членка по гражданство на една от страните,

- в случай на задължения за издръжка между съпрузи или бивши съпрузи — съдът или съдилищата, които са компетентни да се произнасят по брачни дела, или
- в случай на задължения за издръжка между съпрузи или бивши съпрузи — съдът или съдилищата на държавата членка, в която е било последното общо обичайно местопребиваване на съпрузите в продължение на не по-малко от една година.

Споразумението за избор на съд трябва да бъде в писмена форма или да бъде съобщено по електронен път, което осигурява траен запис на споразумението. Компетентността, предоставена със споразумението, е изключителна, освен ако страните се договорят за друго.

7.4.3. Други правила относно компетентността — явяване на ответника, общо гражданство и *forum necessitatis*

Ако ответникът се яви пред съд, без да оспорва неговата компетентност, този съд се счита за компетентен ⁽¹²⁵⁾. Съдилищата по общото гражданство на страните са компетентни по отношение на издръжката само ако компетентността не е определена по друг начин съгласно регламента или Конвенцията от Лугано от 2007 г. ⁽¹²⁶⁾ По изключение, на съд в държава членка, която има достатъчно тясна връзка със спора, може да бъде предоставена компетентност, ако няма друг компетентен съд на държава членка и не може в рамките на разумното да се образува производство в трета държава ⁽¹²⁷⁾.

7.4.4. Изменение на решения относно издръжка — член 8

Когато решението е постановено в държава членка или държава — страна по Хagsката конвенция от 2007 г., в която е обичайното

(125) Член 5.

(126) Член 6.

(127) Член 7.

местопребиваване на вискателя на издръжка, длъжникът по задължение за издръжка не може да образува производство за изменение или замяна на това решение в друга държава членка, ако вискателят на издръжката продължава да има обичайно местопребиваване в държавата, в която е постановено решението. По отношение на това правило са установени редица изключения, по-специално ако страните са сключили споразумение за избор на съд, съгласно което са компетентни съдилищата на тази друга държава или ако вискателят на издръжка е приел компетентността на съдилищата на другата държава членка.

7.4.5. Висящ процес (Lis pendens) — член 12

Когато в съдилища на различни държави членки бъдат образувани производства по искове с един и същ предмет и между едни и същи страни, първият сезиран съд разглежда делото, ако е компетентен, а другият съд трябва да спре съдебното производство до установяване на компетентността на първия сезиран съд и след това да се откаже от компетентност.

7.5. Приложимо право — член 15

Както бе посочено, регламентът прилага незадължителния Хагски протокол от 2007 г., с който са обвързани всички държави членки с изключение на Обединеното кралство и Дания. Установените с протокола норми се описват накратко в карето по-долу:

Приложимото право урежда правото по отношение на всички задължения за издръжка, които произтичат от семейна, родствена, брачна връзка или връзка по сватовство; когато задължението е свързано с дете, е без значение дали родителите са сключили брак или не ⁽¹²⁸⁾. Може да се прилага всяко право, дори правото на държава, която не е договаряща страна по протокола ⁽¹²⁹⁾.

(128) Член 1 от протокола.

(129) Член 2 от протокола.

Общото правило е, че приложимото право е правото на държавата по обичайното местопребиваване на кредитора, освен ако е предвидено друго ⁽¹³⁰⁾. Ако това право не позволява на кредитора да получи издръжка от длъжника при задължения между родители и деца и като цяло по отношение на лица на възраст под 21 години, се прилага правото на сезирания съд. Освен това, що се отнася до тези видове задължения, ако кредиторът сезира съда на държавата по обичайното местопребиваване на длъжника, ще се прилага правото на сезирания съд, освен когато това право не позволява на кредитора да получи издръжка от длъжника. В такъв случай приложимото право ще бъде правото на държавата по обичайното местопребиваване на кредитора ⁽¹³¹⁾.

При дела за издръжка на съпрузи или издръжка на бивши съпрузи по брак, който е бил унищожен, ако една от страните възрази срещу правото на държавата по обичайното местопребиваване на кредитора и правото на друга държава е по-тясно свързано с брака, по-специално правото на държавата по последното общо обичайно местопребиваване на съпрузите, ще се прилага това право ⁽¹³²⁾.

Съществуват правила, които позволяват на страните да се договорят относно определяне на приложимото право както във връзка с конкретно производство, независимо дали е образувано или ще бъде образувано, така и в общ план ⁽¹³³⁾. В случай на общо определяне може да бъде избрано едно от следните:

- правото на една от държавите, чийто гражданин е една от страните;
- правото на държавата по обичайното местопребиваване на една от страните към момента на определянето и в двата посочени случая;

(130) Член 3 от протокола.

(131) Член 4 от протокола.

(132) Член 5 от протокола.

(133) Член 7 от протокола.

- правото, което страните са определили като приложимо към режима на тяхната собственост или към развод или законна раздяла, или правото, което вече е приложено към тези дела от страна на сезирания орган⁽¹³⁴⁾.

Всяко споразумение за определяне на приложимото право следва да бъде подписано от двете страни в писмена форма или се записва на такъв носител, че съдържанието да е достъпно за ползване с оглед последващо позоваване.

Както и при избора на съд, не може да се избере приложимо право относно задълженията за издръжка по отношение на лице на възраст под 18 години; това важи и по отношение на лице с нарушени или недостатъчни лични способности⁽¹³⁵⁾.

Приложимото право се прилага за различни аспекти от издръжката, включително дали и до каква степен се дължи издръжка, искове за издръжка за минало време, основа за изчисляване на размера на издръжката, както и индексация, давност и преклузивни срокове и размер на задължението на длъжник по задължение за издръжка в случаите, в които публична институция иска възстановяване на помощи, предоставени на кредитора вместо издръжка⁽¹³⁶⁾.

Съществуват специални разпоредби за прилагането на тези правила по отношение на държави с няколко правни системи и също така по отношение на ЕС и други организации от подобно естество⁽¹³⁷⁾.

(134) Член 8, параграф 1 от протокола.

(135) Член 8, параграфи 2—5 от протокола.

(136) Член 11 от протокола.

(137) Членове 15—17, 24 и 26 от протокола.

7.6. Признаване и изпълнение

7.6.1. Общ контекст

Съществуват две отделни процедури за признаване и изпълнение на решения за издръжка в зависимост от това дали става въпрос за държава членка, която е или не е обвързана от Хагския протокол от 2007 г.

7.6.2. Държави членки, обвързани от протокола

Когато се постановява решение за издръжка в обвързана от Хагския протокол от 2007 г. държава членка, то трябва да се признава в друга държава членка без специална процедура и без да се допускат възражения срещу признаването му. Решение, постановено в обвързана от Хагския протокол от 2007 г. държава членка и подлежащо на изпълнение в нея, подлежи на изпълнение и в друга държава членка, без да е необходима декларация за изпълняемост. Когато длъжник по задължение за издръжка не се е явил пред съда, съществува ограничено право да се подаде молба за преразглеждане на решението в държавата членка, където е постановено решението. Изпълнението може да бъде извършено при представяне на копие от решението заедно с препис-извлечение от решението във формата, определена в приложение I към регламента, а ако е приложимо — и с документ, който удостоверява просрочените суми за издръжка. Може да е необходимо да се представи превод на съдържанието на формуляра на съответния официален език на държавата членка по изпълнение. След представяне на тези документи органите в държавата членка по изпълнение имат право да откажат или ограничат изпълнението на решението съгласно предвиденото в член 21.

7.6.3. Държави членки, необвързани от протокола

Когато решението се постановява в държава членка, необвързана от Хагския протокол от 2007 г. (т.е. Обединеното кралство и Дания), признаването не изисква специална процедура в друга държава членка. По отношение на изпълняемо решение, постановено в необвързана от Хагския протокол от 2007 г. държава членка, може да бъде отказано признаване в държавата членка, в която се търси признаване, и е необходима декларация за изпълняемост в сезираната държава членка. Като цяло тази процедура е същата като използваната в първоначалния Регламент „Брюксел I“⁽¹³⁸⁾. При все това трябва да бъдат спазени определени срокове: освен при невъзможност поради изключителни обстоятелства, декларацията за изпълняемост трябва да се издаде най-късно 30 дни след изпълнение на формалностите по подаването на искане за такава декларация. Сезираният съд, пред който се обжалва тази декларация, трябва да постанови решението си в срок от 90 дни от датата на сезиране, освен при невъзможност поради изключителни обстоятелства⁽¹³⁹⁾.

7.6.4. Автентични документи и съдебни спогодби⁽¹⁴⁰⁾ — член 48

Автентични документи и съдебни спогодби с изпълнителна сила в държавата членка по произход се признават и имат изпълнителна сила в друга държава членка по същия начин както съдебните решения. Компетентният орган в държавата членка по произход трябва да издаде препис-извлечение от съдебната спогодба или автентичния документ като използва съответните формулири в приложенията към регламента.

(138) Вж. също точка 2.2.6 по-горе.

(139) Член 30.

(140) Вж. определенията в член 2.

7.7. Правна помощ и освобождаване от разходи — членове 44—47

Регламентът позволява на страните по дела за издръжка да получат правна помощ за ефективен достъп до правосъдие. Когато молбата е подадена чрез централните органи, определени съгласно регламента, замолената държава членка следва да осигури правна помощ на всеки молител, който е с местопребиваване в молящата държава членка. Тази разпоредба не се прилага, ако и доколкото това не е необходимо, за да могат страните да защитят своята теза, и централният орган предоставя необходимите услуги безплатно.

Замолената държава членка предоставя безплатна правна помощ по всички молби от кредитори, подадени чрез централния орган, във връзка със задължения за издръжка на лице, ненавършило 21 години, произтичащи от отношенията родител—дете. При все това по отношение на молби за постановяване или изменение на решение относно такива задължения за издръжка компетентният орган на замолената държава членка може да откаже да предостави безплатна правна помощ, ако прецени, че молбата, изменението или преразглеждането са явно неоснователни.

Правото на правна помощ не трябва да е ограничено в сравнение с правото, с което разполагат страните по равностойни местни дела. Под правна помощ се разбира необходимото подпомагане, за да могат страните да се запознаят и да упражняват правата си и да се гарантира, че молбите им ще бъдат разгледани ефективно и че при необходимост ще обхваща:

- предоставяне на съвети преди съдебния процес;
- правна помощ за образуване на дело пред орган или съд и представителство пред съда;
- подпомагане или освобождаване от разходи по производства и такси;

- разноски, които загубилата делото страна, която е получила правна помощ, дължи на спечелилата страна, ако тези разходи са щели да бъдат поети от получателя на правна помощ с обичайно местопребиваване в държавата членка на сезирания съд;
- устен превод;
- писмен превод на документи, изисквани от съда или компетентния орган и представени от получателя на правна помощ, които са необходими за решаване на делото;
- пътни разноски за получателя на правна помощ и други лица, които трябва да се явят физически в съда, за да защитят тезата на тази страна, когато съдът реши, че не е подходящ нито един друг начин да бъдат изслушани.

Страна, която е получила пълна или частична правна помощ или освобождаване от разходи или разноски в държавата членка, в която е постановено решението за издръжка, има право на най-благоприятната правна помощ или най-широкообхватното освобождаване от разходи или разноски, което се предоставя съгласно правото на държавата членка по изпълнение. Страна, която се е възползвала от безплатно производство пред административен орган на държавата членка по произход, посочен в приложение X към регламента, също така има право — ако представи в държавата членка по изпълнение декларация от компетентния орган на тази държава, че са изпълнени финансовите изисквания — да получи пълна или частична правна помощ и/или освобождаване от разходи или разноски. Тези компетентни органи са посочени в приложение XI към регламента⁽¹⁴¹⁾.

Правната помощ може да се предоставя съгласно националното право (включително с проверки за наличието на средства и проверки за основателност) в случаите, когато такава не се предоставя съгласно регламента⁽¹⁴²⁾. Съгласно разпоредбите на регламента правна помощ

следва да се предоставя не само за производства пред съда, а и във връзка с производства пред други органи, когато те приемат или изпълняват решения и процедури по предоставяне или изпълнение на решение за издръжка⁽¹⁴³⁾.

7.8. Централни органи — членове 49—63

На определените съгласно регламента централни органи е възложена по-голяма роля в сравнение с други инструменти относно издръжката. По-специално те следва да съдействат на вискателите, които подават молби за изпълнение или постановяване на решения относно издръжка. Във всяка държава членка е определен поне един централен орган, а когато държавата е с повече от една правна система или няколко териториални единици, тя е свободна да определи повече от един централен орган⁽¹⁴⁴⁾. Функциите на централните органи са подробно описани в регламента⁽¹⁴⁵⁾. Централните органи могат да предприемат подходящи мерки или да улесняват предприемането на такива мерки с цел подпомагане на вискателите по вземания за издръжка да обезпечат изплащането на сумите, включително откриване на местонахождението на длъжници и, в подходящи случаи, информация за техните доходи, активи и банкови сметки. При упражняване на своите функции централните органи следва да си сътрудничат помежду си и да предават молби и информация на съответните органи, включително на съдилищата. Централните органи не налагат такси за своите услуги⁽¹⁴⁶⁾. Функциите на централните органи могат да се изпълняват от публични или други органи до степен, предвидена в националното право на съответната държава членка, като тези органи ще подлежат на надзор от компетентните органи на тази държава членка.

(143) Вж. определение на „съд“ в член 2, параграф 2; органите, включени в определението за „съд“, са изброени в приложение X.

(144) Член 49, параграф 2.

(145) Вж. членове 50 и 51.

(146) Вж. глава VII от регламента общо за ролята, правомощията и функциите на централните органи.

(141) Вж. ОВ L 293, 11.11.2011 г., стр. 24. За Дания вж. също така: ОВ L 251, 21.9.2013 г., стр. 1.

(142) Вж. член 47, параграф 1.

Наследяване

8.1. Контекст и цели на Регламента относно наследяването⁽¹⁴⁷⁾

Тъй като все повече граждани на Европейския съюз упражняват своето основно право да се преместят и установят в държави членки, различни от техните държави по произход, или да придобият имущество в такива държави, нарасна необходимостта да се проучи вариантът за създаване на правна уредба за по-бързи, лесни и евтини процедури в областта на трансграничното наследяване. Във връзка с това на заседанието си в Брюксел през декември 2009 г. Европейският съвет реши, че като част от Стокхолмската програма взаимното признание на решения и други мерки следва да се разшири и спрямо делата във връзка с наследяване и завещания, които бяха изключени от по-ранните инструменти.

Европейската комисия предприе действия в отговор на това решение и внесе предложение за регламент по темата, който бе приет през юли 2012 г. от Европейския парламент и Съвета. Макар че регламентът се прилага по отношение на наследството на лица, починали на или след 17 август 2015 г., той ще има сила и по отношение на избора на право във връзка с наследяване и разпореждане с имущество в случай на смърт, направен преди тази дата, ако са спазени определените в регламента условия⁽¹⁴⁸⁾. Както и при другите инструменти за сътрудничество по гражданскоправни въпроси, този регламент не се прилага по отношение на Дания. Обединеното кралство и Ирландия взеха решение да не участват в него.

(147) Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство. Трябва да се отбележи, че освен по отношение на Дания регламентът не е задължителен и за Обединеното кралство и Ирландия, които не участваха в неговото приемане.

(148) Вж. член 83.

Основните цели на регламента са както следва:

- да се подобрят правната сигурност и предвидимостта относно компетентността на съдилищата по дела за наследяване, включително чрез гарантиране, че гражданите, които съставят завещание, могат да изберат приложимото право по отношение на тяхното наследство, а това може да окаже въздействие по отношение на компетентния съд;
- да се гарантира, че е ясно кое право ще се прилага при наследяване, особено когато лицето, чието наследство имущество е засегнато, е свързано с повече от една държава членка;
- да се създадат условия споразуменията относно наследството да се съставят с ясно определяне на техните обхват и последици, като се има предвид приложимото право за тяхното уреждане;
- да се гарантира, че самоличността и правомощията на лицата, отговорни за управлението на наследственото имущество на починалия, са ясни и че тези правомощия се признават и имат изпълнителна сила в държави членки, различни от техните държави по произход;
- да се гарантира, че решенията, постановени в една държава членка, се признават в други държави членки без специална процедура;
- да се гарантира, че се придава сила на автентични актове по дела относно наследяване, така че те да имат същите последици в други държави членки, както в държавата, в която са били изготвени и заверени или регистрирани; и
- да се регламентира незадължително европейско удостоверение за наследство, в което се посочва ясно кой има право да наследи наследственото имущество и кой е оправомощен да управлява наследственото имущество или да изпълни завещанието.

Режимът на наследяване, предвиден в регламента, съдържа и потенциалното предимство, че се насърчава „единен“ подход към наследяването, т.е. разглежда се цялото наследствено имущество вместо то да се разделя на различни видове, по-специално на движимо и недвижимо имущество, което е характерно за редица режими на наследяване в някои държави членки.

Примери

Г-н ЖМБ от Португалия от години живее и работи в Брюксел, но възнамерява някой ден да се върне в Португалия. Той разполага с имущество и инвестиции в Португалия и Брюксел, както и вила във френската провинция. Съпругата му и семейството му живеят в Брюксел с него; ако той не състави завещание, в което се посочва избор на право, ще възникнат въпроси кое право се прилага по отношение на наследяването на неговото имущество и кои съдилища/органи са компетентни да се занимават с него. Ако той състави такова завещание и например почине внезапно във Франция, ще възникнат въпроси какви последици ще окаже този факт върху наследяването на неговото имущество.

Друг пример

Г-жа К, от нидерландски произход, от няколко години работи в Германия; има партньор (съгласно разпоредбите за съжителство/еднополов брак), но няма деца; скоро ще се пенсионира и планира да заживее със своя партньор в новопридобита вила в Андалусия, като същевременно запазва своето гражданство и имуществени интереси в Нидерландия. Съставила е завещание в Нидерландия, което обхваща всички въпроси, свързани с нейното наследствено имущество, и прилага нидерландското право. Това не е приемлив вариант съгласно испанската правна система — какво би се случило, ако г-жа К почине?

8.2. Компетентност при наследяване

8.2.1. Основното правило и неговите варианти — членове 4—9

Наследяването като цяло е обхванато от компетентността на съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта. Това правило е обвързано с редица изключения, по-специално във връзка с избора на съд и избора на право. Когато починалият е избрал наследяването да се урежда от правото на държавата, чийто гражданин е бил към момента на избора или към момента на смъртта, „заинтересованите страни“ могат да се споразумеят, че съдилищата на тази държава имат изключителна компетентност. Трябва да се отбележи, че в този случай починалият не е включен сред заинтересованите страни. Поради това прекият избор на съд, направен от починалия, например в завещание, не попада в обхвата на това правило. При все това когато в завещанието е направен избор на право, това може да окаже въздействие върху компетентността по отношение на наследяването. Регламентът съдържа субсидиарни правила, съгласно които съд или съдилища в държавата членка, чието право е избрал починалия за уреждане на наследяването, може да бъдат компетентни по силата на избор, както е посочено по-горе, или когато съд в държавата членка по последното обичайно местопребиваване на починалия се откаже от компетентност в тяхна полза, или когато страните по производството изрично са приели компетентността на сезирания съд. На последно място, освен горепосочените правила, компетентността може да се основава на явяване на страни по производството, които не са направили избор на съд.

8.2.2. Значение на понятието „съд“ — член 3, параграф 2

Една значима характеристика на регламента е, че определението за „съд“ е много по-широкообхватно от значението, което обичайно се придава в инструментите на ЕС в областта на гражданското право. В допълнение към съдебните органи, които са компетентни по дела относно наследяване, терминът обхваща и други органи и правни специалисти с компетентност в областта на наследяването, при условие че те действат или изпълняват съдебни функции съгласно правомощия, които са им делегирани, или действат под контрола на съдебен орган. Въпросните други органи или правни специалисти трябва да гарантират също така своята безпристрастност при изпълнението на тези функции и техните решения подлежат на преразглеждане или обжалване от съдебен орган. Освен това техните решения следва да имат същата сила и последици като решения по такива дела, взети от съдебни органи. Държавите членки следва да уведомят Европейската комисия кои органи и правни специалисти на тяхната територия са обхванати от това описание.

8.2.3. Компетентност — допълнителни разпоредби — членове 10 и 11

Съдилищата на държава членка могат да бъдат компетентни да се произнесат относно наследяването на имуществото на лице, чието обичайно местопребиваване към момента на смъртта не е било в държава членка на Европейския съюз, ако активи от наследственото имущество на починалия се намират в тази държава членка и ако починалият е бил гражданин на тази държава към момента на смъртта или, ако не е изпълнено горното, предишното обичайно местопребиваване на починалия е било в същата държава членка за период, който е приключил не повече от пет години преди сезирането на съда по този въпрос. Когато няма съд в държава членка, който да е компетентен на тази основа, съдилищата на държавата членка

по местонахождение на активите на наследственото имущество са въпреки това компетентни да се произнесат относно тези активи.

Освен това има едно последно резервно правило, когато нито един съд на държава членка не е компетентен съгласно тези правила. В такъв случай съдилищата на държава членка по изключение ще имат компетентност относно наследяването, ако е невъзможно да се образува производство в трета държава, с която наследяването има тясна връзка. Това правило относно *forum necessitatis* следва да гарантира, че винаги е налице съд на държава членка, който да разглежда дела за наследство.

8.2.4. Компетентност по отношение на приемане или отказ от право на наследяване — член 13

Друга важна норма в регламента определя компетентността, когато съгласно приложимото право по отношение на наследяването дадено лице направи изявление пред съд относно някое от следните:

- приемане или отказ от наследство;
- приемане или отказ от завет или запазена част;
- ограничаване на отговорността на съответното лице по отношение на задълженията на наследственото имущество на починалия.

Съгласно това правило компетентните съдилища са съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на лицето, което прави изявлението, при условие че съгласно правото на тази държава членка може да се направи подобно изявление пред съда.

8.2.5. Активи, намиращи се в трета държава — член 12

Когато имуществото на починалия включва активи, намиращи се в трета държава, т.е. държава извън Европейския съюз или, по отношение на Дания, Ирландия и Обединеното кралство, държава, която не е обвързана с регламента, съдът, сезиран да се произнесе по наследството, може по искане на една от страните да реши да не се произнася по отношение на един или повече такива активи, ако може да се очаква, че решението му по отношение на тези активи няма да бъде признато и изпълнено или обявено за изпълнимо в тази трета държава. На практика в такъв случай това означава, че ще трябва да се образува отделно производство за тези активи в третата държава, в която те се намират. Правилото не засяга правата на страните съгласно правото на държавата членка, където се намира сезиращият съд, да ограничат обхвата на производството.

8.3. Приложимо право

8.3.1. Приложимо право — обхват — член 23

Приложимото право при наследяване, определено съгласно нормите на регламента, урежда наследяването като цяло и всяко такова право се прилага независимо дали е право на държава членка или не. По-специално съгласно това право се решават въпросите относно:

- причините, времето и мястото на откриване на наследството;
- определянето на бенефициерите, на съответните им наследствени дялове и на наследствените права на преживелия съпруг или партньор;
- способността за наследяване;
- лишаването от наследство и неспособността да наследява като недостоеен;
- прехвърлянето на наследниците и заветниците на активите, правата и задълженията, съставляващи наследството;

- правомощията на управителите на наследственото имущество по отношение на управлението на имуществото, по-специално във връзка с продажбата на имуществото и плащанията към кредитори;
- отговорността по задълженията на наследството;
- кои части от наследството подлежат на разпореждане, запазените части и ограниченията относно разпореждането, както и други претенции спрямо наследственото имущество или наследниците;
- задълженията за възстановяване или отчитане на безвъзмездни прехвърляния, извършени от починалия, и завети, когато се определят дяловете на различните бенефициери, и
- разпределянето на наследственото имущество.

8.3.2. Приложимо право — общо правило — член 21

За разлика от правилото относно компетентността и освен ако в регламента е предвидено друго, приложимото право при наследяване е правото на държавата — не непременно държавата членка — по обичайното местопребиваване на починалия към момента на смъртта. Ако е ясно, че е налице по-тясна връзка между починалия и държава, различна от държавата, чието право би се прилагало съгласно горното правило, например държавата по предишно обичайно местопребиваване, гражданство или местоживее на починалия, то се прилага правото на тази друга държава.

8.3.3. Приложимо право — избор на право — член 22

Единственото право, което дадено лице може да избере във връзка с наследяването си, е правото на държавата, на която е гражданин към момента на избора или към момента на смъртта. Когато дадено лице е с повече от едно гражданство, може да се избере правото на която

и да е от държавите, чиито гражданин е лицето⁽¹⁴⁹⁾. Изборът трябва да се изрази и направи под формата на разпореждане с имущество в случай на смърт, т.е. завещание или друг завещателен документ, или да е виден от условията на такова разпореждане. Всички въпроси по отношение на материалноправната действителност на акта, с който е направен изборът на право, се уреждат от избраното право. Завещател може да измени или да отмени избора по същия начин, както за всяко разпореждане в случай на смърт. Тази последна разпоредба дава донякъде ограничена свобода на гражданите да отразяват промени по личното им положение при промени в техния живот, особено ако — както често се случва — лицето реши след пенсионирането си да се премести в държава членка, различна от държавата, в която е живяло по време на своя професионален живот.

8.3.4. Други правила относно приложимото право — членове 24 и 25

Съществуват разнообразни допълнителни разпоредби относно приложимото право във връзка с допустимостта и материалноправната действителност на разпорежданията с имущество в случай на смърт — т.е. завещания и други завещателни документи — и във връзка с допустимостта и действителността на споразумения за наследяване, сключени докато починалият е бил още жив — наричани в някои правни системи разпореждания в случай на смърт *inter vivos* — както и обвързващите последици от такива споразумения между сключилите ги страни. При липса на избор тези разпореждания и споразумения следва да се уреждат от правото, което би било приложимо към наследяването на починалия, ако той бе починал в деня на съставяне на разпореждането или сключване на споразумението. Страните са свободни да изберат приложимо право на същата основа⁽¹⁵⁰⁾ както за наследяването като цяло.

(149) Въпросът дали определено лице е гражданин на дадена държава попада извън обхвата на този регламент и се урежда от националното право, включително, когато е приложимо, от международните конвенции, при пълно зачитане на общите принципи на Европейския съюз.

(150) Вж. предишната точка.

8.3.5. Материалноправна действителност на разпорежданията с имущество и на договорите за наследяване — член 26

Въпросите, които се уреждат по отношение на материалноправната действителност, са както следва:

- способността на завещателя да направи такова разпореждане;
- условия за недееспособност, които не позволяват разпореждане в полза на определени лица или които не позволяват на дадено лице да наследи имущество чрез такова разпореждане;
- допустимост на представителството за целите на съставяне на разпореждане;
- тълкуване на разпореждането;
- фактори, които засягат съгласието или намерението на лицето, направило разпореждането, например измама, принуда и грешка.

8.3.6. Действителност на формата на разпорежданията с имущество и договорите за наследяване — член 27

Разпореждане с имущество в случай на смърт или договор за наследяване, както и изменение или отмяна на такова разпореждане или договор, са действителни по отношение на формата, когато формата им е съобразена с изискванията на едно от следните права, а именно правото на държавата (не непременно държавата членка):

- в която е съставено разпореждането или е сключен договорът за наследяване;
- по гражданството, местоживеенето или обичайното местопребиваване на завещателя или поне едно от лицата, засегнати от договора към момента на съставяне

на разпореждането или към момента на сключване на договора, или към момента на смъртта;

- в която се намира недвижимо имущество, когато става въпрос за това имущество.

Що се отнася до местоживеенето на завещателя или лице, засегнато от споразумение, въпросът дали това лице има местоживеене в конкретна държава или не се решава съгласно правото на тази държава.

8.3.7. Назначаване и правомощия на управителя на наследственото имущество на починалия

Съществуват специални правила за ситуация, в която в съответствие със собственото право на съда, компетентен по въпросите на наследяването съгласно регламента, е задължително да се назначи управител на наследственото имущество на починалия, но наследяването се урежда от чуждестранно право. В тази ситуация съдът може да назначи управител съгласно своето собствено право, като съгласно приложимото право към наследяването това лице трябва да има право да изпълни завещанието или да управлява наследственото имущество на починалия. Ако съгласно приложимото право към наследяването управителят е бенефициер и ако е налице конфликт на интереси между бенефициерите или с кредиторите на наследственото имущество или ако е налице несъгласие между бенефициерите относно управлението на наследственото имущество или управлението на наследственото имущество е сложно поради естеството на активите, съдът може да назначи неутрален управител на наследственото имущество, ако неговото право го изисква. Правомощията на този управител следва да са правомощията съгласно приложимото към наследяването право и се упражняват в съответствие със специални условия, определени от съда. При все това управителят ще трябва да изпълнява функциите и да упражнява правомощията си в съответствие с правото и процедурите на приложимото към наследяването право.

8.3.8. Други правила относно приложимото право — чл. 30—33

- Съществуват специфични правила относно приложимостта на някои конкретни правила към наследяването във връзка с определени видове недвижимо имущество и други активи, както и предприятия. Когато правото на държавата, в която се намират те, предвижда специални правила, които налагат ограничения по отношение на наследяването на тези активи и имущество, тези правила ще се прилагат независимо от това кое право се прилага по отношение на наследяването. Целта е да се защити наследяването на семейни и други предприятия, които са обект на специално третиране съгласно правото на някои държави⁽¹⁵¹⁾.
- Съществуват специални правила, когато дадено лице се позове на вещно право, което притежава съгласно приложимото към наследяването право, а правото на държавата членка, в която е извършено позоваването, не познава въпросното вещно право. В такъв случай въпросното право следва да се адаптира до най-близкото равностойно вещно право съгласно законодателството на тази държава. Трябва да се вземат предвид целите и интересите, преследвани от конкретното вещно право, и свързаните с него последици⁽¹⁵²⁾.
- Съществуват специални правила, когато няколко лица починат в резултат на едно и също събитие, например пътнотранспортно произшествие, и чието наследство се урежда от различни законодателства, които уреждат това положение различно или въобще не го уреждат. При такива трагични обстоятелства, които не позволяват да се определи точно последователността на настъпването на смъртта, никой от починалите няма права по наследството на другите⁽¹⁵³⁾.

(151) Член 30.

(152) Член 31.

(153) Член 32.

- На последно място, когато дадено лице почине, без да остави друго лице, което да наследи неговото имущество съгласно приложимото към наследяването право, активите на починалия могат да бъдат продадени съгласно правото на държавата членка, в която се намират, при условие че всички вземания от наследственото имущество могат да бъдат удовлетворени ⁽¹⁵⁴⁾.

8.3.9. Препращане — член 34

Препращане е технически термин за ситуация, в която прилагането на правото, уреждащо дадено правно положение, включва прилагане на нормите на международното частно право от въпросното право, включително нормите за приложимо право, и прилагането на тези норми води до прилагане на правото на друга държава. В резултат на това може да не е ясно кое право ще се прилага в крайна сметка и дори да се стигне до ситуация, в която се прилага правото на държава, което не е било избрано в разпореждането или договора, например държавата, в която е било съставено първоначалното разпореждане или е бил сключен договорът. Тъй като това може често да бъде объркващо и неясно за гражданите, препращането към правото на друга държава се избягва чрез изключване на нормите на международното частно право от прилаганото право, така че единствено материалното право ще бъде в сила. В регламента прилагането на нормите на международното частно право се разглежда само до степеня, в която приложимото право съгласно регламента е правото на трета държава ⁽¹⁵⁵⁾. Общото правило е, че ако приложимото право е правото на трета държава, то ще включва характерните за него норми на международното частно право, но те ще бъдат ограничени до ситуации, в които вследствие на това се прилага правото на държавата членка или правото на друга трета държава, която на свой ред ще прилага своето право, т.е. без препращане към правото на допълнителна държава. Препращането

обаче се изключва напълно по отношение на някои права, посочени в регламента, по-специално в член 21, параграф 2 (по-тясна връзка с държава, чието право е приложимо), член 22 (избор на приложимо право), член 27 (действителност на формата на разпорежданията с имущество в случай на смърт), член 28, буква б) (действителност на формата на изявлението относно приемането на наследство или отказа от наследство, когато приложимото право е правото на държавата, в която лицето, направило изявлението, обичайно пребивава) и член 30 (предпазни правила по отношение на семейни и други предприятия и активи).

8.3.10. Държави с повече от една правна система — член 36

Когато правото, определено като приложимо съгласно правилата на настоящия регламент, е правото на държава, която включва няколко териториални единици, всяка от които има собствен правен режим в областта на наследяването в случай на смърт, съществуват разпоредби как регламентът ще се прилага вътрешно към такава държава, за да се определи кой от правните режими на отделните териториални единици следва да се прилага. На първо място, когато държавата е приела вътрешни правила относно приложимото право, ще се прилагат тези правила. Ако няма такива правила, в регламента се посочва, че всяко позоваване на обичайното местопребиваване на починалия в дадена държава се тълкува като позоваване на обичайното местопребиваване в рамките на териториална единица на държавата; всяко позоваване на правото на държавата по гражданството на починалия се тълкува като позоваване на териториалната единица в рамките на държавата, с която починалият е имал най-тясна връзка; и когато се прави позоваване на други критерии на привързване, те се тълкуват като критерии, свързващи съответния аспект на наследяването към териториалната единица, с която се установява тази конкретна връзка. Тези правила се прилагат

(154) Член 33.

(155) Концепцията за трета държава включва държавите членки, които не са обвързани от регламента, а именно Дания, Ирландия и Обединеното кралство; вж. точка 8.2.5.

общо за определяне на приложимото право в държави с повече от една правна система, освен по отношение на действителността на формата на завещанията, определена в член 27. За тази цел, ако няма вътрешни правила в съответната държава за прилагане на правото на конкретна териториална единица, позоваването се тълкува като позоваване на правото на онази единица в държавата, с която завещателят или друго лице, обвързано от договор за наследяване, има най-тясна връзка. Това означава например, че когато дадено лице състави завещание в една част от държава, но разполага с активи в друга част, ще трябва да се проучи коя е най-тясната връзка между двете, като се взема предвид това правило и правилата в член 27.

8.4. Признание и изпълнение

8.4.1. Контекст и цел

С оглед да се помогне на лица, засегнати от наследяване, правилата относно признаването и изпълнението на решения, постановени в държавите членки, се рационализират и опростяват и се създават условия тези решения да имат сила в държави членки, различни от постановилите ги държави, което невинаги е било така досега. За тази цел определението на решение обхваща всички решения по дела за наследяване, постановени от съд на държава членка, независимо от наименованието ⁽¹⁵⁶⁾, и това включва решения, постановени от съдебни служители по въпроси, свързани с разходи и разноски.

8.4.2. Норми за признаване и изпълнение

Нормите са много сходни с описаните в Регламента „Брюксел I“, към които се прави позоваване ⁽¹⁵⁷⁾.

8.4.3. Автентични актове и съдебни спогодби

8.4.3.1. Приемане на автентични актове — член 59

Съществуват и по-усъвършенствани норми за приемането и изпълнителната сила на автентичните актове. Тези норми гарантират, че когато в държава членка бъде издаден такъв акт, той има същата сила в други държави членки както в държавата членка по произход. В регламента също така се предвижда формуляр, в който се описва каква доказателствена сила има автентичният акт в държавата членка по произход. Това е важно по-специално във връзка с договори за наследяване и други документи, които са свързани пряко с дела относно наследяване и които са съставени като автентични актове. Тези инструменти имат сила в другите държави членки във връзка със своята доказателствена стойност, при условие че не противоречат на обществения ред. Освен това автентичността на инструмента може да се оспори единствено в съдилищата на държавата членка по произход. Що се отнася до правните актове или правоотношения, вписани в такъв автентичен акт, компетентността за оспорването им се определя съгласно правилата на регламента.

8.4.3.2. Изпълнителна сила на автентични актове и съдебни спогодби — членове 60—61

Ако автентичен акт или съдебна спогодба подлежи на изпълнение в държавата членка по произход, той/тя има изпълнителна сила във всяка друга държава членка по искане на всяка заинтересована страна. Процедурата за отправяне, отхвърляне или отмяна на такава молба е същата като за решенията на съдилищата. Същото важи за съдебни спогодби, които подлежат на изпълнение в държавата членка по произход.

(156) За значението на „съд“ вж. точка 8.2.2.

(157) Вж. точка 2.2.6.

8.5. Европейско удостоверение за наследство — членове 62—73

8.5.1. Контекст

Важна иновация в регламента е създаването на незадължително европейско удостоверение за наследство. Това ще позволи бързо и лесно определяне на правомощията на управителите на наследство и правата на наследниците и заветниците в държавите членки и ще намали необходимото време, разноски и административни процедури за пораждаване на правни последици от тези правомощия и права в държави членки, различни от държавата, в която е съсредоточено наследството. Регламентът съдържа подробни правила относно подаването на заявления за издаването, съдържанието и правните последици на удостоверението, както и кои органи имат право да издават удостоверението и как се оспорват решенията на тези органи. Прави се позоваване на подробното съдържание на тези правила, които са обобщени в раздела по-долу:

8.5.2. Правила относно европейското удостоверение за наследство

Задължително ли е използването на удостоверението? — член 62

Удостоверението следва да се използва най-вече в държави членки, различни от издалата го държава, и не следва да бъде задължително; нито следва да замени документи съгласно вътрешното право, използвани за подобни цели в държавите членки.

Каква е целта на удостоверението? — член 63

Удостоверението, което няма да замени съответните вътрешни документи на държавите членки, следва да се използва от наследници, заветници и управители за доказване на правното им положение, правомощия и права, както и за присъждане

на актив или активи, които са част от наследственото имущество, на наследници и заветници.

Кой издава удостоверението? — член 64

Съдилищата или други органи, които са компетентни да разглеждат въпроси в областта на наследяването в държавите членки с компетентност съгласно регламента.

Тези органи могат да включват нотариуси и други подобни органи, които съгласно съответното национално право са компетентни да разглеждат въпроси в областта на наследяването.

От кого и как следва да се подаде заявление за издаване на удостоверение? — член 65, параграфи 1 и 2

Заявлението следва да се подаде от лице, което е наследник, заветник или управител на наследствено имущество; може да се използва формулярът, определен за тази цел ⁽¹⁵⁸⁾.

Каква информация следва да се посочи в заявлението? — член 65, параграф 3

Пълните данни на починалия и заявителя, представители на заявителя, съпруг(а) или партньор на починалия и други бенефициери; целта на удостоверението и подробности във връзка с действия на починалия, включително разпореждания с имущество, договори относно имущество, които могат да бъдат от значение за наследяването, като и всякаква информация, която може да бъде от полза за издаването на удостоверението.

Какво се случва след подаване на заявлението? — член 66

(158) Формулярът за заявлението следва да се установи от Комисията в съответствие с процедурата, определена в член 81 от регламента.

Органът, който ще издаде удостоверението, проверява информацията, декларациите, документите и доказателствата, представени заедно с удостоверението, и извършва необходимите проучвания в тази връзка. В хода на тази проверка той може да изиска допълнителни доказателства, писмени декларации в присъствието на свидетел или клетвени декларации, да уведоми бенефициерите и да изслуша всички заинтересовани страни, както и да предостави информация на други издаващи органи по въпроси от значение за наследяването.

Как се издава удостоверението? — член 67

Следва да се използва определеният за целта формуляр и удостоверението се издава, след като всички елементи, които трябва да се удостоверят, бъдат установени и няма възражения; след издаването на удостоверението съответният орган следва да уведоми бенефициерите.

Какво съдържа удостоверението? — член 68

- наименование и адрес на издаващия орган, регистрационен номер на досието, дата на издаване и елементи, които служат за основание на издаващия орган да счита себе си за компетентен да издаде удостоверението;
- данни за заявителя, починалия и бенефициерите;
- сведения за сключен от починалия брачен договор или друг подобен договор;
- приложимото към наследяването право;
- дали наследяването е по закон или се извършва в съответствие с разпореждане с имущество в случай на смърт и правата и правомощията на наследниците, заветниците, изпълнителите или управителите;

- информация за бенефициерите, наследниците и заветниците;
- ограничения на правата на наследниците и заветниците, и
- правомощията на изпълнителите и управителите.

Какви са правните последици от удостоверението? — член 69

Предполага се, че всички елементи, установени в съответствие с приложимото към наследяването право във връзка с наследниците, заветниците, изпълнителите и управителите и техните права и правомощия, са верни; по отношение на сделките между посочените в удостоверението лица и трети страни се предполага, че те са лица с достатъчни правомощия да извършат въпросните сделки, включително за разпореждане с наследственото имущество; удостоверението е действителен документ за вписването на наследственото имущество в регистър на дадена държава членка. Удостоверението има правни последици във всички държави членки, като за това не се изисква специална процедура.

Издава ли се удостоверение на заявителя? — член 70

Самото удостоверение се запазва от издаващия орган; могат да се издадат заверени копия от документа на заявителя и на всяко лице, което удостовери законен интерес; заверените копия са действителни за срок от шест месеца и подлежат на дерогация, съгласно която в обосновани случаи може да се определи по-дълъг срок на действие; след изтичането на срока на действие на заверено копие всяко лице, което желае да използва удостоверението, трябва да подаде заявление за удължаване на срока на действие или да поиска ново заверено копие; издаващият орган съхранява списък на лицата, на които са издадени заверени копия.

Могат ли да се поправят грешки в удостоверението? — член 71

При поискване издаващият орган може да поправи техническа грешка; ако удостоверението е неточно, издаващият орган може да го измени или оттегли при поискване; ако направи това, органът трябва да уведоми всички притежатели на заверени копия.

Възможно ли е да се подаде възражение срещу издаващия орган? — членове 72 и 73

Всяко лице със законен интерес може да обжалва пред съдебен орган решение на издаващия орган; ако съдебният орган установи, че удостоверението е неточно или че отказът за издаване на удостоверение е бил неоснователен, той може или сам да поправи или издаде удостоверението, или да гарантира, че издаващият орган поправя удостоверението или взема ново решение относно издаването на удостоверение; действието на удостоверението може да бъде спряно от издаващия или съответно съдебния орган до поправянето, изменянето или оттеглянето на удостоверението.

8.6. Информация относно законодателството и процедурите на държавите членки — членове 77—79

Държавите членки следва да предоставят на Европейската комисия информация относно своето национално законодателство и процедури относно наследяването. Тя следва да включва данните на компетентните органи по дела за наследяване, включително за приемане на изявления относно приемането или отказа от наследство. Следва да се предоставят и справочни списъци с информация относно необходимите документи за регистрацията на недвижима собственост. Всички тези данни следва да се предоставят на обществеността чрез европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела. Освен това държавите членки следва да предоставят информация на Комисията относно:

- органите и правните специалисти, които са обхванати от определението за „съд“,
- съдилищата или органите, компетентни да разглеждат заявления за декларации за изпълняемост и жалби,
- органите, компетентни да издават европейски удостоверения за наследство, и
- процедури за обжалване във връзка с издаването на европейски удостоверения за наследство,

както и относно всички промени по тази информация. Информацията следва да бъде достъпна чрез европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела⁽¹⁵⁹⁾.

(159) Вж. глава 14.

Повторно разглеждане на примерите

Г-н ЖМБ от Португалия от години живее и работи в Брюксел, но възнамерява някой ден да се върне в Португалия. Той разполага с имущество и инвестиции в Португалия и Брюксел, както и вила във френската провинция. Съпругата му и семейството му живеят в Брюксел с него. Ако той не състави завещание, ще възникнат въпроси кое право се прилага по отношение на наследяването на неговото имущество и кои съдилища/органи са компетентни да го разгледат. Ако той състави такова завещание и например почине внезапно във Франция, ще възникнат въпроси какви последици ще окаже този факт върху наследяването на неговото наследствено имущество.

Ако предположим, че за нещастие г-н Б почине в резултат на злополука с водни ски по време на ваканция във Франция през август 2016 г., как ще помогне регламентът при наследяването на неговото наследствено имущество? Ако той състави завещание, то ще се прилага при определянето на наследници и управители на неговото наследствено имущество съгласно съответното приложимо право. Кое ще бъде това право? Съгласно член 22 г-н Б може да избере правото на държавата, на която е гражданин, и в такъв случай ще се прилага правото на Португалия. Ако не направи това, правилото в член 21 ще определи, че приложимото право е правото на държавата по обичайното местопребиваване на г-н Б към момента на смъртта. Освен ако г-н Б не се пенсионира и не се премести да живее във Франция, това ще бъде правото или на Португалия, или на Белгия. Предвид факта, че към момента на смъртта г-н Б все още е работел в Белгия, вероятно обичайното му местопребиваване ще бъде там и в този случай ще се прилага правото на Белгия.

Що се отнася до компетентността, в регламента не се предвижда г-н Б да избере съд или орган, който да управлява наследяването на неговото имущество, но той може да се опита да направи това

в своето завещание. Ако този избор на право е действителен съгласно съответното приложимо право, то той може да окаже въздействие и върху компетентността. В противен случай общото правило в член 4 ще определи, че наследяването подлежи на компетентността на съдилищата на държавата членка по обичайното местопребиваване на г-н Б към момента на смъртта, т.е. отново съдилищата на Белгия. Наследникът на г-н Б обаче може да желае да избере съд и в този случай това ще бъде съответният съд в Португалия, но само ако г-н Б е избрал правото на Португалия като приложимото право за наследяването.

Друг пример:

Г-жа К, от нидерландски произход, от няколко години работи в Германия. Има партньор (съгласно разпоредбите за съжителство/еднополов брак), но няма деца. Скоро ще се пенсионира и планира да заживее със своя партньор в новопридобита вила в Андалусия, като същевременно запазва своето гражданство и имуществени интереси в Нидерландия. Съставила е завещание в Нидерландия, което обхваща всички въпроси, свързани с нейното наследствено имущество, и в него се прилага нидерландското право. Това не е приемлив вариант съгласно испанската правна система — какво би се случило, ако г-жа К почине?

Нека предположим, че г-жа К почине в Испания след своето пенсиониране и че тя и нейният партньор са се преместили да живеят там. Тъй като г-жа К е избрала правото на Нидерландия, този избор ще бъде приет съгласно регламента по силата на член 22, макар че не би бил приемлив съгласно испанското национално право. Що се отнася до компетентността, подобно на г-н Б, г-жа К не може да избере съд съгласно регламента; но нейните наследници могат да пожелаят да изберат съд, различен от съд в Испания, по-специално ако г-жа К е запазила значителна връзка със и имущество в Нидерландия.

Поради това съгласно член 5, параграф 1 съдилищата на Нидерландия могат да бъдат избрани да разгледат наследяването.

И в двата случая с г-н Б и г-жа К ще бъде възможно да се подаде заявление за удостоверение за наследство и по този начин сделките в държавата или държавите членки, различни от държавата, в която се управлява наследственото имущество, ще бъдат извършени по-лесно и бързо.

Връчване на документи

9.1. Контекст на регламента относно връчването на документи

9.1.1. „Първоначалният“ регламент относно връчването на документи

С оглед да се отговори на нуждите на предприятията и гражданите на Европейския съюз от достъп до правосъдие, по-специално когато се предявяват иски и се образуват съдебни дела през националните граници, сътрудничеството между съдебните органи на държавите членки на Европейския съюз, трябва да се превърне в реалност и трябва да се създадат условия за ефективно осъществяване на това сътрудничество. Ключов аспект от трансграничното съдопроизводство включва връчването на документи на страните по съдопроизводството и други засегнати от него лица. Следователно връчването и предаването на документи между съдебните органи на държавите членки трябва да бъде бързо и сигурно. Тази нужда бе отчетена посредством преговорите относно конвенцията за връчването на документи, в която се предвиждаше предаването на документи от една държава членка на друга с цел връчване и чийто текст бе приет през май 1997 г.⁽¹⁶⁰⁾ Тази конвенция така и не бе ратифицирана и не влезе в сила. Скоро след влизането в сила на Договора от Амстердам Съветът прие регламент⁽¹⁶¹⁾, чийто текст на практика е същият като този на конвенцията. Този регламент влезе в сила на 31 май 2001 г.⁽¹⁶²⁾

(160) Вж. ОВ С 261, 27.8.1997 г., стр. 1.

(161) Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. за връчване на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела в държавите членки; вж. ОВ L 160 от 30.6.2000 г., стр. 37.

(162) Вж. ОВ L 160, 30.6.2000 г., стр. 37; преди влизането в сила на регламента връчването на документи между държавите членки се извършваше съгласно Хагската конвенция от 1965 г. относно връчването на документи, по която повечето държавите членки бяха страни; тази конвенция урежда този въпрос между държавите членки на ЕС, и трети държави.

9.1.2. „Настоящият“ регламент относно връчването на документи

Както и при другите регламенти в областта на гражданското правосъдие, бе извършен преглед на функционирането на първия регламент и през октомври 2004 г. Европейската комисия публикува доклад в тази връзка. Заклученията сочат, че макар първият регламент като цяло да е довел до подобряване на скоростта и ефективността при предаването на документи за връчване през границите между държавите членки, при определени аспекти от процедурата прилагането не е съвсем задоволително и целите на регламента не се изпълняват в желаната степен. Поради това Комисията предложи преработен регламент и това доведе до приемането на настоящия регламент относно връчването на документи през ноември 2007 г.⁽¹⁶³⁾

9.2. Регламент относно връчването на документи

9.2.1. Териториален и материалноправен обхват на регламента

Регламентът се прилага пряко във всички държави членки с изключение на Дания. Между Дания и останалите държави членки е сключено отделно споразумение за прилагането на регламента в Дания⁽¹⁶⁴⁾. Регламентът се прилага по граждански и търговски дела, в рамките

(163) Регламент (ЕО) № 1393/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 13 ноември 2007 г. относно връчване в държавите членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела („връчване на документи“) и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета; вж. ОВ L 324 от 10.12.2007 г., стр. 79.

(164) Вж. Решение 2006/326/ЕО на Съвета за сключване на Споразумението между Европейската общност и Кралство Дания за връчване на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела (ОВ L 120, 5.5.2006 г., стр. 23) и последващото споразумение във връзка с прилагането в Дания на втория регламент относно връчването на документи — вж. ОВ L 331, 10.12.2008 г., стр. 21.

на които съдебен или извънсъдебен документ трябва да бъде предаден от една държава членка на друга с цел връчване ⁽¹⁶⁵⁾. Самият израз „граждански и търговски дела“ се тълкува разширително от Съда на ЕС. В първоначалния регламент нямаше изключения от значението на „граждански и търговски дела“ във връзка с приходи, митнически или административноправни въпроси, но те са изключени от обхвата на настоящия регламент, както и отговорността на държавата за действие или бездействие при упражняване на държавната власт (*acta iure imperii*) ⁽¹⁶⁶⁾. Регламентът не може да се използва, ако името и адресът на получателя са неизвестни, но получаващите органи съгласно регламента по възможност могат да съдействат, когато адресът е непълен или погрешен. Регламентът се прилага към връчването както на съдебни, така и на извънсъдебни документи.

(165) Съдът на ЕС постанови, че когато получателят има местопребиваване в друга държава членка, връчването на съдебен документ трябва задължително да се извърши в съответствие с изискванията на регламента. В такъв случай съдилищата на съответната държава членка нямат право да използват национална система за фиктивно връчване, която на практика лишава от полезно действие правото на адресата на съдебен документ да се ползва от възможността да получи акта действително и ефективно, защото на този получател не се гарантира нито че ще бъде уведомен в достатъчен срок за съответния съдебен документ, за да подготви защитата си, нито че този акт ще бъде преведен. Вж. решението, постановено на 19 декември 2012 г. по делото Alder, C-325/11.

(166) Считано от април 2013 г. Хагската конвенция от 1965 г. относно връчването на документи е в сила за всички държави членки на ЕС, с изключение на Австрия; Хърватия също е страна по конвенцията.

Пример

Дружество А, установено в държава членка 1, завежда дело срещу дружество Б, установено в държава членка 1, за значителна парична сума. Дружество Б не оспорва делото и след около 4 месеца съдът в държава членка 1 постановява задочна присъда, в която нарежда на дружество Б да заплати сумата, за която дружество А претендира. Дружество А подава молба за декларация за изпълняемост пред компетентния съд в държава членка 2, където дружество Б притежава активи под формата на недвижимо имущество. Органът издава декларацията, но дружество Б я обжалва и при последващото проучване на обстоятелствата става ясно, че известието за делото, заведено от дружество А, всъщност не е било надлежно връчено на дружество Б. В съответствие с това апелативният съд в държава членка 2 отменя декларацията за изпълняемост на основанието, определено в член 34, параграф 2 от Регламента „Брюксел I“. Скоро след това и преди дружество А да може да поднови своите претенции, дружество Б е обявено в несъстоятелност и дружество А трябва да оттегли вземането.

Този пример е включен, за да се покаже, че надлежното връчване на документи е от основно значение при съдебните производства. Липсата на връчване може сериозно да застраши правните интереси на страните. Връчването на документи на страни в други държави може да доведе до множество трудности при трансгранични съдебни дела. Простите и практични правила за трансгранично връчване на документи са сред най-важните условия за една добре функционираща европейска гражданска процесуална система и осигуряването им е основната цел на регламента относно връчването на документи.

9.2.2. Структура и съдържание на регламента относно връчването на документи

9.2.2.1. Предаващи и получаващи органи и централен орган

Подобно на първоначалния регламент, настоящият регламент опростява връчването на документи по трансгранични дела, като предвижда, че всички държави членки трябва да определят местни органи, наричани „**предаващи органи**“ и „**получаващи органи**“, които отговарят съответно за предаването и получаването на документи. Федералните държави, държавите с няколко правни системи като Обединеното кралство или държавите с автономни териториални единици могат да определят повече от един такъв орган. В допълнение към това се позволява държавите членки да определят като такива длъжностни лица от агенции като *huissiers de justice* и други съдебни и държавни служители, сред чиито отговорности е и връчването на документи⁽¹⁶⁷⁾. Документът или документите, които трябва да се предадат за връчване, се придружават от искане чрез стандартния формуляр в приложение I. Съгласно настоящия регламент относно връчването на документи получаващият орган трябва да изпрати потвърждение за получаването на документите в седемдневен срок от получаването им, като отново се използва определеният за целта формуляр в приложение I. Това е една от многото области, в които настоящият регламент относно връчването на документи предвижда крайни срокове за извършване на определени действия съгласно процедурите на регламента, и по този начин се ускорява процесът по връчване на документи и съответно достъпът до правосъдие. Ако е необходимо пояснение от предаващия орган, получаващият орган отправя искане за това възможно най-бързо, като използва най-бързите достъпни средства. Всяка държава членка е определила поне един „централен орган“, който предоставя информация на предаващите органи и търси решения на всички проблеми, които могат да възникнат при предаването на документи за връчване.

(167) Вж. член 2.

9.2.2.2. Връчване на документа на адресата

Получаващият орган в държава членка, в която трябва да се извърши връчване на документа, връчва документа или осигурява връчването му в съответствие със законодателството на държавата членка адресат или по специална процедура, поискана от предаващия орган, освен ако този начин е несъвместим със законите на тази държава членка. Връчването следва да бъде извършено във възможно най-кратък срок и при всички положения в срок от един месец от получаването. Ако този срок не бъде спазен, получаващият орган трябва да уведоми предаващия орган и да продължи да прави опити за връчването на документа в разумен срок.

9.2.2.3. Право на адресата да откаже да приеме документ

Адресатът може да откаже да приеме документа, който трябва да бъде връчен, ако е на език, различен от официалния език на държавата членка адресат, или официалния език на мястото, където трябва да се осъществи връчването, при наличие на няколко официални езика, или на език, който адресатът не разбира. Адресатът следва да бъде информиран за това право при връчването на документа, като се използва формулярът, определен в приложение II. Адресатът трябва да уведоми получаващия орган за отказа по време на самото връчване или като върне документа на получаващия орган в срок една седмица⁽¹⁶⁸⁾.

(168) Съдът на ЕС постанови, че адресатът няма право да откаже получаването на документ, ако единствено приложенията към документите, които трябва да бъдат връчени, не са преведени на официалния език на държавата членка по връчване и ако тези приложения представляват подкрепящи доказателства, които имат единствено функция на доказателства и не са абсолютно необходими, за да бъдат разбрани предметът и основанието на искането. Освен това в същото решение Съдът на ЕС също така постанови, че като доказателство в подкрепа на аргумента, че адресатът познава и е в състояние да разбира езика на документа, който следва да му бъде връчен, може да се приеме фактът, че въпросният адресат е договорно обвързан да води кореспонденцията по отношение на даден договор, предмет на съдопроизводство, на езика на предаващата държава членка, като въпросните документи са съставени на договорения език и касаят тази кореспонденция; вж. решениято, постановено на 8 май 2008 г. по дело *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR/Industrie- und Handelskammer Berlin*, C-14/07.

9.2.2.4. Удостоверение за връчване

След като бъдат изпълнени свързаните с връчването на документа формални изисквания, получаващият орган потвърждава това, като издава удостоверение за изпълнение въз основа на формуляра, посочен в приложение I, което се адресира до предаващия орган.

9.2.2.5. Разноски по връчването

Един от въпросите, които бяха посочени в доклада във връзка с функционирането на първия регламент относно връчването на документи, бяха трудностите, с които се сблъскват лица, участващи в трансгранично съдопроизводство в ЕС, да узнаят какви са разходите за връчване на документи в отделните държави членки. В съответствие с това във втория регламент относно връчването на документи бе включена разпоредба, която предвижда, че по принцип не следва да се генерират разходи за връчването на документи, които се предават от една държава членка на друга, освен когато връчването се осъществява от съдебни служители или други лица, които са компетентни да връчват документи съгласно правото на държавата членка, в която следва да се осъществи връчването. Когато връчването следва да се осъществи от съдебен служител или подобно компетентно лице, начислената такса следва да бъде еднократна такса с определен размер, посочен предварително, която е пропорционална и недискриминационна. Държавите членки следва да уведомят Комисията относно тези такси ⁽¹⁶⁹⁾.

(169) Повече информация може да бъде намерена в Европейския съдебен атлас на адрес: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_bg.htm?countrySession=2&

9.2.2.6. Пряко връчване чрез съдебен служител в друга държава членка

Иновативна разпоредба в регламента относно връчването на документи е свързана с прякото връчване на документи от съдебни служители и други компетентни лица чрез пряко предаване от всяка заинтересована страна в производството. Това означава, че ищецът или правният представител на ответника може да изпрати документи за връчване директно на съдебен служител в друга държава членка с цел връчване на адресата, без да се преминава през предаващ орган. Тази разпоредба е обвързана с условието такова пряко връчване да бъде разрешено съгласно правото на държавата членка. Информация относно този и други аспекти на функционирането на регламента относно връчването може да бъде намерена на различни уебсайтове, включително в този на Европейския съдебен атлас по гражданскоправни въпроси ⁽¹⁷⁰⁾. Освен това уебсайтът на атласа може да се използва за намиране на имената и данните за контакт на съдебните служители и другите компетентни лица, които могат да връчват документи в отделните държави членки.

9.2.2.7. Пряко връчване по поща

Държавите членки вече нямат право да възразяват срещу пряко връчване по поща, което бе възможно съгласно първия регламент относно връчването на документи. Съгласно условията на настоящия регламент относно връчването на документи се предвижда, че всяка държава членка е свободна да осъществява връчване на съдебни документи пряко чрез пощенски услуги на лица, пребиваващи в друга държава членка, посредством препоръчано писмо с обратна разписка или друга равностойна услуга.

(170) Адрес: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_information_bg.htm — вж. също например информацията за Обединеното кралство на адрес: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_otherinfostate_uk_en.jsp#ds_otherinfostate7, която показва, че от трите съдебни окръга в тази държава членка само Шотландия не възразява срещу прякото връчване съгласно член 15.

9.2.2.8. Други методи на предаване

Регламентът също така предвижда други начини на предаване и връчване на съдебни документи, например предаване по консулски или дипломатически път и връчване от служители на дипломатически или консулски представителства или пряко връчване на съдебни документи по поща.

9.2.3. Защита на интересите на ответника

9.2.3.1. Образуване на производството

Когато документ за образуване на съдебно производство е бил предаден на друга държава членка с цел връчване съгласно разпоредбите на регламента и ответникът не се е явил по време на производството, съдебно решение не се постановява, докато не се установи, че:

- документът е бил връчен по начин, предписан от вътрешното право на държавата членка адресат, за връчване на документи по местни искове срещу лица, намиращи се на нейна територия; или
- документът действително е предаден на ответника или е доставен до неговото пребиваване по друг начин, предвиден в регламент.

9.2.3.2. Условия за постановяване на задочно съдебно решение

Държавите членки следва да оповестяват, че независимо от ограниченията, описани в точка 9.2.3.1, съдът може да постанови решение дори ако не е получил удостоверение, потвърждаващо връчването/предаването, ако са налице следните условия:

- документът е предаден по един от начините, предвидени в регламента;
- период, не по-къс от шест месеца, определен като достатъчен от съдията по делото, е изминал от деня на предаване на документа; и
- не е получено никакво удостоверение, въпреки че са положени всички необходими усилия за неговото получаване чрез компетентните власти или органи на държавата членка адресат.

9.2.3.3. След постановяване на съдебното решение

Когато документ за образуване на съдебно производство е бил предаден съгласно регламента от една държава членка на друга с цел връчване и е било постановено съдебно решение срещу ответник, който не се е явил, съдът има право да възстанови срока за обжалване на решението по отношение на ответника, ако ответникът:

- не по своя вина не се е запознал своевременно с документа, за да се защити, или с решението, за да може да го обжалва; и
- основанията за обжалване, посочени от ответника, не изглеждат лишени от основание.

Такава молба за възстановяване на срок се допуска за разглеждане само ако е подадена в разумен срок, след като ответникът е узнал за решението.

Събиране на доказателства

10.1. Контекст на регламента относно събирането на доказателства⁽¹⁷¹⁾

При трансграничните производства по граждански или търговски дела, които са висящи в съд в една държава членка, често се налага събирането на доказателства в друга държава членка. Посредством регламента относно събирането на доказателства ЕС създаде общоевропейска система за пряко и бързо предаване и изпълнение на молби за събиране на доказателства между съдилищата и определи прецизни критерии по отношение на формата и съдържанието на молбите. Регламентът се прилага от 1 януари 2004 г. насам по отношение на всички държави членки с изключение на Дания. По отношение на Дания се прилага Хагската конвенция от 18 март 1970 г. за събиране на доказателства в чужбина по граждански или търговски дела, която е приложима по такива въпроси между останалите държави членки на ЕС, и трети държави — страни по конвенцията. При все това засега не всички държави членки са ратифицирали или са се присъединили към тази конвенция⁽¹⁷²⁾.

10.2. Регламентът относно събирането на доказателства

10.2.1. Обхват, цел и методология

Регламентът предвижда събиране на доказателства в друга държава членка, когато това се налага в рамките на граждански и търговски производства. Тази концепция следва да се тълкува самостоятелно в съответствие с другите инструменти на ЕС от достиженията на ЕС

в областта на гражданското правосъдие. Съдът, който разглежда дело в една държава членка, може да избира между два начина за събиране на доказателствата: той може или да поиска от компетентния съд на друга държава членка да събере необходимите доказателства, или да ги събере пряко в друга държава членка. Регламентът се основава на принципа на прякото предаване между съдилищата, при което исканията за събиране на доказателства се предават пряко от „молещия съд“ на „замоления съд“. Всяка държава членка е съставила списък на съдилищата, които са компетентни да извършват събиране на доказателства в съответствие с регламента⁽¹⁷³⁾. В този списък се посочва и териториалната компетентност на тези съдилища. Освен това всяка държава членка е определила централен орган или органи, които са отговорни за предоставяне на информация на съдилищата и търсене на решения на проблеми във връзка с искания.

10.2.2. Искания за събиране на доказателства

В регламента се определят прецизни критерии във връзка с формата и съдържанието на искането, като в приложението са включени конкретни формуляри за отправяне на искане, потвърждаване на получаването, молба за допълнителна информация относно и изпълнение на искането. Замоленият съд трябва да изпълни искането за събиране на доказателства експедитивно и най-късно в рамките на 90 дни от получаването. Ако това не е възможно, замоленият съд трябва да уведоми молещия съд за това и да посочи причините.

10.2.3. Отказ от изпълнение на искане

Искане за изслушване на свидетел не се изпълнява, когато въпросното лице се позовава на правото си да откаже да свидетелства или му е забранено да свидетелства съгласно правото на държавата членка на замоления съд или съгласно правото на държавата членка на молещия

(171) Регламент (ЕО) № 1206/2001 на Съвета от 28 май 2001 г. относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела; вж. ОВ L 174, 27.6.2001 г., стр. 1.

(172) Към юни 2014 г. всички държави членки на ЕС, са страни по Хагската конвенция относно събирането на доказателства с изключение на Австрия, Белгия и Ирландия.

(173) Вж. Европейския съдебен атлас на адрес: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/te_information_bg.htm?countrySession=15&

съд и когато това право е било посочено в искането или, когато става въпрос за молещия съд, при необходимост е било потвърдено от него. В противен случай искане за събиране на доказателства може да бъде отхвърлено само при някои извънредни обстоятелства.

10.2.4. Присъствие на страните и на представители на молещия съд при събиране на доказателствата

В своето искане за събиране на доказателства молещият съд трябва да посочи дали страните по производството и/или техни представители ще присъстват или се изисква да присъстват. Молещият съд информира страните и всички представители относно датата, часа и мястото за събиране на доказателствата и трябва да проучи дали и, ако решението е положително, при какви условия може да се позволи активно участие. Представители на молещия съд, включително членове на съдебната власт също могат да присъстват при събирането на доказателствата, както и да участват активно, ако последното е съвместимо с вътрешното право на замоления съд и при условия, определени от този съд.

10.2.5. Изпълнение на искането

Замоленият съд изпълнява искането в съответствие с правото на своята държава членка. Събирането на доказателства може да бъде изпълнено и съгласно специална процедура, предвидена в правото на държавата членка на молещия съд, ако той поиска да се следва тази процедура. Замоленият съд трябва да спази това изискване освен ако процедурата е несъвместима с правото на неговата държава членка.

10.2.6. Използване на комуникационни технологии

Регламентът предвижда, че доказателствата могат да бъдат събрани чрез използването на комуникационни технологии, и по-специално чрез използване на телеконференция и видеоконференция. При такова искане съдът отново трябва да се съгласи освен ако това е несъвместимо с вътрешното право на замоления съд или ако са налице сериозни практически затруднения. Ако няма достъп до горепосочените технически средства в молещия или замоления съд, такива средства могат да бъдат предоставени от съдилищата по взаимно съгласие.

10.2.7. Пряко събиране на доказателства

Искането за пряко събиране на доказателства трябва да бъде подадено до централния орган или компетентния орган на замолената държава членка и може да бъде отхвърлено само при извънредни обстоятелства. Пряко събиране на доказателства може да бъде осъществено само когато то може да се извърши доброволно и без необходимост от принудителни мерки. В срок от 30 дни от получаването на искането централният орган или компетентният орган на замолената държава членка уведомява молещия съд дали искането е прието и, ако е необходимо, при какви условия съгласно правото на своята държава членка може изпълни искането. Доказателството следва да бъде събрано от член на съдебния персонал или всяко друго лице, например комисар или експерт, което е определено в съответствие с правото на държавата членка на молещия съд.

10.2.8. Разноски по събиране на доказателства

Изпълнението на искането не дава основание за иск за възстановяване на такси и разноски. Независимо от това при поискване от замоления съд молещият съд незабавно осигурява възстановяване на определени разноски, както следва:

- възнагражденията, които са платени на експерти и преводачи, и
- разноските, произтичащи от използването на специална процедура за събиране на доказателства, поискана от молещия съд (член 10, параграфи 3 и 4).

Замоленият съд може да поиска авансово плащане на разноските по събирането на доказателства само когато се използват експертизи.

Важна забележка: Достъпно е практическо ръководство на Съда на ЕС относно събирането на доказателства⁽¹⁷⁴⁾ и друго специфично ръководство относно видеоконферентните връзки⁽¹⁷⁵⁾.

(174) Вж. http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_taking_evidence_en.pdf

(175) Вж. http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_videoconferencing_en.pdf

Правна помош

11.1. Контекст

В Европейския съюз с неговите отворени вътрешни граници за съжаление възникват ситуации, в които на граждани и предприятия от ЕС се налага да участват в съдопроизводство пред съд на държава членка, различна от държавата, в която са установени, с цел възстановяване на дължими плащания или решаване по съдебен път на спор. Трансграничните спорове могат да засягат физически лица, които разполагат със скромни средства за заплащането на разходите по съдопроизводството. Съдопроизводството като цяло може да бъде скъпо особено когато става въпрос за вземания в голям размер, като трансграничното съдопроизводство не прави изключение. Най-често при трансграничното съдопроизводство се изисква правно представителство в държавата членка, където се гледа делото, но също така правна консултация от адвокат в държавата по произход на страната; в допълнение към това страните по трансгранично дело могат да понесат допълнителни разноски, например за превод на документи, явяване на устни изслушвания и други допълнителни разноски.

11.2. Директивата относно правната помощ⁽¹⁷⁶⁾

11.2.1. Преглед

Съветът прие директивата относно правната помощ през януари 2003 г. с цел преодоляване на съществуващите по онова време пречки във връзка с достъпа до правна помощ. Директивата се прилага по отношение на граждани на Съюза и граждани на трети държави, които обичайно и законно пребивават в държава членка, и им дава право да получат правна помощ по същия начин като гражданите на държавата членка, в която заседава съдът. Поради това целта

на директивата е подобряване на достъпа до правосъдие за физически лица при трансгранични спорове в рамките на ЕС чрез определяне на минимални общи правила, свързани с достъпността на правна помощ за страни по такива спорове. Директивата се прилага във всички държави членки на ЕС, с изключение на Дания.

Пример

Г-н А, гражданин на ЕС и установен в държава членка 1, получава известие, че срещу него е заведено дело в държава членка 2 за сума в размер на около 235 000 EUR за загуба, имуществени и неимуществени вреди, предполагаемо причинени от 12-годишния му син по време на почивка, която е прекарал със своето семейство в държава членка 2. Г-н А има две дъщери, но няма син. Естествено г-н А желае да оспори делото срещу него и след направено проучване бива информиран, че адвокатска кантора в държава членка 2 има готовност да поеме делото, но ще изисква плащане от минимум 8000 EUR, от които само малка част ще може да бъде възстановена от завелото делото лице, ако искът бъде отхвърлен. Г-н А и семейството му живеят с месечен доход в размер на 1850 EUR нето. Те са загрижени относно разноските по производството и не знаят дали ще бъдат в състояние да поемат разноските по защитата, нито как да се свържат с местен адвокат в държава членка 2, който да им помогне и да поеме делото при по-благоприятна такса или с правна помощ. Освен това те трябва да се съобразят с крайния срок за представяне на защита, тъй като предвиденото за това време от съда в държава членка 2 скоро изтича.

Този пример с положението на г-н А е включен, за да се илюстрират трудностите и пречките, с които често се сблъскват граждани от различни държави членки, участващи в трансгранични спорове.

(176) Директива 2003/8/ЕО на Съвета от 27 януари 2003 г. за подобряване на достъпа до правосъдие при трансгранични спорове чрез установяването на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове; вж. ОВ L 26, 31.1.2003 г., стр. 41.

Това е особено вярно, когато трябва да се оспори съдебно дело, заведено пред съд в друга държава членка, тъй като това много често изисква правна консултация и представителство в две различни държави членки със съпътстващите ги разходи. Възможни са не само езикови пречки, които изискват скъпопоструващ превод на документи, но и допълнителни разходи, например за експертизи и явяване на свидетели, както и разноски за личното явяване на една от страните пред съда на друга държава членка. В случая с г-н А наличието на правна помощ в държава членка 2 може да му помогне, ако успее да намери адвокат, който да поеме делото посредством правна помощ. Директивата на ЕС дава на г-н А същото право на правна помощ в тази държава, както ако беше установен в нея.

11.2.2. Обхват

Директивата се прилага по отношение на граждански или търговски дела, при които страната, кандидатстваща за правна помощ, е с гражданство в ЕС или има местоживееене или обичайно местопребиваване в държава членка, различна от държавата, в която заседава съдът или ще бъде изпълнено решението. Директивата цели да насърчи използването на правна помощ по трансгранични спорове за физически лица, които не разполагат с достатъчно средства, и помощта е необходима, за да се гарантира ефективен достъп до правосъдие. Освен това директивата съдържа разпоредби, чиято цел е да се опрости и ускори предаването на молби за правна помощ чрез координиране на съдебното сътрудничество между държавите членки.

11.2.3. Право на правна помощ

Правна помощ се предоставя или отказва от компетентния орган на държавата членка, в която се гледа производството или в която ще бъде изпълнено решението. Помощта следва да обхваща не само

производството пред съда, но да покрива и разноските по изпълнението на решения или автентични актове в друга държава членка, както и в извънсъдебни процедури, ако страните са длъжни да ги следват по силата на закона или в съответствие с разпореждане на съда. Правната помощ обезпечавя правното съдействие и представителство в съда и разходите по производството за получателя, както и разходите, които са пряко свързани с трансграничното естество на спора, например устен превод, писмен превод на изискваните документи или пътни разноски.

11.2.4. Подаване на молба за правна помощ

Държавата членка по местоживееене или обичайно местопребиваване на получателя следва да осигури необходимите услуги за изготвяне на молбата за правна помощ и нейното предаване до държавата, в която се гледа или ще се гледа делото. Държавите членки определят компетентните органи за изпращане (предаващи органи) и получаване (получаващи органи) на молбите за правна помощ. С цел улесняване на предаването са установени стандартни формуляри за молби за правна помощ и за предаване на такива молби⁽¹⁷⁷⁾.

(177) Вж. Решение на Комисията от 26 август 2005 г. за въвеждане на формуляр за обмен на молби за правна помощ в рамките на Директива 2003/8/ЕО на Съвета; ОВ L 225, 31.8.2005 г., стр. 23; формулярът е достъпен на уебсайта на Европейския портал за електронно правосъдие на адрес: https://e-justice.europa.eu/dynform_intro_form_action.do?idTaxonomy=157&plang=bg&init=true&refresh=1; и Решение на Комисията от 9 ноември 2004 г. за установяване на формуляр за молба за правна помощ съгласно Директива 2003/8/ЕО на Съвета относно подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяването на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове; за формуляра вж. също така уебсайта на Европейския портал за електронно правосъдие на адрес: https://e-justice.europa.eu/dynform_intro_form_action.do?idTaxonomy=157&plang=bg&init=true&refresh=1

Медиа́ция

12.1. Извънсъдебно решаване на спорове — алтернативни способи за решаване на граждански и търговски спорове в Европейския съюз

Алтернативните способи за решаване на спорове представляват извънсъдебни процедури, които се използват за решаване на граждански или търговски спорове. Обикновено те включват сътрудничество между страните по спора в търсене на решение на техния спор с помощта на неутрална трета страна. Алтернативното решаване на спорове (АРС) се счита за важен елемент от усилията за осигуряване на справедливи и ефективни механизми за решаване на спорове на равнище ЕС.

12.2. Европейски кодекс за поведение на медиатори

Европейската комисия пое инициативата за разработване на политика за АРС в ЕС, като най-напред подпомогна обнародването на европейски кодекс за поведение на медиатори, който бе приет на среща на експерти по медиация в Брюксел през юли 2004 г.⁽¹⁷⁸⁾ В кодекса се определят редица принципи и отделните медиатори и организациите, предоставящи услуги по медиация, могат доброволно да вземат решение да се ангажират с тях на собствена отговорност. Целта е кодексът да се прилага към всички видове медиация по граждански и търговски дела. Кодексът се спазва от голям брой индивидуални медиатори и организации, предоставящи услуги по медиация, но не заменя националното законодателство или правилата, уреждащи отделните професии.

(178) Вж. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_bg.pdf

12.3. Европейска директива относно медиацията

12.3.1. Контекст и цели на директивата

Скоро след приемането на кодекса за поведение Европейската комисия представи на Европейския парламент и Съвета предложение за директива относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси. Този инструмент бе приет на 21 май 2008 г. и държавите членки бяха длъжни да го транспонират в националното право преди 21 май 2011 г.⁽¹⁷⁹⁾ Директивата не цели създаването на европейски кодекс за медиация. Основната цел бе да се определят минимални стандарти по отношение на значението и качеството на медиацията и да се гарантира запазване на баланс във връзката между медиацията и съдебното производство. Това бе извършено в контекста на усилията за насърчаване на достъпа до АРС и използването на медиация за уреждане по взаимно съгласие на спорове по граждански и търговски дела.

12.3.2. Презгранични спорове — член 2

Директивата се прилага единствено по отношение на медиация по презгранични спорове. За целите на директивата такъв спор представлява спор, поне една от страните по които е с местоживеене или обичайно местопребиваване в държава членка, различна от държавата на която и да е друга страна по спора. Това се определя на една от следните дати:

- когато страните се съгласяват да използват медиация
- когато медиацията е разпоредена от съд
- когато страните са длъжни съгласно националното право да използват медиация, или
- когато съд покани страните да използват медиация за решаване на спора, предмет на съдопроизводство.

(179) Не всички държави членки транспонираха директивата до определената дата.

Друга ситуация, която се характеризира като презгранична съгласно директивата, е когато страните не могат да постигнат споразумение и след медиацията започва съдопроизводство или арбитраж. Ако бъде образувано съдебно производство или арбитраж в държава членка, различна от държавата, в която страните са имали местоживеее или обичайно местопребиваване при започване на медиацията, спорът се счита за презграничен съгласно разпоредбите на директивата, в които се разглеждат поверителността и давностните срокове.

12.3.3. Качество на медиацията — член 4

Съгласно директивата държавите членки са длъжни да насърчат свички средства, които считат за подходящи, спазването и разработването на кодекси за поведение от медиаторите и организациите, предоставящи услуги по медиация. Освен това тя съдържа общ призив към държавите членки да насърчат използването на други механизми за контрол на качеството при осигуряването на медиация и обучението на медиатори.

12.3.4. Насочване към медиация — член 5

В директивата се предвижда, че съдилищата могат да приканят страните, които се явяват пред тях по съдопроизводство, да използват медиация за уреждане на спора или да присъстват на информационна среща. Това не възпрепятства държавите членки да направят медиацията задължителна или да я обвържат със стимули или санкции, при условие че това не възпрепятства насочване към съдилищата.

12.3.5. Изпълняемост на споразумения, постигнати чрез медиация — член 6

Този член от директивата съдържа важна разпоредба, съгласно която държавите членки са длъжни да гарантират, че, при определени и ограничени изключения, на споразумение, постигнато чрез медиация,

следва да може да се придаде изпълнителна сила по искане на една от страните със съгласието на другата страна. Това може да се направи например със съдебно решение или по друг достъпен начин съгласно правната система на държавата членка, в която се подава молба за изпълняемост, а именно чрез автентичен акт, заверен от нотариус. Независимо кой вариант се използва, крайното споразумение ще има изпълнителна сила съгласно съответните разпоредби на европейските инструменти, в чийто обхват попада. Така например споразумение за уреждане на трансграничен спор относно договор ще има изпълнителна сила съгласно Регламента „Брюксел I“ или като ЕИО.

12.3.6. Поверителен характер на медиацията — член 7

Едно от предимствата на медиацията е нейният поверителен характер между страните и по отношение на медиатора. Някои правни системи в държавите членки предвиждат това; освен това честа практика за страните по медиация е да сключат споразумение за медиация, съдържащо клауза, че процесът е поверителен. По този въпрос в директивата се предвижда, че държавите членки следва да гарантират, че нито медиаторът, нито друго лице, участващо в провеждането на процедурата по медиация, са длъжни да дават свидетелски показания в последващо съдебно производство или арбитраж относно информация, произтичаща от медиация, освен ако страните се съгласят или когато разкриването на такива доказателства е необходимо поради първоствепенни съображения, свързани с обществения ред, например за закрилата на интересите на дете.

12.3.7. Давностни срокове — член 8

Една от възможните трудности за насочване към медиация възниква когато приближава изтичането на давностен срок и има вероятност крайният срок да настъпи по време на медиацията. Обичайно медиацията не прекъсва давностните срокове съгласно националните законодателства на държавите членки. Поради това тази разпоредба

изисква от държавите членки да гарантират, че ако давностен срок изтече в хода на процедура по медиация, предмет на директивата, съгласно съответното право това няма да доведе до ситуация, в която една от страните вече не може да образува съдебно производство или арбитраж. Целта на тази разпоредба е и да се премахне един възможен възпиращ фактор за насочването към медиация.

12.3.8. Информация относно медиацията — член 9

В опит да се повиши осведомеността относно медиацията държавите членки насърчават разпространението на информация за това как обществеността може да се свързва с медиатори и организации, предоставящи услуги по медиация. Освен това Европейската комисия следва да получи от държавите членки и да публикува информация кои съдилища могат да придават изпълнителна сила на постигнати чрез медиация споразумения, както е предвидено в член 6. Тази информация е достъпна на уебсайта на Европейския съдебен атлас по гражданскоправни въпроси⁽¹⁸⁰⁾.

(180) Вж. например информацията относно изпълнението в съдебните окръзи на Обединеното кралство на адрес: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/me_competentauthorities_bg.jsp?countrySession=4&#statePage0

Изпълнение на решения

13.1. Контекст

Както бе отбелязано по-горе⁽¹⁸¹⁾, преработеният Регламент „Брюксел I“, ЕИО, ЕЗП и ЕПИММИ позволяват на кредиторите с искове за плащания, които се сдобият с изпълнително основание в една държава членка, да прехвърлят сравнително просто и евтино това основание за изпълнение в друга държава членка с малко на брой или без никакви необходими процедурни стъпки. Действителното изпълнение на основанието обаче продължава да е обхванато от националното право и процедурите за изпълнение се различават значително в отделните държави членки.

По-специално съществуват разлики между националните правни системи по отношение на условията за издаване и изпълнение на предпазни мерки. Понастоящем за кредиторите е по-трудно, по-продължително и по-скъпо да бъде постановено определение за привременни мерки с цел да бъде наложено обезпечение върху имуществото на длъжника в чужбина. Това създава проблеми, защото бързият и лесен достъп до такива привременни мерки често е от решаващо значение, за да се гарантира, че длъжникът няма да премести от или до разпилее имуществото си преди кредиторът да получи и пристъпи към принудително изпълнение на съдебно решение по същество. Това е особено важно по отношение на банковите сметки. Понастоящем длъжниците могат лесно да избегнат мерките за принудително изпълнение на решението, като прехвърлят паричните си средства бързо от банкова сметка в една държава членка към друга. Кредиторът обаче трудно може да блокира чуждестранните банкови сметки на длъжника, за да гарантира плащането на вземането си. В резултат на това много кредитори или не успяват да възстановят вземанията си в чужбина, или не считат, че си струва да предявят претенции и ги отписват от счетоводните си баланси. Поради тези причини Европейската комисия пое инициативата да изготви предложение за европейска заповед за заповор на банкови сметки,

(181) Точка 3.5.

за да се възпрепятства изтеглянето на пари от банкови сметки в ущърб на кредиторите. Съответният регламент бе приет на 15 май 2014 г. и ще започне да се прилага от 18 януари 2017 г.⁽¹⁸²⁾

13.2. Европейска заповед за заповор на банкови сметки („ЕЗЗБС“)

13.2.1. Териториален обхват

Регламентът обвързва всички държави членки с изключение на Дания и Обединеното кралство, които не участваха в приемането му⁽¹⁸³⁾. Кредиторите с местоживее в държава членка, която не е обвързана от регламента или не се намира в ЕС, не могат да се възползват от процедурата дори ако компетентният орган или съответната(ите) сметка(и) се намират в държава членка, която е обвързана от регламента⁽¹⁸⁴⁾. Заповедта за заповор може да бъде изпълнена само по отношение на банкови сметки, които се поддържат в една или повече държави членки, обвързани от регламента⁽¹⁸⁵⁾, макар че не е задължително самите сметки да бъдат открити в банка, базирана в ЕС, при условие че са разкрити в банков клон, разположен в ЕС⁽¹⁸⁶⁾. Използването на заповедта за заповор е ограничено до трансгранични случаи⁽¹⁸⁷⁾. Трансграничен случай е случай, при който банковата сметка или сметки, предмет на заповедта, се поддържат в държава членка, различна от държавата на сезирания с молба за заповед съд или от държавата членка по местоживее на кредитора.

(182) Регламент (ЕС) № 655/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 г. за създаване на процедура за европейска заповед за заповор на банкови сметки с цел улесняване на трансграничното събиране на вземания по граждански и търговски дела.

(183) Вж. съображения (49)—(51); Съгласно Протокол № 21, приложен към ДЕС и ДФЕС, Обединеното кралство може да реши да се включи в прилагането на регламента на по-късен етап.

(184) Вж. член 4, параграф 6.

(185) Вж. член 1, параграф 1 и член 2, параграф 2.

(186) Вж. член 2, параграф 2.

(187) Определение в член 3.

Примери за „трансгранични случаи“:

Пример 1 — Кредитор с местоживеене в държава членка А, която е обвързана от регламента; кредиторът получава решение от съд в тази държава членка за плащане в размер на 100 000 EUR срещу длъжник с банкови сметки в три други държави членки — Б, В и Г, като всички те са обвързани от регламента; кредиторът желае да предприеме стъпки за заповор на всяка от тези сметки, като използва ЕЗЗБС; той ще трябва да подаде молба за ЕЗЗБС до съд в държава членка А, където е постановено решението.

Пример 2 — Кредитор с местоживеене в държава членка А желае да заведе дело за изплащане на 250 000 EUR срещу длъжник с местоживеене в държава членка Б и да обезпечи изхода от това дело чрез ЕЗЗБС; длъжникът разполага с банкови сметки в държави членки Б и В. Кредиторът ще трябва да подаде молба за ЕЗЗБС в съда на държава членка, която е компетентна по делото по същество. Той обаче не може да подаде молба за ЕЗЗБС в държава членка Б дори ако съдилищата там са компетентни по делото по същество, защото всички обхванати от заповедта сметки трябва да се поддържат в държава членка, различна от държавата на съда, който е бил сезиран с молбата за ЕЗЗБС.

Примери за случаи, които не са „трансгранични“:

Пример 3 — Кредитор с местоживеене в държава членка А разполага с автентичен акт, издаден в държава членка А, съгласно който длъжник с местоживеене в същата държава членка трябва да заплати сумата от 150 000 EUR. Кредиторът е узнал, че длъжникът разполага с банкови сметки в държави членки А и Б. Компетентният орган за издаване на ЕЗЗБС са съдилищата на държава членка А, където е издаден автентичният акт. Кредиторът не може да подаде молба за ЕЗЗБС във връзка със сметките в държава

членка А, тъй като така делото ще попадне извън определението за трансграничен случай. При все това кредиторът може да подаде молба за ЕЗЗБС във връзка със сметката в държава членка Б.

Пример 4 — Кредитор с местоживеене в държава членка А завежда дело срещу длъжник за сума в размер на 150 млн. EUR в тази държава членка във връзка с доставката на дефектни влакове; кредиторът е узнал, че длъжникът разполага със сметки в различни държави членки, включително в държава членка А, но не е сигурен в коя сметка има най-голяма наличност; кредиторът желае да подаде молба за ЕЗЗБС във връзка с всички сметки на длъжника, но може да направи това само в държава членка А; случаят попада извън определението за трансграничен случай, защото не всички сметки се поддържат в държави членки, различни от държавата по местоживеене на кредитора или държавата на съда, който е компетентен да разгледа молбата. За да попадне в обхвата на регламента, кредиторът ще трябва да изключи от молбата за ЕЗЗБС сметките, разкрити в държава членка А.

13.2.2. Материалноправен обхват и достъпност

Процедурата може да се използва за парични вземания по граждански и търговски дела. Има някои изключения от обхвата, подобни на тези в Регламента „Брюксел I“⁽¹⁸⁸⁾. В допълнение към това процедурата не може да се използва за заповор на средства на кредит от сметки, разкрити в банки, които се ползват с имунитет срещу заповор съгласно съответното национално право⁽¹⁸⁹⁾, нито от сметки, разкрити от или

(188) Вж. списъка в член 2, параграф 2; приходите, митническите и административноправните въпроси също се изключват, тъй като те представляват *acta iure imperium*.

(189) Член 2, параграф 3.

в централните банки, които действат като органи на паричната политика⁽¹⁹⁰⁾. Процедурата може да се използва от кредитор преди или след получаването на заповед⁽¹⁹¹⁾. Освен това тя може да се използва за изпълнение на задължение, посочено в автентичен акт или съдържащо се в съдебна спогодба⁽¹⁹²⁾. Установената в регламента процедура е достъпна за кредитори като алтернатива на вече съществуващите процедури съгласно националните законодателства на държавите членки⁽¹⁹³⁾.

13.3. Компетентност

Съдилищата на компетентната по съществото на делото държава членка са компетентни да издадат ЕЗЗБС, когато кредиторът все още не е получил решение, съдебна спогодба или автентичен акт⁽¹⁹⁴⁾. Съществуват специални правила за длъжници по потребителски кредити, съгласно които само съдът по местоживее на потребителя е компетентен по отношение на кредитора⁽¹⁹⁵⁾. След като кредиторът получи решение, съдебна спогодба или автентичен акт, компетентни стават съдилищата в държавата членка, в която е било постановено въпросното решение, съдебна спогодба или автентичен акт⁽¹⁹⁶⁾.

(190) Член 2, параграф 4.

(191) Вж. член 5.

(192) Пак там; вж. също определенията в член 4, параграфи 9 и 10.

(193) Вж. член 1, параграф 2.

(194) Член 6, параграф 1.

(195) Член 6, параграф 2.

(196) Член 6, параграф 3.

13.4. Получаване на ЕЗЗБС

13.4.1. Естество на процедурата

Процедурата за получаване на ЕЗЗБС е едностранна (*ex parte*), за да се гарантира, че длъжникът няма да бъде предупреден за намеренията на кредитора преди издаването на заповедта, като така се възпрепятства изтеглянето на средства от известния длъжник. Заповедта винаги се издава от съд. По принцип съдът процедира въз основа на писмени доказателства, представени от кредитора във или с молбата. Ако съдът изисква допълнителни доказателства от кредитора, те трябва да се представят в писмена форма. Съдът може да проведе устно изслушване на кредитора, вещи лица или свидетели, включително чрез използване на комуникационни технологии. Когато издава заповедта, съдът е обвързан от определени крайни срокове, посочени в регламента.

13.4.2. Условия, на които кредиторът трябва да отговаря

Във всеки случай заповедта може да бъде издадена само ако кредиторът е представил достатъчни доказателства, за да докаже неотложна нужда от съдебна защита по отношение на вземането си. Съдът трябва да се увери, че съществува реална опасност изпълнението на вземането да бъде осуетено или затруднено, ако не бъде издадена заповед⁽¹⁹⁷⁾. Когато молбата се подава преди кредиторът да получи решение, съдът също така трябва да се увери, че има вероятност вземането на кредитора срещу длъжника да бъде удовлетворено по същество⁽¹⁹⁸⁾. В съображение се пояснява, че изпълнението може да бъде възпрепятствано или значително затруднено, тъй като съществува реална опасност длъжникът да е пропилял, укрил или унищожил активите си или да се е разпоредил с тях на по-ниска

(197) Член 7, параграф 1.

(198) Член 7, параграф 2.

стойност, в необичаен размер или чрез необичайно действие. Фактът, че финансовото състояние на длъжника е затруднено или се влошава, не следва сам по себе си да представлява достатъчно основание за издаването на заповед. Съдът обаче може да вземе предвид тези фактори при цялостната преценка за съществуването на опасност.

13.4.3. Учредяване на гаранция

Съдът може да изиска от кредитора да учреди гаранция, за да може да осигури обезщетение на длъжника на по-късен етап за всяка вреда, която може да е претърпял в резултат на заповедта за заповор. Съдът следва да има правото да определи сумата на гаранцията. При липсата на конкретни доказателства за размера на евентуалните щети съдът следва да може да счете сумата, за която трябва да бъде издадена заповедта, като насока за определяне на размера на гаранцията.

В случаи, при които кредиторът все още не е получил съдебно решение, съдебна спогодба или автентичен акт, чрез които от длъжника се изисква да изплати вземането на кредитора, учредяването на гаранция следва да бъде правило. При все това съдът по изключение може да не спазва това изискване или да поиска учредяване на гаранция от по-малка сума, ако счете, че подобна гаранция е нецелесъобразна при обстоятелствата по конкретния случай, например ако кредиторът има особено силни аргументи, но не разполага с достатъчно средства за учредяване на гаранция⁽¹⁹⁹⁾.

В случаи, при които кредиторът вече е получил съдебно решение, съдебна спогодба или автентичен акт, учредяването на гаранция следва да се остави на преценката на съда. Учредяването на гаранция може например да бъде целесъобразно, когато съдебното решение, на което се основава ЕЗЗБС, все още не е изпълнено или е изпълнено само временно поради текуща процедура на обжалване.

(199) За допълнителни примери вж. съображение (18).

13.4.4. Процедура и срокове

Молбата се подава, като се използва формуляр, който следва да бъде установен от Комисията⁽²⁰⁰⁾. Кредиторът не е длъжен да предоставя точни подробности относно сметката или сметките, които следва да се заповорират, например техните номера. Достатъчно е кредиторът да посочи банката или банките, в които са разкрити сметките. Молбата и всички подкрепящи документи могат да бъдат подадени по електронен път, ако това се позволява от процедурните правила на държавата членка, в която се подава молбата⁽²⁰¹⁾. В зависимост от обстоятелствата се прилагат различни крайни срокове към решението относно молбата за ЕЗЗБС. Когато кредиторът все още не е получил изпълнително основание, съдът постановява решение до края на десетия работен ден от подаването на молбата. Когато кредиторът разполага с изпълнително основание, решението се постановява до края на петия работен ден от подаването на молбата. При устно изслушване решението следва да се постанови в рамките на пет дни от датата на изслушването и подобен краен срок се прилага и към решението дали кредиторът следва да учреди гаранция. Ако кредиторът бъде задължен да го направи, решението относно молбата за ЕЗЗБС се постановява веднага след като кредиторът учреди разпоредената гаранция.

13.4.5. Достъп до информация относно банкови сметки

Както бе описано по-горе, кредиторът не е длъжен да разполага с номерата на сметките на своя длъжник, достатъчни са наименованията и адресите на съответните банки. Ако кредиторът не знае в коя банка в определена държава членка длъжникът притежава сметка, той може да се възползва от специална процедура за получаване на информация относно сметката или сметките на длъжника, като подаде молба за тази цел до съда, до който е подал молбата за заповед за заповор⁽²⁰²⁾. Обичайно

(200) Вж. член 8, параграф 1, членове 51 и 52.

(201) Вж. член 8, параграф 4.

(202) Член 14.

тази процедура за получаване на информация относно банкови сметки може да се използва само ако кредиторът разполага с изпълнително основание, било то решение, съдебна спогодба или автентичен акт, задължаващ длъжника да заплати вземането на кредитора. Ако кредиторът разполага с основание, което все още няма изпълнителна сила, той може да подаде молба за получаване на информация относно банкови сметки само ако сумата, която следва да бъде заповирана, е значителна и ако може да докаже, че се нуждае спешно от тази информация, защото съществува риск без нея позицията му да бъде застрашена и впоследствие това да доведе до значително влошаване на неговото финансово положение. За да се избегнат процедури, чиято цел е извличане на информация (т.нар. „fishing expeditions“), кредиторът трябва да се аргументира защо счита, че длъжникът разполага със сметки в конкретна държава членка.

13.5. Какво се случва след издаване на ЕЗЗБС

Процедурата по ЕЗЗБС съдържа редица иновативни характеристики. Освен естеството *ex parte* на първоначалната процедура за подаване на молба, изпълнението на заповедта трябва да се извърши незабавно и максимално ефективно. Процедурата е първата, чрез която ЕС предвижда директно изпълнение на решения, и поради това ключовите характеристики на ЕЗЗБС са от съществено значение.

13.5.1. Формуляр за заповедта

ЕЗЗБС се издава чрез стандартен предварително определен формуляр, който се състои от две части и съдържа информацията, определена в регламента. Всички средства остават заповиранни, докато заповедта е в сила, и спрямо тях се прилага всяко евентуално изменение, ограничение, отмяна или прекратяване на изпълнението на заповедта или принудително събиране на средствата, за което е издадена ⁽²⁰³⁾.

(203) Член 20.

Заповедта се изпълнява незабавно в съответствие с правилата, които са приложими за равностойни заповеди в съответната държава членка ⁽²⁰⁴⁾. Не се изисква декларация за изпълняемост ⁽²⁰⁵⁾.

13.5.2. Предаване на банката

Заповедта се предава на съответната банка или банки заедно с празен формуляр за декларация, която се попълва от тях. Процедурата по предаване зависи от това дали заповедта следва да бъде изпълнена в същата държава членка, в която се намира съдът, издал заповедта, или в друга държава членка. В първия случай предаването се извършва съгласно процедурното право на съответната държава членка. Във втория заповедта се предава на компетентния орган на държавата членка по изпълнение, при необходимост придружена от превод на подходящ официален език на тази държава ⁽²⁰⁶⁾.

13.5.3. Отговор на банката

Всяка банка, до която бъде адресирана ЕЗЗБС, трябва да я изпълни незабавно. Банката трябва да заповира сумата, посочена в заповедта, като гарантира, че тя няма да бъде прехвърлена или изтеглена, освен в специална сметка за целите на запора ⁽²⁰⁷⁾. В тридневен срок от изпълнението на заповедта банката изпраща декларацията относно заповирането на средства до кредитора или, ако заповедта е издадена в държава членка, различна от държавата по изпълнение, до компетентния орган ⁽²⁰⁸⁾ в съответната държава членка, който я препраща до кредитора ⁽²⁰⁹⁾.

(204) Член 23, параграфи 1 и 2.

(205) Член 22.

(206) Член 23, параграф 3.

(207) Член 24; този член съдържа редица разпоредби относно изпълнението на заповедта, които следва да се прочуват внимателно.

(208) Вж. член 4, параграф 14 за определение на „компетентен орган“.

(209) Член 25.

13.5.4. Връчване на заповедта на длъжника ⁽²¹⁰⁾

След това заповедта се връчва на длъжника заедно с декларацията, молбата и придружаващите документи или от кредитора, или от компетентния орган на държавата по изпълнение ⁽²¹¹⁾. Когато длъжникът е с местоживее в същата държава членка, в която е издадена заповедта, връчването се извършва съгласно правото на тази държава. Когато длъжникът е с местоживее в държава членка, различна от държавата, в която е издадена заповедта, връчването се извършва в срок от три работни дни след получаване на декларацията от банката. Документите, които следва да се връчат, се предават на компетентния орган в държавата членка, където длъжникът има местоживее, и след това този орган ги връчва на длъжника съгласно правото на тази държава членка. Когато длъжникът е с местоживее в трета държава, документите се връчват в съответствие с правилата за международно връчване на документи, приложими в държавата членка, в която е издадена заповедта.

(210) Член 28.

(211) Член 28, параграф 1.

13.6. Средства за правна защита и други разпоредби за защита на интересите на длъжника

Тъй като ЕЗЗБС се издава без изслушване на длъжника, регламентът осигурява на длъжника редица средства за правна защита срещу заповедта за забор или срещу нейното изпълнение ⁽²¹²⁾. Достъпните за длъжника средства за правна защита в допълнение към условията за издаване на заповедта и задължението на кредитора да не ги нарушава представляват ключов елемент от регламента, с който се цели постигане на баланс между интересите на кредитора и длъжника. Длъжникът може да поиска преразглеждане на заповедта за забор, по-специално ако не са спазени условията за издаване, посочени в регламента, например защото издаващият съд не е бил компетентен или вземането на кредитора не е действително или е действително в по-малък размер или защото вземането на кредитора не се е нуждало от спешна защита под формата на ЕЗЗБС ⁽²¹³⁾.

Длъжникът също така може да поиска преразглеждане, ако обстоятелствата, довели до издаването на заповедта, са се променили по такъв начин, че заповедта вече не е основателна, например защото вземането междувременно е било платено.

Съществува и средство за правна защита, в случай, че заповедта не е била връчена правилно на длъжника или документите не са преведени на език, който той разбира, или на езика на държавата членка, в която пребивава, и тези нередности около връчването не са били коригирани в рамките на определен срок.

Комисията следва да изготви формуляр, който да се използва при подаването на молба за различните средства за правна защита ⁽²¹⁴⁾.

(212) Членове 33—39.

(213) В съображение (12) са посочени допълнителни примери.

(214) Вж. членове 36, 51 и 52.

Може да се обжалва всяко решение във връзка със средствата за правна защита, предвидени в регламента ⁽²¹⁵⁾. Длъжникът също така може да подаде молба за освобождаване на осигурените средства до съда, който е издал заповедта за достатъчна гаранция или обезпечение съгласно националното право на съда ⁽²¹⁶⁾.

Регламентът също така съдържа редица допълнителни разпоредби, които защитават интересите на длъжника. По този начин определени суми могат да бъдат изключени от изпълнението на заповедта, когато те се освобождават от изземване съгласно правото на държавата членка по изпълнение, независимо дали по искане на длъжника или съгласно друга разпоредба в това право; те включват суми, необходими за издръжка на длъжника и зависимите от него лица ⁽²¹⁷⁾. В допълнение към това кредиторът носи отговорност за всички вреди, причинени на длъжника от заповедта за забор поради вина на кредитора; в някои ситуации се допуска наличие на вина ⁽²¹⁸⁾. На последно място кредиторът има задължението да поиска освобождаването на всяка сума, превишаваща сумата, посочена в заповедта за забор, когато ЕЗЗБС или равностойна национална заповед обхваща няколко сметки ⁽²¹⁹⁾.

(215) Член 37.

(216) Член 38.

(217) Член 3.

(218) Вж. член 13.

(219) Член 27.

Улесняване на съдебното сътрудничество
и достъпа до информация в практиката

14.1. Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела

14.1.1. Установяване и създаване на мрежата

Европейската съдебна мрежа по граждански и търговски дела (ЕСМ) бе създадена от Съвета с решение от 28 май 2001 г.⁽²²⁰⁾, което е задължително за всички държави членки с изключение на Дания, и започна да функционира на 1 декември 2002 г. ЕСМ представлява конкретен и практичен отговор за опростяване на съдебното сътрудничество в полза на гражданите, което води до подобрен трансграничен достъп до правосъдие. Мрежата разполага с гъвкава небюрократична структура и функционира по неформален начин, като цели улесняване на съдебното сътрудничество между държавите членки чрез подпомагане на изпълнението на европейски мерки в областта на гражданското правосъдие и международни конвенции, по които държавите членки са страни, и също така предоставя информация на обществеността с цел улесняване на достъпа до националните съдебни системи. Тя осигурява помощ на централните органи, използва се от тях съгласно посоченото в специфичните инструменти в тази връзка и улеснява отношенията между различни съдилища и с юридическите професии.

Идеята в основата на създаването на ЕСМ е, че постепенното изграждане на едно истинско пространство на правосъдие в Европа създава необходимост от подобряване, опростяване и ускоряване на ефективното съдебно сътрудничество между държавите членки по граждански и търговски дела. Мрежата също така представлява

оригинален и практичен отговор на целите за достъп до правосъдие и съдебно сътрудничество, определени от Европейския съвет в Тампере (Финландия) през 1999 г. и повторно изтъкнати на заседанията на Съвета в Хага през 2004 г. и Стокхолм през 2009 г. Европейският съвет от 26 и 27 юни 2014 г. подчерта необходимостта от допълнителни действия за улесняване на трансграничните дейности и оперативното сътрудничество. Поради това ЕСМ осигурява ценен достъп до правосъдие за лица, които участват в трансгранично съдопроизводство или извънсъдебно разглеждане на спорове.

14.1.2. Подробности относно членството в ЕСМ и дейностите на ЕСМ

Членството в мрежата се състои от едно или повече звена за контакт, определени от всяка държава членка, които участват съвместно в различните структури и централни органи, определени в инструментите на ЕС в областта на гражданското правосъдие и в международни конвенции и други инструменти, по които държавите членки са страни. Звената за контакт изпълняват ключова роля в мрежата. Те са на разположение на други звена за контакт и съдебни органи в техните държави членки с цел съдействие за решаване на трансгранични проблеми, с които се сблъскват, и осигуряване на всякаква информация, за да се улесни прилагането на правото на другите държави членки, приложимо съгласно инструменти на Съюза или международни инструменти. Освен това те са на разположение на органите, предвидени в инструменти на Общността или международни инструменти относно съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела. Звената за контакт съдействат на тези органи по всички възможни начини. Освен това те поддържат връзка със звената за контакт на други държави членки.

(220) Решение № 2001/470/ЕО от 28 май 2001 г. за създаване на Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела; вж. ОВ L 174, 27.6.2001 г., стр. 25. Решение № 568/2009/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 г. допълни неговото правно основание, като го модернизирало и включи юридическите професии в мрежата. Понастоящем Комисията изготвя доклад относно дейностите на ЕСМ, който следва да бъде публикуван преди края на 2014 г.

От влизането в сила на решението ⁽²²¹⁾ за изменение на първоначалния инструмент, с който бе създадена мрежата, членството бе разширено до други съдебни или административни органи, отговорни за съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела, чието членуване в мрежата се счита за полезно от държавата членка, както и до служителите за връзка, чиято отговорност е сътрудничеството по граждански и търговски дела да включва професионалните асоциации на правни специалисти.

ЕСМ разполага с над петстотин членове и понастоящем държавите членки са определили около сто звена за контакт. ЕСМ провежда шест срещи годишно. ЕСМ е изготвила фактологични справки за граждани в над двадесет различни области от правото и те са достъпни на всички езици на Съюза в европейския портал за електронно правосъдие. Публикувани са и редовно се актуализират девет ръководства за граждани, в които се посочва информация и добри практики за практикуващи юристи във връзка с редица инструменти от достиженията на правото на ЕС в областта на гражданското правосъдие.

В рамките на поверителни двустранни срещи в ЕСМ между държавите членки редовно се обсъждат конкретни случаи в областта на семейното право относно задължения за издръжка, отвлечане на деца и право на лични отношения или родителски права по отношение на дете с цел да се подпомогне решаването на тези случаи. Функциите на секретариат на ЕСМ се осигуряват от Европейската комисия, която също така организира и председателства срещите на мрежата.

ЕСМ улеснява съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела чрез комуникации между националните звена за контакт към ЕСМ

(221) Решение № 568/2009/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 г. за изменение на Решение № 2001/470/ЕО от 28 май 2001 г. за създаване на Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела; вж. ОВ L 168, 30.6.2009 г., стр. 35.

и представлява най-важният инструмент в тази област. ЕСМ е особено важна за преодоляване на практически затруднения по конкретни случаи, свързани с трансгранични съдебни производства. В допълнение към това мрежата осигурява ценен форум за оценка на инструментите от достиженията на правото на ЕС в областта на гражданското правосъдие въз основа на споделяне на опит сред звената за контакт и други членове. Тя е и важно средство за комуникации и контакти между участващите централни органи, по-специално във връзка с инструментите на ЕС в областта на семейното право като Регламента „Брюксел IIa“ и регламента относно издръжката.

Във все повече законодателни инструменти на ЕС по граждански и търговски дела изрично се посочва използването на мрежата за подпомагане на тяхното изпълнение и мрежата изпълнява значима роля при предоставянето на информация относно националното право в различни правни области. Както бе посочено в съобщението на Комисията от 11 март 2014 г. „Програма на ЕС в областта на правосъдието за 2020 г.“ ⁽²²²⁾, мрежата изпълнява основна функция във връзка с консолидирането на достъпните инструменти на ЕС в областта на гражданското правосъдие.

14.1.3. Скорошно развитие на ЕСМ

Основните предизвикателства за ЕСМ съгласно преработената правна рамка ⁽²²³⁾ бяха свързани с интегрирането на новите членове от юридическите професии в дейностите на мрежата, считано от 2011 г. Целта на **новото решение** бе да се създадат по-добри оперативни условия за мрежата в рамките на държавите членки посредством националните звена за контакт и да се подсили тяхната роля както в рамките на мрежата, така и във връзка със съдии и юридически

(222) COM(2014)144.

(223) Считано от 1 януари 2011 г.

професии. Освен разширяването на членството до професионалните асоциации, които представляват практикуващите юристи на национално равнище и които участват пряко в прилагането на инструменти на ЕС и по-широкообхватни международни инструменти относно съдебното сътрудничество по граждански и търговски дела, звената за контакт на ЕСМ поддържат подходящи контакти с тези професионални органи.

По-специално тези контакти могат да включват обмен на опит и информация във връзка с ефективното и практическо прилагане на инструментите на Европейския съюз и конвенциите, сътрудничество по изготвяне и актуализиране на фактологичните справки, достъпни на уебсайта на ЕСМ, и участие в съответните срещи на ЕСМ (а именно годишната среща на членовете на ЕСМ). В областта на семейното право ЕСМ доказва, че е полезна, където, в допълнение към участието в двустранните и пленарни срещи на ЕСМ, в съответствие с изискванията на законодателството на Съюза държавите членки създадоха централни органи за пряко подпомагане на трансграничното съдебно сътрудничество по тези изключително трудни и често чувствителни въпроси.

14.2. Предоставяне на информация чрез европейския портал за електронно правосъдие

Една от ключовите задачи на ЕСМ бе да създаде уебсайтове с информация относно европейски и международни правни инструменти, както и националното право и процедури на държавите членки. За тази цел звената за контакт на ЕСМ работят в тясно сътрудничество с Европейската комисия. Освен това постепенно трябваше да се изгради и актуализира информационна система, насочена към обществеността, за да се улесни нейният достъп до националните съдебни системи, по-специално чрез уебсайта, който като цяло

бе прехвърлен в европейския портал за електронно правосъдие. За тази цел ЕСМ разработи фактологични справки относно националното право и процедури във връзка с инструментите от правото на Съюза. Тези фактологични справки са съставени на всички официални езици на ЕС и са достъпни на страниците относно ЕСМ в европейския портал за електронно правосъдие: https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_civil_and_commercial_matters-21-bg.do

Страниците относно ЕСМ в европейския портал за електронно правосъдие също така съдържат информация за всички инструменти на ЕС в областта на гражданското правосъдие и за различни процедури на ЕС. В портала има специален раздел за формуляри.

В допълнение към това ЕСМ изигра важна роля в сътрудничество с Европейската комисия по създаването и поддържането на Европейския съдебен атлас по гражданскоправни въпроси. Той също е достъпен онлайн и съдържа ценна и изключително подробна информация относно правните системи в отделните държави членки. Чрез използване на съдебния атлас, който е общодостъпен, може да се осъществи достъп до информация относно различни аспекти на всяка правна система, например компетентните съдилища на държавите членки за различни национални и европейски процедури, данни за контакт на служители на правоприлагащите органи и правни специалисти. На уебсайта са достъпни и формуляри за много европейски процедури, например заповедта за плащане и процедурата относно искове с малък материален интерес.

След преместването на материалите на съдебния атлас достъп до тях може да се осъществява чрез портала за електронно правосъдие. Адресът на съдебния атлас е:

https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-88-bg.do?init=true

Паралелно с портала за електронно правосъдие се разработва и проектът E-Codex, в който екипи от различни държави членки споделят разработването на техники за онлайн обработка на различни процедури. Първият от тези проекти е създаването на онлайн процедура за европейската процедура за искове с малък материален интерес.

В допълнение към това, уебсайтът за правосъдие на Европейската комисия съдържа информация относно политиките и дейностите на Европейския съюз в областта на гражданското правосъдие. Този уебсайт също така осигурява достъп до другите посочени уебсайтове чрез хиперлинкове. Ето хиперлинк към самия уебсайт: http://ec.europa.eu/justice/civil/index_bg.htm

Чрез ЕСМ се публикуват и различни практически ръководства и друга информация в писмен вид относно инициативите на Европейския съюз в областта на гражданското правосъдие, като повече от тях са достъпни онлайн и на следния адрес: http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm

СПИСЪК НА ИНСТРУМЕНТИТЕ, ПОСОЧЕНИ В НАСТОЯЩОТО РЪКОВОДСТВО

Заглавие на инструмента Точка от ръководството

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 44/2001 НА СЪВЕТА от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела („Брюксел I“) 1.5 и 2

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1215/2012 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (преработен регламент „Брюксел I“) 2.2

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 542/2014 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 15 май 2014 г. за изменение на Регламент (ЕС) № 1215/2012 по отношение на правилата, които се прилагат към Единния патентен съд и Съда на Бенелюкс . . 2.2.1 и 2.2.8

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 805/2004 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 21 април 2004 г. за въвеждане на европейско изпълнително основание при безспорни вземания 3.2

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1896/2006 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за европейска заповед за плащане 3.3

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 861/2007 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 юли 2007 г. за създаване на европейска процедура за искове с малък материален интерес 3.4

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 655/2014 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 15 май 2014 г. за създаване на процедура за европейска заповед за забор на банкови сметки с цел улесняване на трансграничното събиране на вземания по граждански и търговски дела 3.5 и 13

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1346/2000 НА СЪВЕТА от 29 май 2000 г. относно производството по несъстоятелност 4

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 593/2008 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 17 юни 2008 г. относно приложимото право към договорни задължения („Рим I“) 5.2

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 864/2007 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 11 юли 2007 г. относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II“) 5.3

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 2201/2003 НА СЪВЕТА от 27 ноември 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 („Брюксел IIa“) 6.1

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 1259/2010 НА СЪВЕТА от 20 декември 2010 г. относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право при развод и законна раздяла („Рим III“) 6.2

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 4/2009 НА СЪВЕТА от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка. 7

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 650/2012 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 4 юли 2012 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство 8

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1393/2007 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 13 ноември 2007 г. относно връчване в държавите членки на съдебни и извънсъдебни документи по граждански или търговски дела (връчване на документи) и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1348/2000 на Съвета 9

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1206/2001 НА СЪВЕТА от 28 май 2001 г. относно сътрудничеството между съдилища на държавите членки при събирането на доказателства по граждански или търговски дела 10

ДИРЕКТИВА 2002/8/ЕО НА СЪВЕТА от 27 януари 2003 г. за подобряване на достъпа до правосъдие при презгранични спорове чрез установяването на минимални общи правила за правната помощ при такива спорове. 11.2

ДИРЕКТИВА 2008/52/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 21 май 2008 г. относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси. 12.3

РЕШЕНИЕ № 2001/470/ЕС НА СЪВЕТА от 28 май 2001 г. за създаване на Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела 14.1

РЕШЕНИЕ № 568/2009/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 18 юни 2009 г. за изменение на Решение 2001/470/ЕО на Съвета за създаване на Европейска съдебна мрежа по граждански и търговски дела. 14.1

Отказ от отговорност: Нищо в настоящото ръководство не трябва да се тълкува като замяна на прякото позоваване на описаните инструменти и не се поема никаква отговорност за грешки или твърдения в ръководството, които водят до загуба или вреди за потребителите на ръководството.

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз.

**Единен безплатен номер (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Информацията, както и повечето обаждания са безплатни (възможно е обажданията от мрежата на някои оператори, от обществени телефони или от хотели да бъдат таксувани).

© Корица, стр. 4, стр. 10, стр. 24, стр. 30, стр. 36, стр. 50, стр. 62, стр. 70, стр. 84, стр. 90, стр. 94, стр. 98, стр. 102, стр. 110: © Thinkstock

ISBN 978-92-79-39694-6

doi:10.2838/23859

© Европейски съюз, 2014 г.

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Printed in Belgium

ОТПЕЧАТАНО ВЪРХУ ХАРТИЯ, ИЗБЕЛЕНА БЕЗ УПОТРЕБА НА ЕЛЕМЕНТАРЕН ХЛОР (ECF)

За контакти

Европейска комисия
Генерална дирекция „Правосъдие“
Европейската съдебна мрежа по
граждански и търговски дела
just-ejn-civil@ec.europa.eu
<http://ec.europa.eu/justice/civil>

■ Служба за публикации

Европейската съдебна мрежа по
граждански и търговски дела

